

Regeringens proposition

1977/78: 42

om åtgärder för försörjningsberedskapen på tekoområdet

beslutad den 6 oktober 1977.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

STAFFAN BURENSTAM LINDER

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag om vissa mål för försörjningsberedskapen på tekoområdet och om den produktionskapacitet som bör upprätthållas. Det anmäls att regeringen avser söka få till stånd en mer effektiv tillämpning av det nuvarande systemet med bilaterala begränsningsavtal inom ramen för en sannolik förlängning av det s. k. multifiberavtalet.

Riksdagen föreslås godkänna avtal mellan staten och de svenska bomulls-företagen med syfte att trygga försörjningsberedskapen i fråga om bomullsgarn. För budgetåret 1977/78 föreslås för detta ändamål ca 16 milj. kr. i försörjningsberedskapslån, ca 41 milj. kr. i andra former av lån och ca 54 milj. kr. i strukturgarantier. Ett bomullsföretag, Rydboholms AB, åtar sig att fortsätta med spinning och vävning till årsskiftet 1978–1979. Företaget föreslås erhålla 3 milj. kr. i sysselsättningsbidrag mot att avskedanden inte sker under denna tid. För upprätthållande av försörjningsberedskapsviktig produktion av textiltibrer under år 1977 föreslås 11,6 milj. kr. i försörjningsberedskapslån. För upphandling av tekovaror m. m. föreslås 13 milj. kr. För upprätthållande av viss försörjningsberedskapsviktig produktion föreslås 10 milj. kr. i försörjningsberedskapslån.

HANDELSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1977-10-06

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Bohman, Ahlmark, Romanus, Turesson, Antonsson, Mogård, Olsson, Åsling, Söder, Mundebo, Krönmark, Burenstam Linder, Wikström, Friggebo.

Föredragande: statsråden Burenstam Linder, Ahlmark och Åsling

Proposition om åtgärder för försörjningsberedskapen på tekoområdet.

Statsråden föredrar förslag om åtgärder för försörjningsberedskapen på tekoområdet. Anförandena redovisas i underprotokollen för resp. departement.

Statsrådet Burenstam Linder hemställer att regeringen i gemensam proposition föreslår riksdagen att antaga de förslag som föredragandena har lagt fram.

Regeringen ansluter sig till föredragandenas överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredragandena har lagt fram.

Regeringen förordar att de anföranden som redovisas i underprotokollen skall bifogas propositionen som bilagor 1-3.

Bilaga 1

HANDELSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1977-10-06

Föredragande: statsrådet Burenstam Linder

Anmälan till proposition om åtgärder för försörjningsberedskapen på tekoområdet**1. Inledning**

Det ekonomiska försvarets omfattning och inriktning bestäms i allt väsentligt av vår säkerhetspolitik samt vårt näringslivs struktur i dag och bedömda struktur i framtiden. De planerings- och andra beredskapsåtgärder som vidtas i fred syftar till att göra det möjligt att vid krig, avspärning eller annan kris täcka de mest oundgängliga behoven av förnödenheter och tjänster.

Den under efterkrigstiden starkt ökade utrikeshandeln har bidragit till en alltmer utpräglad internationell arbetsfördelning. Denna utveckling har påskyndat strukturomvandlingen inom den svenska industrin och handeln och därmed även fått konsekvenser för försörjningsberedskapen.

Statsmakterna beslutade år 1972 om åtgärder för att förbättra försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet. Viss preliminär ställning togs också till vilken försörjningsuthållighet och försörjningsstandard som bör kunna upprätthållas på beklädnadsområdet i ett krisläge. (Prop. 1972:127, FöU 1972:25, rskr 1972:325).

Under 1975/76 års riksmöte fattade riksdagen beslut om förstärkta insatser för försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet (prop. 1975/76:57, NU 1975/76:15, rskr 1975/76:107, prop. 1975/76:206, NU 1975/76:70, rskr 1975/76:415).

I syfte att aktualisera beslutsunderlaget inför ett ev. förnyat ställningstagande till frågan om försörjningsuthållighet och försörjningsstandard på beklädnadsområdet tillkallade dåvarande chefen för handelsdepartementet i september 1976 en särskild utredare. Utredaren¹ som antog benämningen Beklädnadsutredningen överlämnade i december 1976 promemorian (Ds H

¹ Byråchefen Åke Hjalmarsson.

1976:7) Skor i kristid till chefen för handelsdepartementet. Bl. a. mot bakgrund härav framlade regeringen i februari 1977 förslag till riksdagen om mål för försörjningsberedskapen på skoområdet och om vissa statliga stödåtgärder för att främja en viss omstrukturering av skoindustrin. Förslagen godtogs av riksdagen (prop. 1976/77:85, FöU 1976/77:11, rskr 1976/77:238).

Riksdagen beslöt i maj 1977 om inriktningen av säkerhetspolitiken och totalförsvarets framtida utveckling. I propositionen framhöll föredragande departementschefen att han vid ett senare tillfälle avsåg föreslå regeringen att lämna förslag till riksdagen om mål för försörjningsuthållighet och försörjningsstandard på beklädnadsområdet i dess helhet (prop. 1976/77:74 bil. 2, FöU 1976/77:13, rskr 1976/77:311).

I juni 1977 slöts under förutsättning av riksdagens godkännande ett treårigt avtal mellan staten och den svenska bomullsindustrin om upprätthållande av viss produktion och produktionskapacitet ifråga om bomullsgarn.

Den särskilde utredaren överlämnade i juli 1977 promemorian (Ds H 1977:1) Kläder i kristid till chefen för handelsdepartementet.

Efter remiss har yttranden över promemorian lämnats av överbefälhavaren (ÖB), försvarets materielverk (FMV), kommerskollegium (KK), konsumentverket, överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF), arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), statens industriverk (SIND), länsstyrelsen i Älvsborgs län, Svensk industriförening, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Sveriges grossistförbund, Sveriges handelsagenters förbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO), Sveriges industriförbund, Sveriges köpmannaförbund, Textilrådet – konfektionsindustriföreningen, Landsorganisationen i Sverige (LO) och Tjänstemännens centralorganisation (TCO). SHIO har bifogat yttrande från Sveriges skrädderiidkareförbund och LO yttrande från Beklädnadsarbetarnas förbund.

2. Promemorian (Ds H 1977:1) Kläder i kristid

2.1 Utvecklingen på tekoområdet

Utredaren redogör inledningsvis för den senaste tioårsperiodens utveckling i Sverige i fråga om konsumtion, import, export och produktion av tekovaror. Med tekovaror avses här grundtextila varor (dvs. fibrer, garn och väv), kläder och vissa färdigvaror av textilfibrer.

2.1.1 Konsumtion

Utredaren konstaterar att den del av den totala privata konsumtionen som används för inköp av kläder har minskat under de senaste decennierna. Klädinköps andel av den totala konsumtionen minskade således mellan åren 1960 och 1976 från knappt 10 % till knappt 7 %.

2.1.2 Utrikeshandel

Importen av tekovaror har ökat kraftigt under den senaste tioårsperioden. Detta gäller främst importen av kläder medan importen av textila insatsvaror ökat långsammare till följd av krympningen av den svenska tekoindustrin. Utvecklingen framgår av följande tabell.

Import av tekovaror (milj. kr., löpande priser)

	1965	1970	1975	1976	Index 1976 (1965=100)
Fibrer	237	157	182	169	71
Garn och tråd	394	394	605	682	173
Väv (egentlig väv och trikåväv)	625	723	1 091	1 239	198
Kläder	606	1 384	1 673	3 413	562
Övrigt ¹	349	575	1 078	1 233	353
Totalt	2 211	3 233	4 629	6 736	305

¹ Utgörs av div. heminredningstextilier samt olika slag av specialvävnader främst för användning i andra industribranscher än tekoindustrin.

Utredaren framhåller att importen till Sverige av textilvaror kraftigt domineras av de västeuropeiska länderna. Importöverskott i fråga om fibrer, garn och tråd samt väv har varit relativt stabilt under de senaste tio åren. Länderfördelningen då det gäller importen av kläder har däremot under samma tid ändrats betydligt. För EG kan man således notera en halvering av marknadsandelen medan EFTA och särskilt u-länderna mer än fördubblat sina respektive marknadsandelar i Sverige.

Länderfördelningen av den svenska importen framgår av följande tabell.

Import av garn, väv m. m. (SITC 65) och kläder (SITC 84) fördelat på vissa länderområden (%)

Länderområde	Garn, väv m. m.		Kläder	
	1965	1976	1965	1976
EG	60,3	52,7	55,0	26,4
EFTA	19,7	24,7	15,9	33,9
Statshandelsländer	5,9	4,4	6,6	3,6
U-länder	3,5	11,4	11,2	28,2
Övriga	10,6	6,8	11,3	7,9
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0

Utredaren noterar att den svenska exporten av tekovaror under de senaste tio åren har ökat klart snabbare än importen. År 1976 uppgick exporten till ungefär 1/3 av importen. De viktigaste exportvarorna är kläder och olika slag av väv.

2.1.3 Produktion

Allmänt

Strukturumvandlingen under det senaste decenniet har inneburit att beklädnadsindustrins (teko-, sko- och läderindustrierna) andel av hela industrins förädlingsvärde har halverats. Utredaren betonar emellertid att utvecklingen varierat mellan delbranscherna. Textilindustrins förädlingsvärde har i stort sett inte förändrats under perioden medan konfektionsindustrins förädlingsvärde minskat med ca 20 %.

Sysselsättningen inom tekoindustrin har under lång tid minskat kraftigt. Sedan år 1965 har antalet sysselsatta mer än halverats. Våren 1977 hade drygt 40 000 personer anställning inom branschen.

Utredaren redovisar den nuvarande företagsstrukturen inom tekoindustrins olika delbranscher. Omkring 50 % av tekoindustrins anställda arbetar inom konfektionsindustrin, 15 % i trikåindustrin och 35 % i den grundtextila industrin. Antalet mindre företag är ganska stort inom den arbetsintensiva konfektionsindustrin medan de större företagen dominerar när det gäller spinnerier och väverier som är mycket kapitalintensiva.

Antalet företag uppgår till knappt 700.

Konfektion

Utredaren framhåller att kostnadsläget i Sverige har medfört att den arbetsintensiva konfektionsindustrin har mött särskilda svårigheter att möta den ökade importkonkurrensen. Svårigheterna har blivit än större genom att konsumtionen av kläder har stagnerat. Den ökade exporten har inte kunnat kompensera detta.

Produktions- och tillförselutvecklingen (tillförsel = produktion + import ./ export) för ett antal olika plagg framgår av följande tabell.

Produktion och tillförsel av vissa konfektionerade varor exkl. trikå (1 000 st)

Plagg	1965	1970	1975	1976	Index 1976 (1965=100)
<i>Överrockar</i>					
Produktion	912	586	194	151	17
Tillförsel	1 517	990	493	505	33
Produktion i förhållande till tillförsel (%)	60	59	39	30	
<i>Kappor, jackor och kaffor för kvinnor och flickor</i>					
Produktion	2 354	1 589	978	923	39
Tillförsel	3 137	3 169	3 005	3 358	107
Produktion i förhållande till tillförsel (%)	75	50	33	27	

Plagg	1965	1970	1975	1976	Index 1976 (1965=100)
<i>Långbyxor</i>					
Produktion	8 165	7 419	8 803	9 269	114
Tillförsel	9 974	14 039	18 803	22 634	227
Produktion i förhållande till tillförsel (%)	82	53	47	41	
<i>Kavajer, jackor och kostymer</i>					
Produktion	2 985	2 527	2 480	2 191	73
Tillförsel	3 360	4 134	5 648	5 308	158
Produktion i förhållande till tillförsel (%)	89	61	44	41	
<i>Dräkter, klämningar och kjolar</i>					
Produktion	5 202	9 240	5 583	4 935	95
Tillförsel	5 535	14 705	9 870	13 191	238
Produktion i förhållande till tillförsel (%)	94	63	57	37	
<i>Blusar (exkl. trikå)</i>					
Produktion	3 466	2 087	954	831	24
Tillförsel	4 222	3 396	6 936	8 564	203
Produktion i förhållande till tillförsel (%)	82	61	14	10	
<i>Skjortor</i>					
Produktion	7 476	5 579	3 012	2 749	37
Tillförsel	9 842	15 829	12 936	13 271	135
Produktion i förhållande till tillförsel (%)	76	35	23	21	

Utredaren konstaterar att tillförseln av flertalet plagg har ökat. Med undantag för långbyxor har emellertid den svenska produktionen av dessa plagg minskat. Detta har medfört att produktionens andel av tillförseln minskat kraftigt. Detta gäller särskilt i fråga om överrockar och blusar.

Tri k å

Utredaren framhåller att den svenska trikåindustrin i vissa fall har kunnat hävda sig väl både på hemma- och exportmarknaderna. Detta är fallet för trikåväv för hemtextiländamål och viss beklädnadsväv. I fråga om de flesta trikåplagg har emellertid produktionens andel av tillförseln minskat.

Utvecklingen för vissa slag av trikåvaror framgår av följande tabell.

Produktion och tillförsel av vissa trikåvaror

Vara	1965	1970	1975	1976	Index 1976 (1965=100)
<i>Trikåväv (ton)</i>					
Produktion	2 952	6 583	5 001	5 070	171
Tillförsel	3 337	9 355	4 429	5 122	153
Produktion i förhållande till tillförsel (%)	88	70	113	99	
<i>Tröjor, jumprar o. d. (1 000 st)</i>					
Produktion	6 933	5 734	6 836	8 140	117
Tillförsel	14 814	17 498	30 414	38 379	259
Produktion i förhållande till tillförsel (%)	47	33	22	21	
<i>Herrstrumpor 1/2 eller 3/4 långa (1 000 par)</i>					
Produktion	5 484	3 672			
Tillförsel	8 268	5 652			
Produktion i förhållande till tillförsel (%)	66	65	15 386	14 073	
<i>Ankelsockor (1 000 par)</i>					
Produktion	7 872		50	45	
Tillförsel	19 728				
Produktion i förhållande till tillförsel (%)	40				
<i>Strumpbyxor (1 000 par)</i>					
Produktion	24 970		37 529	36 709	147
Tillförsel	49 762		40 637	45 358	91
Produktion i förhållande till tillförsel (%)	50		92	81	

Vävning

Tillförseln av beklädnadsväv till den svenska marknaden har minskat under de senaste tio åren. Denna utveckling får enligt utredaren ses mot bakgrund av att den svenska konfektionsvarutillverkningen har gått ned kraftigt under samma tid.

Utvecklingen redovisas i följande tabell.

Produktion och tillförsel av vissa vävar (1 000 lm)

Väv	1965	1970	1975	1976	Index 1976 (1965=100)
<i>Beklädnadsväv</i>					
<i>Väv av ändlösa syntetiska och regenererade fibrer</i>					
Produktion	14 997	13 514	11 074	13 192	88
Tillförsel	26 481	14 094	11 092	12 783	48
Produktion i förhållande till tillförsel (%)	57	96	100	103	
<i>Ylleväv</i>					
Produktion	7 428	4 022	750	641	9
Tillförsel	7 435	7 815	3 594	3 277	44
Produktion i förhållande till tillförsel (%)	100	51	21	20	
<i>Bomullsväv</i>					
Produktion	34 218	17 700	18 245	19 157	56
Tillförsel	34 279	20 060	28 520	33 167	97
Produktion i förhållande till tillförsel (%)	100	88	64	58	
<i>Väv av korta syntetiska och regenererade fibrer</i>					
Produktion	5 799	3 549	5 217	4 298	74
Tillförsel	17 974	17 148	20 059	17 917	100
Produktion i förhållande till tillförsel (%)	32	21	26	24	
<i>Heminredningsväv av ändlösa och regenererade fibrer, ull, bomull och regenererade fibrer</i>					
			1974	Index 1974 (1965=100)	
Produktion	30 144	23 112	21 505	71	
Tillförsel	42 036	34 868	44 658	106	
Produktion i förhållande till tillförsel (%)	72	66	48		

Anm. I produktion av väv ingår delvis enbart beredning av importerad råväv.

Spinning

Som framgår av följande tabell har även produktion av garn minskat i Sverige. Enligt utredaren är en viktig anledning härtill, liksom till väveriernas produktionsnedgång, att det här i stor utsträckning är fråga om standardvaror där priskonkurrensen från importerade varor är hård.

Produktion och tillförsel av vissa garner (exkl. handstickningsgarner) (ton)

Garn	1965	1970	1975	1976	Index 1976 (1965=100)
<i>Garn av ändlösa syntetiska fibrer (exkl. cordgarn)</i>					
Produktion	289	1 723	1 760	2 116 ¹	
Tillförsel	8 376	13 792	17 470	19 141	229
Produktion i förhållande till tillförsel (%)	3	12	10		
<i>Garn av ändlösa regenererade fibrer (exkl. cordgarn)</i>					
Produktion	1 470	–	–	–	
Tillförsel	2 101	2 151	2 319	–	
Produktion i förhållande till tillförsel (%)	70	–	–	–	
<i>Kardgarn</i>					
Produktion	8 067	3 684	1 785	1 654	21
Tillförsel	8 438	3 850	1 835	1 582	19
Produktion i förhållande till tillförsel (%)	96	96	97	105	
<i>Kamgarn</i>					
Produktion	2 990	1 821	665	720	24
Tillförsel	4 561	2 666	1 277	1 417	31
Produktion i förhållande till tillförsel (%)	66	68	52	51	
<i>Garn av bomull (inkl. sytråd)</i>					
Produktion	18 909	11 205	6 435	5 678	30
Tillförsel	27 893	19 136	14 462	15 205	55
Produktion i förhållande till tillförsel (%)	68	59	44	37	
<i>Garn av korta syntetiska fibrer eller regenererade fibrer²</i>					
Produktion	5 820	6 899	5 466	5 106	88
Tillförsel	8 233	12 991	9 467	9 809	119
Produktion i förhållande till tillförsel (%)	71	53	58	52	

¹ Vidareförädling av importerat garn² Denna typ av garn spinns antingen som ett ullgarn (kard eller kam) eller som ett bomullsgarn.

2.2 Hittills vidtagna åtgärder till stöd för tekoindustrin

Riksdagen beslöt år 1972 om ett kreditstöd för viss teko- och skoindustri (prop. 1972:127, FöU 1972:25, rskr 1972:325). Åtgärden som främst var motiverad av försörjningsberedskapsskäl syftade till att åstadkomma en kraftig ökning av investeringsverksamheten och härigenom öka branschens konkurrenskraft.

Stödet innebär att staten ger företag s. k. avskrivningslån för upp till 50 % av investeringar i maskiner och byggnader. Lånet skrivs av under en 10–15-årsperiod om företaget uppfyller vissa förpliktelser beträffande produktion och produktionskapacitet. Vidare kan lånegarantier lämnas för upp till 25 % av den totala investeringen. Stödet administreras av ÖEF.

Omfattningen av det kreditstöd som har lämnats framgår av följande tabell.

Kreditstöd till tekoindustrin (milj. kr.)

Produktions- sektor	Beviljat stöd		Under handläggning	
	1972-12-15–1977-06-30		per 1977-06-30	
	avskriv- ningslån	låne- garantier	avskriv- ningslån	låne- garantier
Bomull ¹	57,0	21,3	–	–
Ylle ¹	7,6	3,1	4,3	–
Trikå	12,1	5,0	0,2	–
Övrig textil	19,6	2,0	1,0	–
Summa	96,3	31,4	5,5	0

¹ Spinning och vävning

Sedan år 1972 gäller bestämmelser att sådana myndigheter som upphandlar teko- och lädervaror (inkl. skor) i vissa fall inför större upphandlingar skall samråda med ÖEF.

Genom beslut av riksdagen hösten 1975 (prop. 1975/76:57, NU 1975/76:15, rskr 1975/76:107) bemyndigades regeringen bestämma om att ÖEF skall kunna fatta beslut i vissa upphandlingsärenden. Särskilt stöd – s. k. försörjningsberedskapsstöd – kan under vissa förutsättningar utgå för att täcka kostnader vid sådan upphandling. Stödet kan utgå vid statlig, kommunal och landstingskommunal upphandling.

I beslut i januari 1976 föreskrev regeringen att ÖEF, efter samråd med AMS, SIND och annan berörd myndighet, får besluta om att försörjningsberedskapsstöd skall utgå i de fall merkostnaden vid inköp från svensk tillverkare uppgår till högst 100 000 kr. eller högst 20 % av inköpssumman. Föreligger skiljaktig mening mellan myndigheterna eller föreligger tvekan om ett beslut är förenligt med Sveriges internationella åtaganden skall ärendet hänskjutas till regeringen för avgörande.

Ramen för försörjningsberedskapsstödet uppgår vardera av budgetåren 1975/76, 1976/77 och 1977/78 till 10 milj. kr.

Utredaren redovisar vidare det stöd som tekoindustrin sedan år 1973 erhåller i form av uppbyggnad av ett buffertlager ifråga om uniformsväv för statliga myndigheters behov som sker i ÖEF:s regi. Buffertlagret uppgår f. n. till ca 90 milj. kr. inkl. utlagda beställningar.

Utredaren redovisar även vissa stödåtgärder som har genomförts sedan början av 1970-talet och som motiveras av andra än försörjningsberedskapspolitiska skäl. Hit räknas industripolitiska åtgärder som t. ex. olika exportfrämjande aktiviteter, utbildningsbidrag, avskrivningslån till konfektionsindustrin för effektivitetshöjande investeringar i produktionsutrustning, omställningsbidrag för konsultundersökningar avseende omställningar inom företag eller i form av samverkan eller samgående mellan flera företag samt strukturgarantier för att underlätta samverkan och samgående mellan olika företag. Hittills har under 1970-talet drygt 120 milj. kr. lämnats i bidrag och drygt 40 milj. kr. som lånegaranti.

Vad gäller arbetsmarknads- och regionalpolitiskt betingade åtgärder har under budgetåren 1970/71–1975/76 lokaliseringstöd i form av bidrag och lån beviljats företag inom beklädnadssektorn till ett belopp av sammanlagt ca 86 milj. kr. Dessutom har under samma period regionalpolitiskt stöd i form av utbildnings- och sysselsättningsstöd lämnats med sammanlagt ca 107 milj. kr., merparten i samband med beslutet om etablering av Algots Nord AB.

Härutöver har tekoindustrin erhållit stöd av mer indirekt natur som t. ex. ianspråktagande av investeringsfondmedel, lagerstöd och industribeställningar. Vidare kan av arbetsmarknadsskäl tidigareläggning ske av statlig upphandling hos tekoföretag som råkat i svårigheter. Stöd till kommunal och landstingskommunal upphandling hos sådana företag kan också utgå.

Mot bakgrund av tekoindustrins allt svårare situation beslöt riksdagen i maj 1977 om vissa extraordinära åtgärder till stöd för branschen (prop. 1976/77:105, NU 1976/77:41, rskr 1976/77:305). Avsikten med åtgärderna är att de livskraftiga företagen inom tekoindustrin ges möjlighet att överleva i nuvarande svåra situation för branschen och att ge visst rådrum i den intensiva omstrukturering som pågår. Bland de industripolitiska åtgärder som beslöts kan nämnas särskilda strukturgarantier som kan utgå till företag för att stärka dess finansiella ställning eller möjliggöra en anpassning genom olika omställningsåtgärder till förändrade marknadsförhållanden. Lån mot särskild strukturgaranti är ränte- och amorteringsfria under två år för att därefter löpa med ränta och återbetalas under längst en tioårsperiod. Ett villkor för att garanti skall lämnas är att företagets styrelse har fastställt en konkret plan för utveckling och rationalisering av företagets verksamhet. Om viktiga strukturella åtgärder genomförs kan avskrivning ske efter en glidande skala upp till 25 % av lån mot särskild strukturgaranti.

För budgetåret 1977/78 beslöt riksdagen om en ram av 150 milj. kr. för

särskilda strukturgarantier.

Av arbetsmarknadspolitiska skäl beslöt riksdagen vidare om ett bidrag på 15 kr/tim för arbetstagare över 50 år, dock högst 10 % av företagets totala lönekostnader. Bidraget kan utgå t. o. m. utgången av år 1977 till tekoföretag som ej varslar om driftinskränkning eller som drar tillbaka varsel. För budgetåret 1977/78 har anvisats 125 milj. kr. för ändamålet. Fram t. o. m. september 1977 har stöd beviljats för sammanlagt 95 milj. kr.

Vid sidan av de branschriktade åtgärderna har även andra arbetsmarknadspolitiska insatser kommit tekoföretag och de anställda inom tekoindustrin till del. Utbildningsbidraget till permitteringshotad personal har därvid haft särskilt stor betydelse. Genom detta bidrag har företag inom beklädnadsindustrin under budgetåret 1976/77 tillförts ca 50 milj. kr.

2.3 Försörjningsuthållighet och försörjningsstandard i det ekonomiska försvarets planering

Utredaren framhåller att den försörjningsuthållighet och den försörjningsstandard som bör eftersträvas i kriser är av central betydelse för planeringen inom det ekonomiska försvaret liksom de antaganden som görs beträffande utrikeshandels omfattning.

Med försörjningsuthållighet avses den tid under vilken en på visst sätt bestämd försörjning kan fortgå i krislägen, medan med försörjningsstandard menas den nivå på vilken försörjningen med förnödenheter kan upprätthållas i krislägen. Utrikeshandels omfattning bedöms mot bakgrund av de antaganden som görs beträffande möjligheterna att under olika faser av en kris upprätthålla handelsutbyte med olika länderområden.

Utredaren redogör för de försök med långsiktsplanering som sedan några år pågår inom det ekonomiska försvaret. Långsiktsplaneringen omfattar samtliga till det ekonomiska försvaret hänförliga försörjningsområden. Försöksverksamheten med långsiktsplanering har utgjorts av perspektivstudier och programplanering.

Perspektivstudiearbetet bedrivs i två faser. I fas 1 studerades möjliga utformningar (inriktningar) av det ekonomiska försvaret på 15 års sikt i olika framtida tänkbara konfliktsituationer. ÖEF lämnade i oktober 1974 en redovisning av studien till Kungl. Maj:t.

I fas 2 gjordes en analys av möjligheterna att vid alternativa handlingsvägar för det ekonomiska försvaret under perioden 1977/78–1981/82 uppnå de i perspektivstudiernas fas 1 studerade utformningarna av det ekonomiska försvaret vid 1990-talets början. Syftet med arbetet i denna fas var att ett direkt underlag skulle erhållas för statsmakternas inriktning av myndigheternas programplanering i de hänseenden som är av betydelse från totalförsvarssynpunkt. ÖEF inlämnade i oktober 1975 en redovisning av perspek-

tivstudie del 2 till regeringen.

Under perioden mars – september 1976 bedrevs programplanering som syftade till att ta fram handlingsprogram för det ekonomiska försvarets utveckling för en period av fem år. Rapport lämnades till regeringen i oktober 1976.

I betänkandet (SOU 1977:1) Totalförsvaret 1977–82 lämnade 1974 års försvarsutredning (FU 74) mot bakgrund av den genomförda programplaneringen förslag till grunder för den fortsatta utvecklingen av det ekonomiska försvaret och till inriktningen av planeringen under perioden 1977/78–1981/82. 1977 års totalförsvarsproposition (prop. 1976/77:74) om inriktningen av säkerhetspolitiken och totalförsvarets fortsatta utveckling grundades på FU 74:s överväganden och förslag. Regeringens förslag i propositionen godtogs av riksdagen (FöU 1976/77:13, rskr 1976/77:311).

En gemensam utgångspunkt vid perspektivstudierna och programplaneringen har varit det miljöunderlag som enligt regeringens anvisningar har utnyttjats för att belysa påfrestningarna på ekonomiskt försvar i avspärrnings- och krigssituationer. Detta underlag består av ett antal olika kris- och angreppsfall som är en beskrivning av tänkbara framtida situationer där krav kan uppstå på det ekonomiska försvaret.

Med kris avses en situation där krig inträffat mellan stormaktsblocken i vår nära omvärld vilket medför helt eller delvis avbruten eller tillfälligt reducerad utrikeshandel.

Med angrepp avses en situation där angrepp (politiska krav eller militär invasion) riktas mot Sverige.

I miljöunderlaget för perspektivstudierna ingick även fredskrisfall. Dessa innebär lägen då produktion, sysselsättning, export och konsumtion inte kan upprätthållas i normal omfattning på grund av importbortfall av en eller flera försörjningsviktiga varor utan att det är krig eller krigsfara i vår nära omvärld. Fredskriser skiljs från sådana knapphetsituationer, konkurrenssituationer och handelsstrukturomvandlingar som är ständigt återkommande i det internationella handelsutbytet.

Två av dessa fall som har studerats har blivit av särskild betydelse för planeringen.

Fall "D1" är ett krisfall som utgörs av en försörjningskris orsakad av avspärrning till följd av krig i Europa mellan stormakterna där Sverige är neutralt. Fallet avser totalt en tid av drygt ett år och är indelat i fyra perioder i vilka importen genomsnittligt för samtliga varuområden uppgår till 90, 70, 15 och 0 % av normal import. Härtill kommer en femte period, en efterkrigsperiod, på omkring två år då importen uppgår till i genomsnitt 40 % av normal import.

Fall "A1" är ett angreppsfall som innebär att Sverige utsätts för anfall i samband med storkrig i Europa. Fallet sträcker sig över en tid på omkring ett år. I de fyra perioder fallet indelas i uppgår importen i genomsnitt för alla varuområden till 95, 65, 35 och 5 % av den normala importen. Till

angreppsfallet hör en femte period, en efterkrigsperiod, på omkring ett år då importen uppgår till 40 % av den normala importen.

De för fallen "D1" och "A1" angivna uppgifterna om import avser genomsnittsvärden för respektive period. Båda fallen beskriver en utveckling som börjar och slutar i lägen då utrikeshandeln är "normal". Förutsättningarna i fråga om import varierar för olika varor.

I enlighet med de av regeringen lämnade anvisningarna har i programplaneringen endast beaktats behov av planerings- och administrativa åtgärder för efterkris- respektive efterkrigstider dvs den femte och sista av de perioder som fallen har indelats i. Med efterkrigs- och efterkristid avses den period som börjar omedelbart efter avslutandet av stridshandlingar i Sverige respektive vår omvärld och avslutas vid den tidpunkt då importen i huvudsak återgått till normal omfattning.

Enligt beslut av regeringen den 1 juni 1976 studeras f. n. inom ÖEF de krav som efterkrigs- och efterkristid kan ställa på försörjningsberedskapen.

I riksdagens behandling av den tidigare nämnda totalförsvarspropositionen (prop. 1976/77:74) togs bl. a. upp frågan om målen för uthålligheten för avspärrning i krig. Försvarsutskottet (FöU) ansåg i sitt betänkande (FöU 1976/77:13) att de av handelsministern i totalförsvarspropositionen föreslagna målen gav uttryck för en lämplig inriktning av försörjningsberedskapen under perioden 1977/78–1981/82. FöU anförde (s. 97):

Vid planeringsperiodens slut skall huvuddelen av det ekonomiska försvaret kunna klara de påfrestningar på vår försörjning som en cirka ettårig avspärrnings- eller krigssituation kan medföra. De s. k. miljöbeskrivningar som har utnyttjats i programplanearbetet utgör goda exempel på sådana avspärrnings- och krigssituationer. Fortsatta säkerhetspolitiska studier bör medföra att underlaget i detta avseende ytterligare förbättras. I planeringsarbetet inom det ekonomiska försvaret skall dock inte möjligheterna av avspärrnings- och krigssituationer av annan längd uteslutas.

För att klara försörjningen under fleråriga kriser och krigssituationer måste betydande omställningar av produktion och konsumtion genomföras. De beredskapsåtgärder som det ekonomiska försvaret vidtar mot påfrestningar av relativt kort varaktighet skall därför även syfta till att möjliggöra och underlätta betydande omställningar av samhällets försörjning på längre sikt.

FöU betonade att det var angeläget att studierna fullföljs om behovet av beredskapsåtgärder för tiden efter en avspärrning eller ett krig.

FöU förutsatte vidare att de planeringsprinciper som försöksvis har utnyttjats inom det ekonomiska försvaret i huvudsak kommer att tillämpas även i fortsättningen.

2.4 Försörjningsuthållighet i en kris i fråga om tekovaror

Utredaren redovisar inledningsvis för det tidigare synsättet i det ekonomiska försvarets planering. Innebörden av detta var att en avspärrning bedömdes bli total, att krigsfallet sattes i första rummet och att i ett sådant fall

mycket omfattande utrymningar förutsattes ske.

I och med försörjningsberedskapsutredningens (FBU) betänkande (Ds H 1972:3) Kläder och skor, försörjningen i en kristid kom avspärrningsfallet att dominera planeringen. Enligt utredaren får detta ses mot bakgrund av att man i försvarsplaneringen från ungefär år 1970 inte längre bedömde en utrymning i krig av civilbefolkningen med därav ökat behov av beklädnadsvaror vara lika sannolika som man tidigare hade gjort.

FBU redovisade de beräknade behoven av kläder och skor för ett första, andra och tredje år av en kris samt för ett år på längre sikt då samtliga människors ursprungliga innehav av plagg slitits ned till en låg nivå och sålunda ersättningsbehovet stabiliserats. FBU tog inte preciserad ställning till hur lång uthålligheten borde vara. Man framhöll dock som ovan nämnts att risken inte kunde uteslutas att en krigsperiod skulle bli "av avsevärd längd – minst tre år". FBU tog i sina beräkningar inte hänsyn till ev. förekomst av utrikeshandel på annat sätt än att man i den sammanfattade uppskattningen av behovet av beredskapslagring på tekoområdet framhöll att viss import borde kunna ske under en treårig avspärrning.

Statsmakterna tog med anledning av FBU:s betänkande viss ställning till försörjningsuthålligheten på beklädnadsområdet.

Detta skedde när riksdagen godtog förslagen i prop. 1972:127. Beträffande uthålligheten uttalade (s. 39) föredragande departementschefen följande:

Starka skäl talar emellertid för att man tills vidare bör räkna med att försörjningen med beklädnadsvaror skall kunna upprätthållas under en så lång avspärrningstid att en inte obetydlig produktion inom landet är nödvändig för en tillfredsställande beredskap.

I den fortsatta beredskapsplaneringen på beklädnadsområdet har ÖEF vid beräkning av behov av produktionskapacitet förutsatt en treårig avspärrning. När det gäller behov av beredskapslagring har en tvåårig avspärrning varit dimensionerande. Anledningen till tidsskillnaden är att beredskapslagringen kan varieras på ett annat sätt efter det säkerhetspolitiska läget än produktionskapaciteten ifråga om tekovaror. I båda fallen har en viss krisimport förutsatts, nämligen ifråga om fibrer 20 % och ifråga om garn 10 % av den normala fredsimporten.

Enligt den programplan för perioden 1977/78–1981/82 som ÖEF i september 1976 överlämnade till regeringen uttalades att beredskapslagringen "avses anpassas så att behoven i miljöexemplet D1, med vissa tillägg för bl. a. behoven i ett krigsfall, kan tillgodoses".

Efter förslag av regeringen beslöt riksdagen i april 1977 om vissa åtgärder för effektivisering och omstrukturering av skoindustrin (prop. 1976/77:85, FöU 1976/77:11, rskr 1976/77:238). Föredragande departementschefen anslöt sig i propositionen till utredarens uppfattning i betänkandet (Ds H 1976:7) Skor i kristid att det kan vara motiverat med en förutsättning om en längre uthållighet på skoområdet än på de flesta andra områden. Riksdagen beslöt att målet för försörjningsuthålligheten på skoområdet bör bestämmas

med utgångspunkt från en avspärrningssituation på ca ett år följd av en efterkristid av ungefär den längd som har studerats i försöken med långsiktplanering inom det ekonomiska försvaret.

I 1977 års totalförsvarsproposition (prop. 1976/77:74 bil. 2 s. 165) framhöll föredragande departementschefen att han avsåg att vid ett senare tillfälle lämna förslag om mål för försörjningsuthållighet och försörjningsstandard för beklädnadsområdet i dess helhet.

Försvarsutskottet erinrade i sitt betänkande (FöU 1976/77:13) med anledning av propositionen att utskottet tidigare (FöU 1976/77:2y) framhållit att det är angeläget med kraftfulla strävanden för att finna långsiktiga lösningar på beklädnadsområdet. Utskottet anser det vara väsentligt att målen för programmet Beklädnad m. m. i dess helhet kan fastläggas och att erforderlig beredskap inom detta prioriterade område kan byggas upp i takt med övriga försörjningsområden.

Utredaren framhåller att innebörden av riksdagens beslut på skoområdet är att kriser med en sammanlagd längd på omkring tre år ligger till grund för planeringen. Utredaren har utgått från att liksom på skoområdet som normalfall studera en kris som motsvarar det förkortade avspärrningsfallet D1 som inkl. efterkristid sträcker sig över en period på ca tre år. Beräkningar har emellertid även utförts för en tvåårig kris.

Importen av beklädnadsvaror under krisfallets olika delar uppgår till 95, 85, 65, 5 och 40 % av den normala importen. Det vägda genomsnittet över samtliga perioder uppgår till 38 % för beklädnadsområdet totalt. Utredaren har för sin del valt att redovisa resultatet för alternativ med en över samtliga perioder vägd genomsnittlig krisimport på 18, 28, 38 och 48 % av den normala. En viss export har även förutsatts.

2.5 Försörjningsstandard i en kristid i fråga om tekovaror

Utredaren redogör för det standardbegrepp som numera används inom det ekonomiska försvarets planering i fråga om beklädnadsvaror. Med standard förstås inte inköp av kläder utan innehav av plagg och skor av visst specificerat slag i visst antal, en s. k. krisgarderob. Motivet för detta är att beklädnadsvaror är varaktiga konsumtionsvaror som inte förbrukas omedelbart vid användandet. Med hänsyn härtill måste man i planeringen känna den tid under vilken upprätthållande av en minimistandard på beklädnadsområdet kan tillgodoses genom förslitning av vid krisperiodens början befintliga kläder och skor.

Förutsättningar måste vidare införas om storleken av ett nödvändigt minimiinnehav av beklädnadsvaror i en kristid. Detta leder till att en viss tillförsel kan beräknas behöva ske över tiden för att kompensera förslitna beklädnadsvaror i sådan utsträckning att alla människor skall ha plagg i ett antal minst motsvarande det minimum som fastställts.

Utredarens förslag till sammansättning framgår av följande tabell. Sammansättningen överensstämmer i stort med FBU:s.

Plagg	Män	Kvinnor
<i>Ytterplagg</i> (överrockar, kappor, jackor)	2	2
<i>Plagg över midjan</i> (kostymer, kavajer och tröjor resp. dräkter, tröjor och jumprar)	4	3
<i>Plagg under midjan</i> (kostymer, udda långbyxor resp. dräkter, kjolar, klänningar, långbyxor)	4	6

I likhet med FBU har utredaren för vissa lättare plagg som underkläder, strumpor m. m. beräknat en standard som är uttryckt som ett tillförselbehov och inte som ett minimiinnehav.

Bedömningen har därvid gjorts med utgångspunkt från den normala fredstillförseln. Samma metod har använts när det gäller beräkning av barns behov av kläder.

2.6 Garderobsundersökningar

ÖEF lät år 1970 utföra en garderobsundersökning om människors innehav av beklädnadsvaror för att få ett bättre underlag för en bedömning av vilket tillförselbehov som kan uppkomma i ett krisläge.

Utredaren uppdrog hösten 1976 åt statistiska centralbyrån att göra enkätundersökningar angående befolkningens innehav av skor resp. kläder. Dessutom frågades hur lång tid de tillfrågade bedömde att de skulle klara sig utan nytillförsel.

Klädenkätens resultat tyder enligt utredaren på att det finns stora garderobstillgångar i hushållen. 80–90 % av de tillfrågade ansåg således att de skulle klara sig två år eller mer utan tillskott av ytterkläder, kavajer, tröjor, kjolar, klänningar och dräkter.

2.7 Överväganden om behov och tillgångar i fråga om tekovaror i ett krisläge

2.7.1 Inledning

Utredaren framhåller att människor vid början av en försörjningskris har stora tillgångar av kläder som kan tas i anspråk. En lageravveckling av kläder inom hushållen sker därvid. Allt eftersom tiden går slits kläderna ut. Då uppkommer ett behov av nytillförsel av kläder. Under främst de tidigare delarna av krisen kan en del av detta tillförselbehov tillgodoses genom att

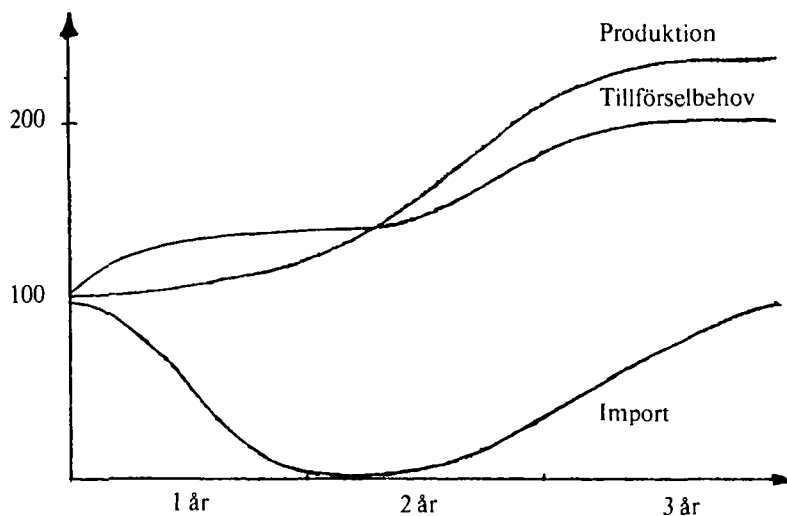
kommersiella lager delvis avvecklas. Under krisen förutsätts import av olika omfattning förekomma. En del av tillförselbehovet kan tillgodoses på detta sätt. Därefter kvarstår ett tillförselbehov som behöver tillgodoses med produktion under krisen eller genom avveckling av beredskapslager som särskilt läggs upp för ändamålet.

I beklädnadsindustrin produceras varor i viss omfattning. Den maskinella utrustningen tillåter i allmänhet en större produktion. Vid en kris kan en produktion ske med befintlig utrustning genom att denna successivt tas i anspråk i allt högre grad, bl. a. genom att ökat skiftarbete införs.

Tillförselbehovets, importens och produktionens principiella utveckling under en treårig kris presenteras i följande figur. Figuren avser att visa den principiella utvecklingen för de tre variablerna. Utgångsvärdena, som i figuren har satts till index 100, är i absoluta tal starkt olika.

En jämförelse kan därför inte göras mellan kurvornas nivå i figuren.

Tillförselbehovets, importens och produktionens principiella utveckling under en treårig kris sedan förbrukningsreglering införts (index).

För att beräkna omfattningen av den produktion m. m. som erfordras för att behoven av tekovaror skall kunna tillgodoses i en krissituation har utredaren utnyttjat en datormodell. Modellen kan sägas bestå av två huvudbeståndsdelar. I den ena beräknas för sådana kläder som ingick i klädenkäten och för vilka svar har erhållits om bedömd hållbarhet det tillförselbehov som erfordras för att den av utredaren ansatta minimistandarden för innehav inte skall underskridas.

För andra slag av kläder, textilier för försvarsmakten och sjukvården, hemtextilier och teknisk textil har särskilda beräkningar utförts av tillförselbehovet i ett krisläge.

I modellens andra del har med utgångspunkt från det tillförselbehov som har framkommit, beräknats produktionsbehovet av kläder, väv och garn genom utnyttjande av produktstrukturer (åtgångstal). I varje förädlingsled har hänsyn tagits till tillgången av varje vara i form av import och lagerminskning i näringslivet och till eventuell export. Till följd av det stora antalet varor i varje förädlingsled har dessa beräkningar varit mycket omfattande. För varje uppsättning av antaganden om försörjningsstandard, försörjningsuthållighet och utrikeshandel i en kris har således beräkningar skett via ca 400 kopplingar mellan olika förädlingsled.

För att belysa resultatens känslighet för olika antaganden om krislängd, utrikeshandel och försörjningsstandard har utredaren gjort variationer i dessa variabler.

2.7.2 Konfektionering och trikåstickning (exkl. tillverkning av trikåväv)

I fråga om civilbefolkningens behov av kläder konstaterar utredaren att resultaten med några undantag i stort överensstämmer med vad FBU beräknade. Behovet av lättare kläder har dock generellt sett satts högre av utredaren än av FBU.

Utredaren framhåller att den använda metoden förutsätter ett väl utvecklat ransoneringssystem genom vilket i första hand bristgrupperna kan erhålla tilldelning. Med hänsyn till de betydande klädtillgångarna i hushållen bör det emellertid enligt utredaren vara möjligt med en låg generell tilldelning som kombineras med selektiv tilldelning till de grupper som befinner sig ha ett behov av nya kläder. Utredaren hänvisar vidare till att det beräknade krisbehovet av kläder klart överstiger både det som FBU beräknade och tilldelningen i Sverige under det andra världskriget.

När det gäller försvarsmaktens behov har utredaren inhämtat underlag från försvarsstaben. Han betonar att ev. brister i försvarsmaktens förrådstillgångar bör täckas redan i fred. Försvarsmakten har i underlaget förutsatt en förslitning hos ineliggande beredskapsstyrka som överensstämmer med stridande förband. Utredaren ställer sig tveksam till detta och har i beräkningarna endast räknat med 50 % av det uppgivna ersättningsbehovet.

Utredaren utgår i sina bedömningar från att de kommersiella lagren kan minskas med ca 50 % i ett krisläge bl. a. mot bakgrund av den standardisering i varusortimentet som då bör kunna genomföras.

Som redan framgått har utredaren utgått från det krisfall som i huvudsak varit dimensionerande på behovet av beredskapsåtgärder i det ekonomiska försvarets långsiktiga planering. I m p o r t e n av beklädnadsvaror har i detta fall under en treårig kris uppgått till ca 38 % av den normala. Utredaren har emellertid som redan nämnts gjort beräkningar för alternativen 18, 28, 38 och 48 %. Importen har i utrikeshandeln under det första året antagits gå ned mot nästan noll för att under de två år som utgör efterkristid efterhand åter öka

upp till normal nivå. Som också har nämnts har beräkningar också gjorts för en tvåårig kris. Utredaren har även förutsatt att en viss export förekommer. I huvudsak är den dock begränsad till det första året.

Utredaren har vid beräkning av krisimport och krisexport utgått från utrikeshandelsstatistiken under senare år för att ta fram basvärden för import och export av enskilda tekovaror. Därvid har för varje särskild tekovara endast den del av importen resp. exporten beaktats som utgörs av sådana kvaliteter som kan jämföras med de som i en kris kommer att framställas inom landet.

I följande tabell redovisas det av utredaren beräknade behovet av inhemsk produktion under en treårig resp. tvåårig kris vid olika antaganden om import och export. I en särskild kolumn redovisas det produktionsbehov som uppstår vid en sänkt försörjningsstandard. Denna har av utredaren beräknats så att minimiintehavet för ytterplagg, plagg över midjan resp. plagg under midjan minskats med ett plagg och att kristillförseln av övriga plagg minskats med 25 %. Utredaren betonar att det behov av produktion som beräknats i princip kan tillgodoses antingen med löpande produktion eller genom att malpåselagd maskinutrustning tas i anspråk.

I tabellen redovisas vidare den produktion som bedöms vara möjlig med utgångspunkt från den svenska tekoindustrins nuvarande produktionsutrustning och produktionsförhållanden. En central fråga i detta sammanhang är de möjligheter som finns att i ett krisläge öka skiftgången i produktionen.

FBU bedömde att treskiftsdrift skulle kunna uppnås i en kris både när det gäller konfektionering och trikåttillverkning. Utredaren anser emellertid att skiftgången när det gäller konfektionering inte kan beräknas kunna ökas till mer än tvåskift.

Som framgår av tabellen är med de antaganden som gjorts den nuvarande produktionskapaciteten i fråga om konfektionering tillräcklig både under en tvåårig och en treårig kris.

På trikåområdet är möjlig inhemsk produktion av grövre strumpor, ankelsockor och knästrumpor otillräcklig vid låga importantaganden för en tvåårig kris. Produktionskapaciteten i fråga om mössor, vantar m. m. är genomgående för liten.

Utredaren betonar att den inhemska produktionen har minskat kraftigt under det senaste decenniet och inget tyder på att denna utveckling för konfektionsindustrin kommer att ändras om inte konkurrensförutsättningarna drastiskt förbättras. Lönsamheten både inom konfektions- och trikåindustrin är i huvudsak svag. Detta gäller inte minst vissa av de större företagen. Enligt utredaren är det därför viktigt att produktionsutvecklingen på dessa områden noga följs även om den befintliga produktionskapaciteten för närvarande synes vara tillräcklig.

Behov av produktion i fråga om kläder under en tre- resp. tvåårig kris vid olika antaganden om krisimport uttryckt som andel av krisimport i fall D1 resp. andel av normal fredsimport. (Behövet av väv antas kunna tillgodose) (milj. st. par)

Plagg	Treårig kris			Tvåårig kris			Möjlig produktion		
	Behov av produktion vid Import			Behov av produktion vid Import			Behov av produktion vid Import		
	125 % 48 %	100 % 38 %	D1 75 % 28 %	125 % 48 %	100 % 38 %	D1 75 % 28 %	125 % 48 %	100 % 38 %	D1 75 % 28 %
Ytterplagg och plagg över midjan	20,6	21,5	23,5	11,8	12,8	13,5	16,1	16,1	23,0
Plagg under midjan	17,8	19,9	23,7	9,9	10,0	11,2	14,2	14,2	26,0
Skydds- och överdragskläder	10,2	10,2	10,2	6,7	6,7	6,7	6,7	6,7	12,0
Skjortor, blusar	7,5	7,6	9,6	4,6	4,7	4,7	6,2	6,2	12,0
Underkläder	46,9	53,2	60,6	28,5	31,4	37,0	44,8	44,8	46,0
Mössor, vantar m. m.	18,7	19,5	20,9	12,9	13,8	14,6	15,3	15,3	9,0
Grövre strumpor	72,4	77,1	82,8	44,1	47,7	50,5	55,1	55,1	51,0
Ankel- och knästrumpor	75,2	75,2	75,2	48,7	48,7	48,7	48,7	48,7	77,0
Strumpbyxor									

Kommentarer

- a) Utöver ovanstående produktion finns maskinkapacitet för specialsömnad av t. ex. tält, heminredning, bilklädsel, läderartiklar, segel m. m. Denna kapacitet kommer till en större del att erfordras för att täcka försvarsmaktens särskilda behov och till en mindre del för att täcka civila behov.
- b) Konfektionsmaskinkapaciteten utnyttjas f. n. i 0,75 skift. Strumpmaskinkapaciteten utnyttjas f. n. för grövre strumpor i 1,5 skift, för ankel- och knästrumpor i 2 skift och för strumpbyxor i 3 skift.
- c) Beräkningar för möjlig produktion har gjorts mot bakgrund av följande antaganden om skiftgång

Ar 1 Ar 2 Ar 3

Konfektion	1	1,5	2
Grövre strumpor	1,5	2	3
Ankel	2	2,5	3
Strumpbyxor	3	3	3

d) Flexibiliteten i maskinutrustningen för konfektionering är begränsad. T. ex. kan en skjorttillverkare inte sy kavajer, medan en kavajtillverkare har möjlighet att sy skjortor. Den nuvarande utvecklingen på maskinsidan gör att flexibiliteten successivt minskar.

Flexibiliteten i strumpmaskinutrustningen är starkt begränsad av att varje maskintyp endast kan köras med ett fåtal olika garnfinlekar.

Behov av produktion i fråga om väv under en treårig resp. tvåårig kris vid olika antaganden om krisimport uttryckt som andel av krisimport enligt fall DI resp. andel av normal fredsimport. (Behovet av garn antas kunna tillgodose) (milj. m²)

Väv	Treårig kris		Behov av produktion vid		Sänkt för- sörjnings- standard		Möjlig produk- tion		Tvåårig kris		Behov av produktion vid		Möjlig produk- tion	
	Behov	Import	DI	%	DI	%	DI	%	DI	%	DI	%	DI	%
Egentlig väv	89	109	144	192	(73)	158	45	61	78	106	88	88	88	
Trikväv	51	55	63	75	(52)	325	31	32	37	45	185	45	185	

Kommentarer

- a) Utöver ovanstående produktion finns kapacitet för teknisk väv t. ex. maskinfil, viror, siltduk, siktduk, armeringsväv, cordväv m. m. som väl täcker behovet vid lägsta importalternativet.
- b) Maskinkapaciteten för egentlig väv utnyttjas f. n. så gott som helt i 1 1/2 skift.
Maskinkapaciteten för trikväv utnyttjas f. n. så gott som helt i 1 skift.
- c) Beräkningarna för möjlig produktion har gjorts mot bakgrund av följande antaganden om skifgång:

År 1	År 2	År 3
1 1/2	2	3
1	1 1/2	2
- d) Flexibiliteten i utrustningen för egentlig väv är nästan total medan utrustningen för trikväv knappast har någon flexibilitet.
- e) Av möjlig produktion av trikväv avser 205 milj. m² väv som framställs av garn som inte alls eller i begränsad omfattning kan framställas inom landet.
- f) I egentlig väv ingår gasväv. Normal nettoimport härav uppgår till ca 15 milj. m².

2.7.3 Vävning

Tillförselbehovet av väv härleds främst ur den produktion som beräknas behöva ske av kläder. Behovet avser s. k. egentlig väv som framställs i vävstolar samt trikåväv som tillverkas genom stickning eller virkning i trikåmaskiner. Tillverkningen av egentlig väv antas av utredaren kunna öka från nuvarande 1 1/2 till 3 och av trikåväv från 1 till 2 skift under en treårig kris. Beräknat behov av produktion och bedömd produktionskapacitet framgår av tabell i det föregående.

Utredaren framhåller att det underskott i kapacitet som finns i fråga om egentlig väv för vissa importantaganden bör kunna täckas genom utnyttjande av den stora överkapaciteten på trikåområdet. Han betonar dock att detta förutsätter att trikågarner kan importeras i en kris- eller beredskapslagring. De fina trikågarner som erfordras kan nämligen endast i mindre omfattning framställas inom landet.

Enligt utredaren torde den svenska vävtillverkningen i huvudsak vara lönsam, varför någon omedelbar minskning av kapaciteten inte skulle behöva befaras. Med hänsyn till att en stor del av produktionen av egentlig väv är koncentrerad till ett fåtal stora företag anser dock utredaren att utvecklingen på detta område behöver följas.

2.7.4 Spinning

Tillförselbehovet av garn härleds främst ur den produktion av väv och av trikåplagg som erfordras i en krissituation. Utredaren redogör för den förskjutning av produktionsinriktningen mot grövre garner som skett i Sverige.

Den varumängd som erhålls vid spinning av fina garner är mycket mindre än vid spinning av grova garner. Det kan därför enligt utredaren vara lämpligt att förutsätta att den relativt knappa inhemska spinningskapaciteten i ett krisläge utnyttjas för framställning av grövre garner och att en beredskapslagring sker av finare garner. Ju grövre garnet är desto större blir produktionen uttryckt i viktenheter. Eftersom valet av grovlek hos garnet har stor betydelse för hur stor produktion som uppnås med en given spinnutrustning har utredaren strävat efter att finna en sådan sammansättning av krisgarderoben som är gamekonomisk, dvs. som utgörs av garner som är så grova som möjligt.

I följande tabell redovisas de beräkningar som utredaren utfört beträffande befintlig produktionskapacitet och behov av produktionskapacitet.

De svenska bomullsspinnerierna har delvis en mycket modern maskinutrustning. I denna del av industrin förutsätter utredaren att skiftgången under en kris kan ökas från nuvarande 2-3 till 4 skift. För övriga spinnerier antas en ökning kunna ske från 1 till 2-3 skift.

Enligt utredaren synes produktionskapaciteten vara tillräcklig i fråga om kard- och kamgarn. För att behovet av bomullsgarn skall kunna täckas krävs

Behov av produktion i fråga om garn under en treårig resp. tvåårig kris vid olika antaganden om krisimport uttryckt som andel av krisimport enligt fall D1 resp. andel av normal fredsimport. (Behovet av fibrer antas kunna tillgodoseas) (ton)

Garn	Treårig kris			Tvåårig kris			Möjlig produktion		
	Behov av produktion vid Import			Behov av produktion vid Import			Behov av produktion vid Import		
	125 % DI	100 % DI	75 % DI	125 % DI	100 % DI	75 % DI	100 % DI	75 % DI	50 % DI
Kardgarnstyp	18 000	19 600	24 300	10 700	11 800	12 900	17 400	17 400	18 700
Kamgarnstyp	150	300	850	-	100	250	700	700	1 800
Bomullstyp	14 800	19 200	25 600	8 700	10 400	13 400	20 100	20 100	16 300
Ändlöst syntetiskt regenererat	12 100	13 500	15 300	7 900	8 600	9 500	10 900	10 900	-
	-	-	200	-	-	-	-	-	-

Kommentarer

- a) Utöver ovanstående produktion finns kapacitet för sisal-, jute-, lin-, paper-, propen- och glasgarn som täcker erforderliga behov vid lägsta importalternativet.
- b) Maskinkapaciteten för kardgarnsspinnning utnyttjas f. n. till ca 50 % i 1 skift och 50 % i 2 skift
Maskinkapaciteten för kamgarnsspinnning utnyttjas så gott som helt i 1 skift
Maskinkapaciteten för bomullsspinnning
ring utnyttjas i 0,7 skift
rotor utnyttjas i 2 skift
c) Beräkningarna för möjlig produktion har gjorts mot bakgrund av följande antaganden om skiftgång:
År 1 År 2 År 3
Kardgarn 1 1/2 2 3
Kamgarn 1 1 1/2 2
Bomullsgarn ring 1 1 1/2 2
Bomullsgarn rotor 2 3 4
d) Någon flexibilitet mellan de olika garn typerna vad gäller maskinutrustningen finns inte. För varje garn typ är maskinerna begränsade till i stort sett tre slag av garnet, grova, medelfina och fina garnet.

med den produktionskapacitet som finns i landet att krisimporten uppgår till minst ca 25 % av den normala.

Produktion av garn av ändlösa syntetiska fibrer förekommer inte inom landet. Den största delen av produktionsbehovet avser garn för tillverkning av täckjackor och strumpor samt teknisk textil såsom cord, armeringsväv, viror och rep. Detta garn kan i vissa fall ersättas med kamgarn eller bomullsgarn eller i någon utsträckning med kardgarn.

2.7.5 Behov av fibrer

Inom landet framställs regenererade viskosfibrer ("rayonfibrer") med cellulosa som bas, dvs. en inhemsk råvara. Denna typ av fibrer kan blandas med andra textilfibrer. Utredaren anser att det i ett krisläge bör vara möjligt att blanda andra fibrer med i genomsnitt 50 % viskosfibrer. Med denna förutsättning skulle under en treårig kris mindre än 50 % av den möjliga produktionen behövas tas i anspråk. Härutöver bör man enligt utredaren räkna med tillgångar i form av rivet avfall och i viss mån ull från svenska får.

Utredaren beräknar att en beredskapslagring av fibrer (ulltyp och bomullstyp)erfordras då krisimporten understiger ca 25 % för en treårig kris och 20 % för en tvåårig kris.

2.7.6 Behov av produktion vid total avspärrning

Utredaren har i sina antaganden om krisimportens omfattning utgått från de miljöexempel som används i det ekonomiska försvarets långsiktspanering. Krisimporten uppgår enligt dessa exempel på beklädnadsområdet till 38 %. Utredaren har varierat dessa importantaganden och även utfört beräkningar för importnivåerna 48, 28 och 18 % av den normala. Han har emellertid även belyst konsekvenserna av en fullständig avspärrning under tre år. Det visar sig att med ett sådant antagande är produktionskapaciteten i fråga om lätt konfektion, vävning och spinning otillräcklig. Detta gäller i särskilt hög grad spinning.

2.7.7 Beredning

FBU bedömde år 1972 i betänkandet Kläder och skor att kapaciteten inom landet i fråga om beredning dvs. färgning, impregnering m. m. av väv, var tillräcklig från försörjningsberedskapssynpunkt. Mot bakgrund av att beredningskapaciteten sedan dess förändrats relativt litet anser utredaren att det inte finns anledning att frågå FBU:s bedömning i detta avseende. Han betonar emellertid att beredning av textilvaror förutsätter beredskapslagring av textulfärger och textilkemikalier.

2.7.8 *Arbetshandskar av läder*

Inom industrin erfordrar många arbetsuppgifter att skyddande arbetshandskar av läder används.

Den normala förbrukningen uppgår till ca 8 milj. par per år medan ÖEF uppskattar krisbehovet till ca 6 milj. par per år.

Den inhemska tillverkningen uppgår till endast ca 0,3 milj. par per år. Produktionen kan dock ökas genom att läderkonfektionsindustrins kapacitet tas i anspråk.

Mot bakgrund av det av ÖEF angivna tillförselbehovet i en kris uppskattar utredaren produktionsbehovet för en treårig kris till mellan 7 och 14 milj. par och för en tvåårig kris till mellan 5 och 9 milj. par.

Enligt utredaren bör om möjligt en löpande produktion av ungefär nuvarande omfattning vidmakthållas.

2.8 Några olika metoder att tillgodose försörjningsberedskapen på tekoområdet

Utredaren för ett i huvudsak principiellt resonemang om olika metoder att tillgodose försörjningsberedskapen på tekoområdet. Han konstaterar att beredskapen i de olika förädlingsleden kan upprätthållas antingen genom produktion eller beredskapslagring och diskuterar efter vilka principer en avvägning mellan vidmakthållande av produktion och beredskapslagring kan ske.

Enligt utredaren bör beredskapslagring inte ske av varor som i tillräcklig omfattning tillverkas eller kan tillverkas i landet.

Vidare framhålls att även om beredskapslagring bedöms behöva ske i något produktled, behöver inte detta innebära att hela det beräknade behovet anskaffas under fredsförhållanden. I den nuvarande beredskapsplaneringen beredskapslagras således endast 2/3 av behovet medan återstoden planeras att anskaffas vid en eventuell försämring av den säkerhetspolitiska situationen.

Utredaren framhåller att fördelen med beredskapslagring är att investeringar i beredskapslager kan återvinnas om man finner att man vill ge beredskapen en annan inriktning. En produktionskapacitet som upprätthålls ger å andra sidan obegränsad uthållighet om tillgången på råvaror är säkrad.

Om man i ett förädlingsled önskar vidmakthålla en produktion som normalt inte är lönsam kan detta ske på olika sätt. Utredaren nämner "inmalningstvång", importrestriktioner, driftstöd, konsumtionsstöd och investeringsstöd. Bortsett från investeringsstöd kan enligt utredaren dessa stödformer bedömas medföra större eller mindre handelspolitiska störningar och dessutom minska incitamentet till effektivitet i tekoindustrin. Om den grundläggande orsaken till bristande konkurrensförmåga är att söka i ett högt

kostnadsläge kommer de synliga och osynliga kostnaderna att bli allt större.

När kostnaderna för att vidmakthålla en tillräcklig löpande produktion framstår som orimliga kan man tvingas övergå till en kombination av löpande produktion och kapacitet i malpåse. Om man på ett tidigt stadium förutser en sådan utveckling kan det vara rationellt att omgående välja denna lösning.

Det enligt utredaren största problemet med en sådan lösning är möjligheten att i en krissituation ha säker tillgång på personal som kan sättas in för att snabbt få igång produktion.

Avslutningsvis diskuterar utredaren former för de ingripanden som kan behövas för att upprätthålla försörjningsberedskapen.

Det är enligt utredaren väsentligt att en genomtänkt strategi utformas över hur försörjningsberedskapen skall klaras på tekoområdet med dess olika delbranscher. Denna bör innehålla valda lösningar i stort, bl. a. i fråga om beredskapslagring samt omfattning av löpande produktion och malpåselagd kapacitet i olika led. Den närmare utformningen av strategin kan bestämmas först sedan statsmakterna tagit ställning till den erforderliga försörjningsnivån och grundprinciperna för upprätthållande av försörjningsberedskapen. Som ett led i bevakningen av utvecklingen bör ÖEF få till uppgift att årligen rapportera om utvecklingen av produktionskapaciteten inom tekoindustrins olika delbranscher. Med hänsyn till de förändringar som inträffar bör planen gälla för t. ex. tio år. En kontrollstation kan dock behöva läggas in efter t. ex. fem år.

2.9 Remissyttranden

2.9.1 Försörjningsuthållighet

Utredaren har vid beräkningarna utnyttjat den typ av krisfall som används i det ekonomiska försvarets programplanering. Ingen av remissinstanserna motsätter sig denna princip. Däremot finns invändningar mot att inte flera krisfall studerats. ÖB framhåller att det mest belastande fallet för försvarsmakten är då en kris följs av ett krig. Sådana tillgångar på beklädnadsmateriel måste därför finnas under och efter en avspärrning att ett efterföljande krig kan genomföras. Krisfallet D I följt av angreppsfasen i fall A1 borde därför ha legat till grund för utredarens överväganden. Liknande synpunkter anförs av FMV.

ÖEF betonar att miljöexemplet D I endast utgör ett av många tänkbara exempel och att detta därför inte ger tillräcklig grund för en dimensionering av den i fredstid nödvändiga produktionens storlek. Sveriges industriförbund kommenterar frågan på liknande sätt. Eftersom det är svårt att återuppta en nedlagd produktion ställs det enligt ÖEF särskilt stora krav på förutsättande vid val av produktionsnivå. Hänsyn måste därför tas till rådande osäkerheter i

planeringsförutsättningarna. ÖEF framhåller att det för i synnerhet livsnöd-vändiga varor som livsmedel, bränslen och beklädnadsvaror i den hittillsvarande planeringen har eftersträvat att så långt som möjligt uppnå självförsörjning i en kris. ÖEF framhåller som sin bestämda uppfattning att strävan alltså bör vara att de inhemska produktionsresurserna efter en omställningsperiod i allt väsentligt bör kunna täcka behoven. Mot bakgrund av att detta inte nu är helt möjligt på tekoområdet anser ÖEF att det är angeläget att huvuddelen av tillförselbehoven på detta området skall kunna tillgodoses genom inhemsk produktion i ett långvarigt krisläge.

Enligt *SIND:s* uppfattning är det valda krisfallet givetvis behäftat med stor osäkerhet. Då denna typ av krisfall används för det ekonomiska försvarets planering på andra områden synes det emellertid vara logiskt att lägga det till grund även för försörjningen på tekoområdet. *SIND* betonar dock att svårigheten att återskapa produktionskapacitet motiverar försiktighet vid bedömning av försörjningsuthålligheten på det grundtextila området. På konfektionsområdet är det enligt *SIND* bättre att bygga upp en produktionskapacitet.

Textilrådet-konfektionsindustriföreningen menar att vårt kontinuerliga försörjningsbehov bör ligga till grund för beredskapsåtgärderna.

2.9.2 Försörjningsstandard

Remissinstanserna har inga invändningar mot att utredaren i fråga om vissa plagg uttrycker försörjningsstandard som i n e h a v och i fråga om andra kläder som tillförsel. Utredarens förslag som innebär ett jämfört med försörjningsberedskapsutredningens förslag större totalt tillförselbehov av kläder kommenteras av några remissinstanser. *Konsumenverket* ställer sig liksom ÖEF tveksamt till att klädbehovet för personer äldre än 70 år sätts 50 % lägre än för övriga vuxna individer. Konsumentverket anför även i likhet med *Sveriges skrädderiidkareförbund* vissa synpunkter på klädurvalet. Verket anser vidare liksom *TCO* att barnens klädbehov bör räknas upp. *Sveriges köpmannaförbund* framhåller att konsumenternas köpbehov med stor sannolikhet kommer att ändras i en kristid. Fler grövre plagg torde efterfrågas. Enligt förbundet har i dag endast en mycket liten del av befolkningen sådana plagg. *Beklädnadsarbetarnas förbund* anser att man i garderobsundersökningar inte tagit tillräcklig hänsyn till att innehavet skall gälla riktigt värmande plagg.

Utredaren framhåller att den använda beräkningsmetodiken ifråga om ytterplagg samt plagg över och under midjan förutsätter ett väl utvecklat ransoneringssystem. Klädenkätens resultat visar enligt utredaren klart att den stora majoriteten av befolkningen har mycket stora tillgångar på kläder. En relativt låg generell tilldelning bör därför vara möjlig om den kombineras med selektiv tilldelning till de grupper som befinner sig ha ett behov av nya kläder. De remissinstanser som tar upp denna fråga ifrågasätter om ett sådant

ransoneringsystem är realistiskt. ÖEF anser således att det förfarande som skulle bli nödvändigt torde medföra stora svårigheter ur praktisk synvinkel. Systemet skulle för den enskilde framstå som krångligt och byråkratiskt och med största sannolikhet skapa irritation genom den kontroll av det enskilda klädinnehavet som torde förutsättas. Enligt ÖEF bör alla få samma grundtilldelning av kläder räknat i textilpoäng. Därutöver skall vissa noga angivna behovskategorier få särskild tilldelning, t. ex. barn, havande kvinnor och vissa yrkeskategorier. *Beklädnadsarbetarnas förbund* anför liknande synpunkter. Även *Svensk industriförening*, *Sveriges industriförbund* och *TCO* ifrågasätter utredarens överväganden om ransoneringsystem på tekoområdet.

ÖEF ifrågasätter vidare om en hårdare ransoneringsåtgärd kan genomföras i inledningen av en kris än som betingas av läget beträffande import, lager och produktion utan att därmed importförutsättningarna förändras. Dessutom är det utan att känna krisens fortsatta förlopp svårt att handla optimalt från ransonerings- och fördelningssynpunkt.

2.9.3 Utrikeshandelns omfattning i en kris

Enligt de förutsättningar som gjorts i det ekonomiska försvarets programplanering uppgår krisimporten av tekovaror till 38 % av den fredstida. Utredaren har utfört beräkningar för detta importantagande liksom för alternativen 48 %, 28 % och 18 %. Flera remissinstanser har invändningar på denna punkt. *Sveriges köpmannaförbund* ställer sig högst tveksamt till att man skall kunna räkna med en inte obetydlig import av tekovaror i ett avspärrningsläge. *Textilrådet-konfektionsindustriföreningen*, *Beklädnadsarbetarnas förbund* och *TCO* ifrågasätter om en krisimport på 38 % av den normala är rimlig. *Beklädnadsarbetarnas förbund* menar att en import från EG- och EFTA-länder då dessa är i krig torde förknippas med politiska villkor, som kan bli besvärande för Sveriges neutralitet. *Textilrådet-konfektionsindustriföreningen* hänvisar till den under andra världskriget i förhållande till nu mycket låga importen. I likhet med ÖEF. *Svensk industriförening* och *Sveriges industriförbund* framhåller organisationen vidare att Sverige numera är i ökande grad beroende av tekoimport från länder i Fjärran Östern och att denna import inte torde kunna upprätthållas i en kris. Enligt ÖEF kan motsvarande importbortfall för det övriga Europas del minska våra importmöjligheter därifrån. ÖEF pekar också på att tillförseln av syntetfibrer är mycket känslig för störningar av oljetillförseln. ÖEF menar vidare att importens andel av fredsnivån inte kan väntas bli densamma för samtliga försörjningsviktiga importprodukter inom tekoområdet samt att hänsyn måste tas till att tillgångs- och behovssituationen är väsentligt olika för olika skeden i krisfallet.

Svensk industriförening pekar på att importandelen i fred är mycket hög för vissa viktiga typer av kläder som t. ex. regn- och skyddskläder. Detta gör

störningar i importen än allvarligare.

Beklädnadsarbetarnas förbund ifrågasätter starkt utredarens metod att uttrycka krisimportens omfattning som en viss procent av den normala importen. Förbundet anser att en över tiden ökande import enligt denna metod skulle leda till slutsatsen att behovet av svensk produktion minskar, medan motsatsen vore mer logisk. Enligt förbundet borde importen anges i fasta tal.

2.9.4 Försvarsmaktens behov

Utredaren anser att försvarsmaktens brister i fråga om förrådstillgångar av beklädnadsvaror bör täckas redan i fred och därför inte beaktas i detta sammanhang. Skälet härtill är enligt utredaren att det vore principiellt felaktigt att låta den fortlöpande produktion som erfordras av försörjningsberedskapskäl dimensioneras av försvarsmaktens avvägningar i fråga om den fredstida förrådshållningens omfattning. *ÖB* motsätter sig detta synsätt och redovisar skälen härtill i en hemlig bilaga till yttrandet. Enligt *FMV* skulle en större lagring än vad som nu sker medföra ökade ekonomiska och administrativa problem vid omsättning av de lagrade varorna. Dessutom torde den material- och konfektionstekniska utvecklingen inte kunna följas.

ÖEF menar att det är ett starkt önskemål att den av utredaren åberopade principen kan följas. Försvarsmaktens avvägningar i fråga om den fredstida förrådshållningens omfattning beror emellertid av de anslagsramar som ställs till förfogande av statsmakterna. *ÖEF* framhåller vidare att bristen i täckningen av utrustnings- och ersättningsbehov erfarenhetsmässigt ständigt har funnits, inte minst beroende på de ändrade krav som den stridstekniska utvecklingen ställde.

ÖB motsätter sig den reducering som utredaren har gjort i fråga om de av försvarsstaben redovisade uppgifterna om inneliggande beredskapsstyrkors förslitning. *ÖB* menar att man i ett beredskapsläge får förutsätta en miljö som innebär intensiv utbyggnadsverksamhet, realistiska övningar och förläggning i tält. Uniformerna kommer dessutom ofta att behöva tvättas eftersom avlösning av beredskapsstyrkan beräknas ske flera gånger under krisen. Mot denna bakgrund hävdar *ÖB* att man inte på saklig grund kan påstå att förslitningen totalt under en beredskapsperiod enligt fall D 1 är mindre än under krig. *FMV* anför liknande synpunkter och framhåller vidare att försvarsmaktens behov av tält, maskeringsnät och belagda vävar inte synes ingå i utredarens beräkningar.

ÖEF konstaterar att det i ett krisläge av den typ utredningen har utgått från kan komma att ställas större krav från försvarsmaktens sida än utredningen har räknat med och att dessa krav då kommer att prioriteras.

2.9.5 Minskning av de kommersiella lagren i ett krisläge

Utredarens antagande att de kommersiella lagren av tekovaror i näringslivet bör kunna minskas med 50 % i ett krisläge berörs av några remissinstanser. ÖEF anser att dessa tillgångar måste uppskattas med stor försiktighet bl. a. därför att lagren under vår och sommar är dåligt anpassade till behoven i en kris. Sveriges industriförbund anför liknande synpunkter medan däremot Sveriges köpmannaförbund menar att utredaren inte till fullo har beaktat den stora lagerhållningen i näringslivet. Man får enligt förbundet anta att även från en säsong överblivna varor med mycket stor modekänslighet, i en avspärrningssituation blir attraktiva för konsumenterna.

2.9.6 Befintlig produktionskapacitet i fråga om tekovaror

Utredaren har redovisat den produktion av kläder, väv, garn och fibrer som bedöms vara möjlig under en treårig- resp. tvåårig kris. Han har därvid förutsatt att en ökning av skiftgången efter hand skall kunna ske i en krissituation.

Beklädnadsarbetarnas förbund anser att detta endast teoretiskt sett är riktigt eftersom majoriteten av de anställda inom tekoindustrin är kvinnor och att branschen är starkt koncentrerad till vissa orter där förvärvsintensiteten är mycket hög och där det därför inte finns tillgång till ledig arbetskraft.

Flera remissinstanser pekar på den produktionsnedgång som har skett under år 1977 och som skulle medföra att utredarens uppskattningar av produktionskapaciteten inom tekoindustrin är inaktuella. ÖEF framhåller således att sysselsättningen i konfektionsindustrin under år 1977 torde minska med mer än 20 %.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län påpekar att våren 1977 uppgick inom länet sysselsatta i företag med mer än 100 anställda till 60 % av vad som framgår i bilaga till promemorian.

Textilrådet-konfektionsindustriföreningen hänvisar till produktionsstatistiken för första kvartalet 1977 enligt vilken produktionens andel av tillförseln i fråga om kläder inkl. trikå minskat kraftigt. Importökningen av kläder under första halvåret 1977 tyder på att produktionsvolymen kommer att minska med 15–17 % under samma tid. Inom den grundtextila tillverkningsindustrin har vidare lönsamheten drastiskt försämrats vilket snabbt kommer att återverka på produktionskapaciteten. Organisationen anser mot denna bakgrund att utredarens material är alltför inaktuellt för att ligga till grund för ställningstaganden beträffande behov och tillgångar i fråga om kapacitet i ett avspärrningsläge. Även Svensk industriförening, Sveriges industriförbund och Beklädnadsarbetarnas förbund pekar på den negativa utvecklingen under år 1977.

2.9.7 Jämförelse mellan produktionsbehov och möjlig produktion i fråga om tekovaror i ett krisläge

Enligt utredaren är den nuvarande produktionskapaciteten beträffande konfektionering, trikåttillverkning i flertalet fall, vävning samt kardgarns- och kamgarnsspinning tillräcklig vid de olika antaganden om uthållighet och krisimport som har gjorts. En kritisk nivå har däremot uppnåtts i fråga om bomullsspinning. Mot bakgrund av att den hittillsvarande produktionsnedgången kan bedömas fortsätta kan den från försörjningsberedskapssynpunkt kritiska gränsen komma att nås inom en inte alltför avlägsen framtid inom flera delbranscher. Utvecklingen måste därför noga följas.

Flera remissinstanser anser att utredarens bedömningar är för optimistiska. Bakgrunden härtill är främst de i det föregående redovisade synpunkterna beträffande bl. a. antagande om krisimport och den snabba produktionsnedgången inom i första hand konfektionsindustrin. Således anför *Beklädnadsarbetarnas förbund* att utredningen är alltför teoretisk och inaktuell för att utgöra ett underlag för ett förnyat ställningstagande till försörjningsberedskapen på tekoområdet. *Svensk industriförening* anför liknande synpunkter.

Enligt *TCO* bör i planeringen förutsättas en högre tilldelning av kläder och en lägre import än vad utredaren föreslår. *TCO* anser dock att målsättningen beträffande inhemsk produktionskapacitet av konfektion kan sättas lägre än för det grundtextila området eftersom en inte obetydlig tillverkning av kläder kan ske i hushållen och den förhållandevis enkla produktionsprocessen inom konfektionsindustrin kräver relativt korta inskolningsperioder för personalen.

Sveriges industriförbund anser att man på beklädnadsområdet måste utgå från ett tillförselbehov som med all sannolikhet är större än vad som framkommit av utredarens beräkningar. Vidare måste en större del av detta kunna tillgodoses genom produktion under krisperioden.

ÖEF anser att beredskapsplaneringen i första hand bör inrikta sig på den tvååriga perioden av fall D 1 då krisimporten i vissa av variationsfallen uppgår till endast 10–15 % av den normala. Enligt *ÖEF* kommer i fråga om konfektionering marginalen mellan behov av produktion och möjlig produktion då att praktiskt taget helt försvinna. *ÖEF* anser att kapaciteten inom branschen bör bibehållas på i stort sett den nivå som branschen kommer att uppnå vid årsskiftet 1977/78.

När det gäller vävning framhåller *ÖEF* att utredarens antaganden om en krisimport på 38 % innebär att 62 % av tillförselbehovet av egentlig väv skulle tillgodoses direkt eller indirekt genom import. Detta anser *ÖEF* vara helt orealistiskt. I fråga om trikåväv utgörs en stor del av kapaciteten av en maskinpark som är anpassad för fina trikågarnar som inte kan framställas inom landet. I likhet med *Textilrådet-konfektionsindustriföreningen* betonar *ÖEF* att flexibiliteten inom trikåsektorn är begränsad. *ÖEF* framhåller vidare att beträffande trikåväv ligger den kapacitet som praktiskt kan uppnås

avsevärt lägre än den av utredaren angivna eftersom det inte alls eller endast i begränsad utsträckning är möjligt att inom landet tillverka de fina garner som erfordras för en stor del av denna maskinpark. De produkter som framställs i trikåmaskiner i vilka grövre, inhemskt tillverkade garner kan användas är utsatta för stark utländsk konkurrens. Dessa maskiner säljs eller skrotas därför efter hand. Mot bakgrund av vad som har anförts och eftersom såväl bomulls- som ylleindustrin befinner sig i ett akut krisläge kan ÖEF inte godta utredarens bedömning att ytterligare åtgärder av försörjningsberedskapsskäl inte är näraliggande.

Ett antagande om krisimport på 38 % av den fredstida innebär enligt ÖEF i fråga om *s p i n n i n g* att 77 % direkt eller indirekt skall kunna tillgodoses genom import. Motsvarande procenttal för kamgarn och kardgarn är 93 % resp. 60 %. Enligt ÖEF är läget allvarligt inom denna delbransch. Åtgärder måste därför snarast vidtas för att undvika den ytterligare nedgång av kapaciteten som kan befaras.

ÖEF kommenterar även utredarens beräkningar avseende fiberbehovet i en kris. ÖEF varnar för en alltför optimistisk beräkning av krisimporten. Tillgången på bomull och ull kan enligt ÖEF bli mycket knapp i framtiden. Samtidigt betonar ÖEF syntetfibertillförselns känslighet för störningar t. o. m. i fred. När det gäller behoven i en kris framhåller ÖEF att hänsyn även måste tas till behovet av fibrer för s. k. non-woven produkter och vadd. En större tillgång i fråga om fibrer måste enligt ÖEF säkras än vad utredaren har beräknat. Med hänsyn till den stora betydelse av att produktionen av regenererade fibrer och råull kan upprätthållas anser ÖEF att denna tillverkning måste få erforderligt stöd.

ÖEF framhåller beträffande *b e r e d n i n g* att endast två företag återstår inom landet som har kunskap om både våt- och torrberedning av vävda ylleveror och att deras företagskapacitet måste säkerställas. Om möjligt bör en inhemsk produktion av *a r b e t s h a n d s k a r* av läder för kvalificerade behov säkerställas.

Sammanfattningsvis konstaterar ÖEF att kapaciteten inom tekoområdet numera är så låg att försörjningen under ett treårigt avspärrningsläge vid fullständig avspärrning inte kan tillgodoses genom inhemsk produktion – inte ens inom konfektionsområdet.

2.9.8 Behov av åtgärder samt olika metoder att upprätthålla försörjningsberedskapen på tekoområdet

ÖEF och *Textilrådet-konfektionsindustriföreningen* anför att åtgärder omedelbart måste vidtas för att hejda en fortsatt nedgång av den svenska tekoproduktionen. Bl. a. framhålls att en industri av sådan omfattning måste bibehållas och att rekryteringen av personal säkerställs liksom ett tekniskt kunnande och know-how i största allmänhet. Enligt *Sveriges industriförbund* är försörjningsläget kritiskt på tekoområdet varför omfattande och kraftfulla

åtgärder måste vidtas inom en mycket snar framtid. TCO menar att det omedelbara behovet av ett statligt ingripande av beredskapsskäl inte är lika angeläget på konfektionsområdet som inom den grundtextila sektorn. En total bedömning av tekoindustrins framtid måste dock snarast ske. Därvid måste enligt TCO de arbetsmarknadspolitiska, regionalpolitiska och näringspolitiska avgörandena tillmätas en avgörande betydelse.

Enligt AMS är det angeläget att en total bedömning kommer till stånd av tekoindustrins framtid med hänsyn till branschens betydelse för sysselsättningen, regional balans, försörjningsberedskap m. m.

Beklädnadsarbetarnas förbund framhåller att det mot bakgrund av den snabba utvecklingen brårskar att bestämma nivån på den tekoindustri som skall finnas i Sverige. Förbundet framhåller vidare att vid beslut om den framtida tekoindustrin måste även sysselsättningspolitiska och regionalpolitiska hänsyn väga tungt. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* anser att det även från sysselsättningssynpunkt är nödvändigt att en nedre gräns för produktionen inom tekoindustrins delbranscher läggs fast och att statsmakterna garanterar den sysselsättning som svarar häremot.

SIND framhåller att utredningen, med de antaganden som har gjorts, visar att det f. n. inte föreligger behov av långtgående ingrepp av försörjningsberedskapsskäl. *SIND* delar denna uppfattning men påpekar att den ökade lågprisimporten verkat allt mer störande på den svenska produktionen. En effektivare kontroll av begränsningsavtalens tillämpning synes därför vara angelägen.

När det gäller de konkreta åtgärder som bör vidtas diskuterar flera remissinstanser lämpligheten av att handelspolitiska åtgärder skall vidtas. *Textilrådet-konfektionsindustriföreningen* och *Beklädnadsarbetarnas förbund* förordar att så sker. *Textilrådet-konfektionsindustriföreningen* påpekar att de stora marknaderna i Europa och Amerika blir allt mer restriktiva vilket medför att många länders exportpotential riktas mot Sverige. En ökad restriktivitet borde vara möjlig utan moraliska betänkligheter eftersom vår importandel redan är så hög och per capita torde vara högst i världen. *KK* anför däremot att största förstiktighet bör iakttas vid användande av handelspolitiska medel vid skydd av produktion som anses nödvändig från försörjningsberedskapssynpunkt med hänsyn till risken för negativa återverkningar för den svenska exporten.

Sveriges grossistförbund understryker att ev. stödåtgärder inte bör ha formen av ingripande vid gränsen. *Sveriges industriförbund* betonar att hänsyn måste tas till de eventuella negativa handelspolitiska konsekvenser som kan vara förknippade med olika tillvägagångssätt. *Sveriges handelsagents förbund* anför liknande synpunkter.

Svensk industriförening föreslår att tidsbegränsade generella stödåtgärder sätts in. Föreningen anser i första hand att en sänkning bör ske av arbetsgivaravgiften. Däremot har det särskilda sysselsättningsstödet för äldre arbetskraft nackdelar som gör att det inte bör förlängas. Föreningen pekar

bl. a. på att stödet är administrativt krångligt och skapar utrymme för otillbörlig påverkan från fackligt håll. En sänkning av arbetsgivaravgiften kan enligt föreningen finansieras genom ett slopande av "15-kronan" eventuellt i kombination med en importavgift på tekovaror. Föreningen ställer sig starkt negativ till selektivt stöd i form av stora punktsatser av typ Algots, Eiser m. fl.

Flera remissinstanser ansluter sig till utredarens förslag att en strategi eller plan måste utformas i fråga om vilka medel som skall användas för att försörjningsberedskapen på tekoområdet skall säkras. Till dessa hör *LO* och *Bekädnadsarbetarnas förbund* som dock menar att den föreliggande promemorian inte är tillfyllest för att ligga till grund för sådana ställningstaganden. Organisationerna anser att ett ökat statligt ägande inom ramen för en planhushållning på tekoområdet är nödvändigt. Bekädnadsarbetarnas förbund framhåller att även om ett statligt ägande i och för sig inte löser problemen underlättas dock genomförandet av åtgärder för att bevara en tekoindustri. Hänsyn behöver då inte i varje fall tas till "snedvridning" av den privata konkurrensen.

ÖEF anser att ett statligt övertagande av hela branschen inte är praktiskt möjligt eller lämpligt. Eftersom det inte heller är möjligt att genomföra individuella stödåtgärder anpassade till varje enskilt företags behov, vilket även skulle medföra risk för snedvridning av konkurrensen, återstår enligt *ÖEF* endast generella stödmeter för att hejda produktionsnedgången. En komplettering kan ske med individuella stödformer som nu tillämpas och som har starka generella inslag dvs. främst avskrivningslån och försörjningsberedskapsstöd. *ÖEF* betonar vidare att med hänsyn till den snabba utvecklingen måste en uppföljning av utvecklingen inom tekoområdet ske kontinuerligt. För att statsmakterna skall kunna utvärdera effekten av de stödåtgärder som genomförs kan det därför vara lämpligt att *ÖEF* årligen redovisar läget beträffande produktionskapacitet m. m. inom berörda branscher.

SIND anser att förstatligande eller till vissa företag riktat produktionsstöd inte är praktiskt eller lämpligt för konfektionsbranschen och vissa mindre och medelstora textilföretag.

Enligt *SIND*'s uppfattning är det naturligare att *SIND* svarar för den av utredaren föreslagna årliga rapporteringen av produktionskapaciteten än att *ÖEF* gör detta. *SIND* pekar på att verket redan följer utvecklingen på tekoområdet dels genom branschövervakning och utredningsverksamhet, dels genom löpande insatser för delbranscher och företag. *SIND* framhåller vidare att det stöd som kan erfordras av försörjningsberedskapskäl bör utgå i form av industripolitiskt stöd. Syftet med det industripolitiska stödet är nämligen att underlätta anpassningen till nya konkurrensförhållanden och åstadkomma en rationell och långsiktigt lönsam industri. När tekoindustrins konkurrenskraft stärks, förbättras därför också dess möjligheter att bibehålla en från försörjningsberedskapsynpunkt erforderlig produktionsnivå. Om

den från försörjningsberedskapssynpunkt lägsta acceptabla produktionskapaciteten inte uppnås på något område kan direkt produktionsstöd och/eller anskaffning av malpåsekapacitet bli nödvändigt.

Textilrådet-konfektionsindustriföreningen betonar det angelägna i att stödåtgärder utformas så att de blir konkurrensneutrala.

Beklädnadsarbetarnas förbund föreslår att en tekodelegation inrättas för att kontinuerligt analysera företagens och de olika delbranschernas förutsättningar att i framtiden driva verksamheten vidare.

Några av remissinstanserna diskuterar de olika former av åtgärder inom landet som är lämpliga för att en tillfredsställande försörjningsberedskap skall kunna upprätthållas på tekoområdet. När det gäller möjligheterna att lita till en produktionskapacitet i malpåse delar *ÖEF* utredarens uppfattning att det svåraste problemet är att erhålla tillräckligt med kunnig personal i ett krisläge. *ÖEF* anser att inte ens beträffande konfektion är det ett realistiskt alternativ till levande produktion att helt eller till största delen bygga på en kapacitet i malpåse.

TCO förespråkar för tekoindustrins olika förädlingsled ett system med löpande produktion kombinerat med en viss kapacitet i malpåse. Omfattningen av malpåsekapaciteten måste dock närmare övervägas.

Utredaren diskuterar möjligheten att en ökad hemsocknad skall kunna ske i en krissituation. *Konsumentverket* och *ÖEF* menar att denna kapacitet inte bör överskattas medan *TCO* anser att hushållen själva bör kunna svara för en inte obetydlig tillverkning av kläder.

ÖEF delar inte utredarens åsikt att möjligheten av enforcerad import bör beaktas i planeringen och hänvisar därvid till uttalanden av 1974 års försvarsutredning enligt vilka endast en mycket begränsad ökning av totalförsvarets styrka är möjlig inom en tidsrymd av två år.

Utredaren diskuterar det stöd som genom den offentliga upphandlingen kan utgå till den inhemska tekoindustrin. *Textilrådet-konfektionsindustriföreningen* betonar att erfarenheterna av hittills vidtagna åtgärder på detta område varit mycket goda även om effekten har varit begränsad varför det är angeläget att denna stödform bibehålls i vidgad omfattning.

3. Avtal mellan staten och de svenska bomullsföretagen

3.1 Bakgrund

Den svenska bomullsindustrin utgörs f. n. av fem företag, Almedahls AB, Borås Wäfveri AB/Kungsfors fabriker AB, Gustaf Werner AB, Rydboholms AB och AB Sjuntorp. AB Sjuntorp bedriver endast spinning och vävning medan de övriga företagens verksamhet dessutom är integrerad med beredningsverk. Företagen har i stor utsträckning ett inbördes konkurrerande sortiment.

Företagsstrukturen framgår av följande tabell.

Antal anställda i svenska bomullsspinnerier 1977-09-15

Företag	Antal anställda
Almedahls AB	104
Kungsfors fabriker AB	538
Gustaf Werner AB	60
Rydboholms AB	47 samt 65 i väveri
AB Sjuntorp	40

I början av 1970-talet hade de flesta bomullsföretagen lönsamhetsproblem i fråga om garn- och vävtillverkning. Anledningen härtill var främst ett ökande importtryck och en stagnerande förbrukning i fråga om garn och väv. Vidare var maskinutrustningen i huvudsak omodern. Mot bakgrund härav och med hänsyn till varuområdets stora betydelse från försörjningsberedskapssynpunkt kom en stor del av det kreditstöd för investering i maskiner och byggnader som infördes år 1973 att gå till dessa företag. Av de avskrivningslån på ca 112 miljoner kronor om vilka avtal har träffats fram till den 1 juli 1977 har således 57 miljoner kronor tillfallit spinnerier och väverier inom bomullsindustrin. De investeringar som blivit möjliga genom detta stöd har medfört att den svenska bomullsindustrin numera har en hög teknisk standard.

Från mitten av 1970-talet har en försämring inträffat i fråga om de svenska bomullsspinneriernas och bomullsväveriernas konkurrenskraft. Fördelar bedömdes kunna ligga i en samordning av den grundtextila verksamheten på bomullsområdet. Mot denna bakgrund gav regeringen under våren 1976 Statsföretag AB i uppdrag att inleda förhandlingar med företagen inom bomullssektorn i syfte att få fram förslag till ägarmässig samordning av den grundtextila bomullsindustrin.

Efter fullgjort uppdrag lämnade Statsföretag AB i december 1976 ett förslag till regeringen. Förslaget innebar att de fem svenska bomullsföretagen gemensamt skulle bilda ett företag benämnt AB SVEBO – Sveriges Förenade Bomullsindustrier. Verksamheten i företaget skulle i inledningsskedet primärt avse spinning. Spinnerierna hos Almedahls, Rydholm och Sjuntorp skulle läggas ned och de moderna maskinerna övertas av SVEBO. Vidare skulle Gustaf Werners väveri överlåtas till SVEBO och företagets beredningsverk avvecklas. SVEBO:s verksamhet skulle baseras på förlusttäckningsbidrag från staten. Bidraget beräknades till ca 24 milj. kr. per år under en femårsperiod. Vidare skulle behövas 15 milj. kr. i avskrivningslån för investeringar, 22 milj. kr. i kreditgarantier och 40 milj. kronor i långfristiga lån.

Av olika skäl kunde ett avtal mellan staten och bomullsindustrin inte baseras på Statsföretags förslag.

Efter förhandlingar under vintern och våren 1977 kunde emellertid ett avtal slutas i juni 1977 under förutsättning av riksdagens godkännande slutas mellan staten och de svenska bomullsföretagen.

3.2 Innehåll i stort i det preliminära avtalet mellan staten och den svenska bomullsindustrin

Avtalet innebär att olika stödåtgärder sätts in för att vidmakthålla en viss årlig garnproduktion och för att bibehålla en kapacitetsreserv därutöver.

En viss strukturuomvandling sker genom att Kungsfors Fabriker AB den 1 juli 1978 övertar AB Sjuntorps spinnmaskiner och Gustaf Werner AB den 1 januari 1978 köper vissa av Rydboholm AB:s spinn- och vävmaskiner. Under år 1978 hyr Gustaf Werner AB ut den av Rydboholm inköpta utrustningen till Rydboholm, varefter den överförs till Gustaf Werners anläggning i Norrköping. Detta innebär att Sjuntorp kommer att upphöra med sin spinningverksamhet som i juni 1977 sysselsatte ca 40 personer och Rydboholm med spinning och vävning som vid samma tid sysselsatte ca 110 personer. För att dämpa verkningarna av de på sikt nödvändiga personalnedskärningarna erhåller Rydboholm ett sysselsättningsbidrag för att under år 1978 inte avskeda personal i spinneri och väveri.

Av följande tabell framgår berörda bomullsföretags åtaganden i fråga om upprätthållande av garnproduktion, garnproduktionskapacitet samt sysselsättning.

Företagens åtaganden enligt preliminärt avtal mellan staten och de svenska bomullsföretagen (exkl. åtagande med anledning av tidigare medgivet kreditstöd för investeringar)

Företag	Tid	Åtagande		
		Produktion (ton/år)	Produktionskapacitet vid kontinuerlig drift (ton)	Sysselsättning
Almedahls AB	1977-07-01– 1978-06-30	500–900	2 000	–
	1978-07-01– 1978-12-31	250–450	2 000	–
Kungsfors fabriker AB	1977-07-01– 1980-06-30	2 000–3 400	7 000	–
Gustaf Werner AB	1977-07-01– 1979-06-30	600–1 000	4 500	–
	1979-07-01– 1980-06-30	600–1 000	5 500	–
Rydboholms AB	1977-07-01– 1978-12-31			Att under avtalstiden ej avskeda personal vid spinneri- och väveri-anläggningarna

Efter det att en omstrukturering av bomullsindustrin genomförts enligt avtalet kommer således spinningverksamhet att bedrivas vid tre med varandra konkurrerande företag. En produktionskapacitet i kontinuerlig drift

i storleksordningen 13 000–14 000 ton bomullsgarn per år kommer att garanteras för de närmaste åren.

De stödåtgärder som företagen enligt avtalet skall komma i åtnjutande av framgår av följande tabell.

Stöd till företagen enligt avtal mellan staten och de svenska bomullsföretagen (1 000-tal kronor)

Företag	Engångs- bidrag	Försörjnings- beredskapslån			Kreditstöd för investeringar		Struk- turga- ranti	Lån för bomulls- lagr.
		1977/78	1978/79	1979/80	Avskr. lån	Låne- garanti		
Almedahls AB		2 350	1 175					
Borås Wäfveri AB/Kungsfors fabriker AB		9 650	9 650	9 650	30 250 ¹	6 200 ¹	25 000	7 000
Gustaf Werner AB		4 250	4 250	4 500	10 581,5	3 085,5	4 500	
Rydboholms AB	3 000							
S:a	3 000	16 250	15 075	14 150	40 831,5	9 285,5	29 500 ²	7 000

¹ Kreditstödet avser delvis investeringar i Borås Wäfveri AB:s väveri.

² Härtill kommer 25 milj. kr. vid ett ev. avtal om fusionering mellan Almedahl-Dal-sjöfors AB och Borås Invest AB

Försörjningsberedskapslån utgår enligt avtalet till företag under ett år i sänder och är ränte- och amorteringsfritt. Vid årets slut sker avskrivning av lånet i proportion till omfattningen av företagets produktion inom det givna produktionsåtagandet.

Systemet med *strukturgarantier* infördes som redan har nämnts genom beslut av riksdagen våren 1977 (prop. 1976/77:105, NU 1976/77:41, rskr 1976/77:305). Systemet innebär att staten lämnar lånegaranti för företagens lån i bank. Lån mot särskild strukturgaranti är ränte- och amorteringsfritt under två år. Därefter löper lånet med ränta och återbetalas under längst en tioårsperiod.

Enligt de i propositionen angivna föreskrifterna bör garanti beviljas på grundval av dels sedvanlig kreditbedömning, dels en utredning av företagets marknads-, produktions- och managementmässiga förutsättningar. Som ett villkor för beviljande av garanti bör gälla att företagets styrelse har fastställt en konkret plan för utveckling och rationalisering av företagets verksamhet.

Ansvar för att bevilja särskilda strukturgarantier åvilar SIND. Under förutsättning att planerade åtgärder har genomförts eller företaget enligt SIND:s bedömning under ändrade betingelser har fullgjort vad som rimligen kan krävas, har SIND möjlighet att efter två år efter en glidande skala skriva av upp till 25 % av lån mot särskild strukturgaranti.

Enligt avtalen skall berörda företag erhålla garanti för lån av här redovisad

storlek. Lånen skall vara ränte- och amorteringsfria och kunna skrivas av med 25 % efter två år.

För garantierna skall i övrigt gälla de riktlinjer som har angivits i prop. 1976/77:105 samt de närmare anvisningar som regeringen kan komma att utfärda.

Almedahl-Dalsjöfors AB och Borås Invest AB som är moderföretag till Almedahls AB resp. Borås Wäfvveri AB och Kungsfors fabriker AB träffade i juni 1977 avtal om att inleda förhandlingar om ett fullständigt samgående mellan företagen.

Om förhandlingarna före den 30 juni 1978 leder till resultat ställer staten, enligt det i avvaktan på riksdagens godkännande ingångna avtalet mellan staten och Almedahl-Dalsjöfors AB och Borås Invest AB, en strukturgaranti på 25 miljoner kronor till den nya företagsenhetens förfogande. Lånet skall under en tvåårsperiod vara ränte- och amorteringsfritt och därefter avskrivas med 25 %.

Enligt avtalet skall de här redovisade stödåtgärderna inte påverka företagens möjligheter att erhålla annat statligt stöd till tekoindustrin.

Avtalen mellan staten och bomulls företagen gäller under förutsättning att riksdagen senast den 31 december 1977 bemyndigar regeringen att godkänna avtalen.

4. Övriga frågor

4.1 ÖEF:s skrivelse om Svenska Rayon AB

I skrivelse den 2 februari 1977 har ÖEF hemställt att åtgärder vidtas till stöd för den inhemska produktionen av viskosfibrer, dvs. en fiber som kan framställas från inhemsk cellulosa. ÖEF framhåller i skrivelse att det endast finns en tillverkare i Sverige på detta område och att detta företag, Svenska Rayon AB, därför har central betydelse för försörjningsberedskapen. Företagets verksamhet har enligt skrivelsen gått med förlust åren 1975 och 1976 och företaget beräknar att förluster skall uppstå även 1977 och 1978. I syfte att underlätta en omstrukturering av företagets produktionsprogram anser ÖEF att avskrivningslån på 16 miljoner kronor skall utgå för investering i maskiner för tillverkning av s. k. modalfiber. Denna produktionsinriktning bedöms vara mer lönsam än den hittillsvarande. ÖEF hemställer att ramen för avskrivningslån höjs med 16 milj.kr. och att medlen för avskrivningslån ökas med samma belopp. ÖEF hemställer härutöver om att ÖEF tilldelas medel för tecknande av villkorliga försörjningsberedskapslån på sammanlagt 40 milj.kr., varav 25 milj.kr. för år 1977 och 15 milj.kr. för år 1978. Beloppen skall avskrivas med halva beloppen vid utbetalningarna och, på villkor att företaget uppfyller åtagande om upprätthållande av produktion och produktionskapacitet, med återstående halva beloppet vid resp. års slut.

4.2 ÖEF:s skrivelse om importen av skinnkläder m. m.

ÖEF har i skrivelse den 12 november 1976 hemställt att förhandlingar med syfte att begränsa importen till Sverige av skinnkläder och arbetshandskar tas upp med de större exportländerna. ÖEF hänvisar i skrivelse till att importen av skinnkläder har ökat mycket snabbt under 1970-talet och att den inhemska produktion som utgör ett minimum från försörjningsberedskapssynpunkt hotar att underskridas. För att investeringsviljan skall förbättras i delbranscherna skinnkonfektion och handskonfektion föreslår ÖEF vidare att avskrivningslån för investeringar skall kunna utgå till företag inom dessa branscher.

4.3 Detaljhandelns prissättningsmetod

Inom detaljhandeln med beklädnadsvaror liksom f. ö. inom stora delar av detaljhandeln i övrigt tillämpas huvudsakligen en metod med procentuella pålägg. Denna prissättningsmetod har ifrågasatts i olika sammanhang. I propositionen (1976/77:85) om åtgärder för försörjningsberedskapen på skoområdet anförde jag i denna del bl. a. följande (s. 53f.).

Statens pris- och kartellnämnd (SPK) undersöker två gånger per år detaljhandelns prissättning på beklädnadsvaror. Av dessa undersökningar framgår bl. a. att de procentuella påläggen på de dyrare svenska varorna i genomsnitt är något lägre men de faktiska påläggen i kronor och ören räknat högre än på andra produkter. Redan i inköpsledet befintliga prisskillnader mellan inhemska och importerade varor förstärks således i konsumentpriserna genom detaljhandelns prissättningsprinciper.

I inköp dyrare produkter drar uppenbarligen högre försäljningskostnader, t. ex. genom större räntebelastning och lägre omsättningshastigheter på lagret. Att tillämpa i kronor och ören räknat identiska pålägg på svenska och utländska produkter vore därför en orealistisk princip. I vad mån prissättningsmetoderna, trots att man håller lägre procentuella pålägg på svenska varor, innebär att konsumentpriserna på dessa varor är högre än vad som är kostnadsmässigt motiverat bör däremot analyseras. Det är angeläget att SPK granskar dessa förhållanden och därmed ger underlag för bedömningar av hur prissättningen fungerar och av i vilken mån ytterligare sänkningar av procentpåläggen på svenska produkter är motiverade.

Enligt min mening skulle en mer differentierad prissättning inom detaljhandeln kunna utgöra ett värdefullt stöd för den svenska beklädnadsindustrin. Jag vill också framhålla att långt drivna schabloner i form av stela procentpåslag kan innebära att handeln ej utnyttjar affärsmässiga möjligheter. Samtidigt måste man vara medveten om att det finns en gräns för hur långt man kan omfördela påläggen mellan utländska och svenska produkter utan att detta får vissa negativa verkningar för såväl näringsidkare som konsumenter. En risk är att mer serviceinriktade närhetsbutiker med kvalitetsortiment får försämrad lönsamhet, vilket skulle försvåra försäljningen av svenska kvalitetsvaror. Ökade pålägg på de som regel billigare utländska varorna medför också vissa uppenbara nackdelar för låginkomsttagare.

Min förhoppning är att man genom frivilliga åtaganden från branschens

sida skall kunna komma fram till en rimlig lösning i denna fråga. Möjligheterna att genom prisreglering av traditionellt slag ingripa mot prissättningen på beklädnadsområdet är mycket begränsade på grund av det snabba skiftande varusortimentet. Jag vill dock erinra om att den s. k. prisutredningen, som i första hand har till uppgift att utvärdera den under senare år förda prispolitiken, har möjlighet att komma med förslag till eventuella förbättringar av det nuvarande systemet för prisövervakning och prisreglering.

I maj 1977 fick SPK i uppdrag av regeringen att undersöka i vad mån metoderna att beräkna påläggen på svenska respektive importerade varor inom beklädnadshandeln leder till kostnadsmässigt motiverade resultat. Om dessa undersökningar visar att påläggen inte är fördelade på ett kostnadsmässigt riktigt sätt, skall nämnden i samråd med berörda intressenter undersöka vilka möjligheter som finns att med stöd i en vidgad kunskap om kostnadssituationen nå en såväl rimlig som praktiskt tillämpbar fördelning av påläggen mellan svenska och importerade varor inom handeln.

4.4 SIND:s framtidsbedömning av utvecklingen inom konfektionsindustrin inkl. trikåplaggstillverkningen

Regeringen uppdrog i juli 1977 åt SIND att göra en framtidsbedömning av utvecklingen inom konfektionsindustrin inkl. trikåplaggstillverkningen.

Syftet med uppdraget var att utifrån en sannolik marknadsutveckling bedöma produktions- och sysselsättningsnivåer för svensk plagg tillverkande industri i början av 1980-talet. SIND avgav den 18 oktober 1977 en rapport till chefen för industridepartementet.

SIND bedömer att konfektionsindustrins *produktionsvolym* kommer att vara ca 46 % lägre åren 1980–1982 än år 1976. Motsvarande nedgång för trikåindustrin uppskattas till ca 25 %. Minskningen bedöms vara snabb under de första 2–3 åren medan minskningen därefter kommer att ske i betydligt lugnare takt.

När det gäller *sysselsättningen* anser SIND att det inte är meningsfullt att söka precisera sysselsättningsnivån i detalj. SIND bedömer dock att antalet sysselsatta inom konfektionsindustrin kommer att minska med 40–50 % mellan åren 1976 och 1980–1982. Minskningen av sysselsättningen inom trikåindustrin bedöms till 20–40 %.

SIND framhåller att tillgängliga uppgifter om import och produktion för detta år pekar mot att strukturomvandlingen kommer att accelerera. Om marknadens villkor får råda bedöms importkonkurrensen snarast att skärpas de närmaste 2–3 åren. Anledningen härtill är enligt SIND att länder som har ett lönekostnadsläge som vida understiger det svenska har hämtat in på det försprång som Sverige har haft när det gäller produktionsteknik och produktionskvalitet. Svenska plaggstillverkare tvingas vidare av konkurrensskäl att i allt större utsträckning dra ned verksamheten i Sverige och lägga ut sin tillverkning i lågprisländer.

SIND anser att en stabilisering kommer att inträda på litet längre sikt eftersom en viss mättnad på importvaror sannolikt uppstår när importandelarna blir mycket högre. Det kommer alltid att finnas visst utrymme för svensk plagg tillverkning exempelvis inom marknadssegment där leveranssnabbheten är den helt avgörande faktorn.

5. Föredraganden

5.1. Inledning

Sveriges säkerhetspolitik, liksom andra länders, syftar till att bevara landets oberoende. Vårt säkerhetspolitiska mål som senast bekräftats av riksdagen i 1977 års totalförsvarsbeslut, är därför att i alla lägen och i former som vi själva väljer trygga en nationell handlingsfrihet för att inom våra gränser bevara och utveckla vårt samhälle i politiskt, ekonomiskt, socialt, kulturellt och varje annat hänseende efter våra egna värderingar samt i samband därmed utåt verka för internationell avspänning och fredlig utveckling.

För att vi skall kunna fullfölja vår säkerhetspolitiska linje i situationer som innebär hel eller delvis avspärrning av utrikeshandeln, är det av stor betydelse att vår försörjningsberedskap är tillfredsställande. Stor uppmärksamhet måste därför fortlöpande ägnas åt utvecklingen av vårt näringsliv i syfte att behålla sådan produktionskapacitet som är av särskild betydelse för vårt oberoende och för uthålligheten vid avspärrning och krig. För folkförsörjningen i vid mening måste fredstida produktionskapacitet behållas inom de viktigaste försörjningsområdena. Därutöver måste förberedelser för omställning av industrins produktionsinriktning göras och beredskapslagring genomföras av vissa typer av förnödenheter.

Tre försörjningsområden har sedan länge bedömts vara av särskild betydelse, nämligen områdena energi, livsmedel och beklädnad. Till området beklädnad hör textil och konfektion samt skor. Riksdagen tog under våren 1977 ställning till försörjningsberedskapen på skoområdet. Jag behandlar nu försörjningsberedskapen i fråga om tekovaror.

Strukturuomvandlingar inom det svenska näringslivet har för tekoindustrins del inneburit stora svårigheter. En svagt ökande eller stagnerande efterfrågan på tekovaror har i kombination med en kraftig ökning av importen medfört att sysselsättningen inom branschen under de senaste tio åren har halverats. Textilindustrins förädlingsvärde mätt i fasta priser har under samma tid varit i stort sett konstant. Medan produktionsutvecklingen för hemtextilvaror, teknisk textil samt trikså har varit förhållandevis positiv har tillverkningen av beklädnadsväv och spinning av kamgarn och bomullsgarn minskat kraftigt.

Konfektionsindustrins förädlingsvärde i fasta priser har under perioden 1965 – 1976 minskat med 30 %. Inom de flesta av konfektionsindustrins olika delområden har produktionen minskat. Produktionsutvecklingen har varit

särskilt negativ i fråga om lättare bomullskonfektion och tyngre plagg.

Den negativa produktionsutvecklingen inom tekoindustrin har medfört sådana konsekvenser av sysselsättnings-, industri- och försörjningsberedskapspolitisk natur att statsmakterna vid flera tillfällen under 1970-talet har tvingats fatta beslut om stödåtgärder för branschen.

Försörjningsberedskapsutredningen (FBU) behandlade försörjningsberedskapen på tekoområdet i betänkandet (Ds II 1972:3) Kläder och skor – försörjningen i en kristid. Utredningens resultat visade att produktionskapaciteten i fråga om konfektion (inkl. trikå) var tillfredsställande men att vissa brister förelåg inom den grundtextila sektorn.

Med anledning av FBU:s förslag beslöt statsmakterna (prop. 1972:127, FöU 1972:25, rskr 1972:375) att k r e d i t s t ö d i form av ränte- och amorteringsfria avskrivningslån skulle kunna lämnas som stöd till investeringar i maskiner och byggnader hos företag som är av betydelse för vår försörjningsberedskap på teko-, sko- och garveriområdena. Vidare beslöts att kreditgarantier skall kunna utgå till sådana investeringar.

För tekoindustrin har därefter t. o. m. 30 juni 1977 avtal tecknats om lån på drygt 112 milj. kr.

Sedan år 1972 är sådana statliga myndigheter som upphandlar teko- och lädervaror vid större u p p h a n d l i n g a r i vissa fall skyldiga att samråda med överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF). Riksdagen beslöt med anledning av prop. 1975/76:57 att beslut i upphandlingsärenden efter regeringens bestämmande även kan fattas av ÖEF. ÖEF har erhållit särskilda medel – s. k. försörjningsberedskapsstöd – som i vissa fall kan användas för att täcka kostnader vid sådan upphandling liksom vid kommunal och landstingskommunal upphandling.

Sedan början av 1970-talet har riksdagen fattat beslut om olika i n d u s t r i - p o l i t i s k a å t g ä r d e r som har varit riktade till tekoindustrin. Häribland kan nämnas stöd till exportfrämjande aktiviteter, utbildningsbidrag, omställningsbidrag, strukturgarantier och avskrivningslån för investeringar.

Genom beslut av riksdagen våren 1977 (prop. 1976/77:105, NU 1976/77:41, rskr 1976/77:305) infördes som en extraordinär åtgärd under budgetåret 1977/78 statliga s. k. särskilda strukturgarantier inom en ram av 150 milj. kr. för att dels förbättra tekoföretags finansiella förhållanden dels stimulera och underlätta lönsamhetsbefrämjande strukturella åtgärder från företagets sida. Lån mot särskild strukturgaranti kan utgå till företag som kan bedömas långsiktigt livskraftiga. En förutsättning är att företagets styrelse har fastställt en konkret plan för utveckling och rationalisering av företagets verksamhet. Lånet är ränte- och amorteringsfritt i två år och kan skrivas av med upp till 25 % om strukturella åtgärder verkställts.

Av arbetsmarknadspolitiska skäl kan under perioden 1 juli–31 december 1977 ett s. k. äldrestöd med 15 kr./timme och arbetstagare över 50 år utgå till tekoföretag. Totalt kan dock bidrag utgå med högst 10 % av den totala lönesumman.

Härutöver kommer naturligtvis även inte branschriktade åtgärder tekoindustrin till del. Exempel härpå är det tidsbegränsade utbildningsbidraget till permitteringshotad personal och tidigareläggning av statliga och kommunala industribeställningar.

Riksdagen tog år 1972 efter förslag i prop. 1972:127 viss ställning till frågan om försörjningsuthållighet och försörjningsstandard på beklädnadsområdet.

I syfte att förnya beslutsunderlaget inför ett eventuellt nytt ställningstagande till frågan om försörjningsuthållighet och försörjningsstandard på beklädnadsområdet tillkallade dåvarande chefen för handelsdepartementet en särskild utredare. Utredaren överlämnade i december 1976 promemorian (Ds H 1976:7) Skor i kristid. Med anledning av bl. a. promemorian föreslog regeringen i prop. 1976/77:85 mål samt åtgärder för försörjningsberedskapen på skoområdet. Förslagen bifölls i riksdagen (FöU 1976/77:11, rskr 1976/77:238).

Den särskilde utredaren överlämnade i juli 1977 promemorian (Ds H 1977:1) Kläder i kristid. Utredaren har genomfört en förnyad inventering av hushållens tillgångar av kläder. Med utgångspunkt i bl. a. denna inventering har i promemorian beräknats behovet av produktion i fråga om olika tekovaror i en krissituation samt den produktion som är möjlig med nuvarande produktions tillgångar. Promemorian har remissbehandlats.

5.2 Mål för försörjningsberedskapen på tekoområdet

5.2.1 Inledning

Mål för försörjningsberedskapen uttrycks vanligen i försörjningsstandard och försörjningsuthållighet. Med försörjningsuthållighet förstås den tid under vilken försörjningen kan upprätthållas och med försörjningsstandard den nivå på vilken denna försörjning kan ske.

Av stor betydelse för hur stor inhemsk produktion som behövs för att vissa mål skall kunna uppnås är hur omfattande utrikeshandeln är i kriser och hur stora kommersiella lager i näringslivet som kan utnyttjas.

Jag kommer i det följande att föreslå inriktning av beredskapsplaneringen på tekoområdet när det gäller försörjningsuthållighet och försörjningsstandard.

Jag vill emellertid betona att den ambition som enligt min mening f. n. bör gälla för försörjningsberedskapen på tekoområdet självfallet kan behöva bli föremål för omprövning i framtiden, exempelvis om det skulle visa sig att kostnaderna blir alltför höga.

5.2.2 Försörjningsuthållighet

FBU uttalade i betänkandet (Ds H 1972:3) Kläder och skor – försörjningen i en kristid att beklädnadsvaror är oundgängligen nödvändiga för försörjningen i ett krisläge och att man vid planeringen av försörjningen med dessa varor inte bör utesluta risken för att en krisperiod kommer att vara minst tre år. I prop. 1972:127 uttalades att starka skäl talade för att man tills vidare borde räkna med att försörjningen med beklädnadsvaror skulle kunna upprätthållas under en så lång avspärrningstid att en inte obetydlig produktion inom landet var nödvändig för en tillfredsställande beredskap. På så sätt skulle handlingsfrihet behållas för framtida ställningstaganden om uthålligheten inom totalförsvaret. Vidare anfördes att beredskapsplaneringen på området tills vidare borde kunna utgå från de bedömningar och beräkningar som FBU hade gjort.

Dessa uttalanden har av ÖEF tolkats så att beredskapsplaneringen på beklädnadsområdet bör utgå från en treårig avspärrning vid beräkning av produktionskapaciteten. För att beräkna behovet av beredskapslagring har ÖEF utgått från en tvåårig avspärrningstid.

Inom det ekonomiska försvaret bedrivs sedan några år försök med långsiktplanering. Försöksverksamheten har utgjorts av perspektivstudier och programplanering. Chefen för handelsdepartementet har anvisat kris- och angreppsfall att utnyttjas i planeringen som miljöexempel för att belysa tänkbara påfrestningar på det ekonomiska försvaret i avspärrnings- och krigssituationer. Särskild betydelse har av de planerande myndigheterna tillmätts ett avspärrningsfall och ett krigsfall. Vartdera fallet, som benämns D1 resp. A1, omspänner en tid av drygt ett år. Därefter inträder en efterkris- resp. efterkrigstid då utrikeshandel m. m. successivt återgår till normala förhållanden. En återuppbyggnadstid efter ett krig kan ha en omfattning av något eller några år. I den programplanering som har genomförts för perioden 1977/78 – 1981/82 har i enlighet med anvisningarna behovet av åtgärder för efterkris- resp. efterkrigstid endast beräknats i form av planerings- och administrationsåtgärder.

I totalförsvarsbeslutet våren 1977 tog riksdagen ställning till frågan om uthålligheten för försörjningsberedskapen i allmänhet (prop. 1976/77:74, FöU 1976/77:13, rskr 1976/77:311). FöU framhöll att följande i propositionen föreslagna mål ger uttryck för en lämplig inriktning av vår försörjningsberedskap under perioden 1977/78 – 1981/82.

Vid planeringsperiodens slut skall huvuddelen av det ekonomiska försvaret kunna klara de påfrestningar på vår försörjning som en ca ettårig avspärrnings- eller krigssituation kan medföra. De s. k. miljöbeskrivningar som har utnyttjats i programplanarbetet utgör goda exempel på sådana avspärrnings- och krigssituationer. Fortsatta säkerhetspolitiska studier bör medföra att underlaget i detta avseende ytterligare förbättras. I planeringsarbetet inom det ekonomiska försvaret skall dock inte möjligheterna av avspärrnings- och krigssituationer av annan längd uteslutas.

För att klara försörjningen under fleråriga kriser och krigssituationer måste betydande omställningar av produktion och konsumtion genomföras. De beredskapsåtgärder som det ekonomiska försvaret vidtar mot pårestningar av relativt kort varaktighet skall därför även syfta till att möjliggöra och underlätta betydande omställningar av samhällets försörjning på längre sikt.

Riksdagen beslöt våren 1977 även om försörjningsuthålligheten på skoområdet (prop. 1976/77:85, FöU 1976/77:11, rskr. 1976/77:238). Beslutet innebar att uthålligheten på skoområdet bör bestämmas med utgångspunkt från en avspärrningssituation på ca ett år följd av en efterkristid av ungefär den längd som har studerats i försöken med långsichtsplanering inom det ekonomiska försvaret. Jag anförde att beklädnadsområdet, skoförsörjningen inbegripen, bör hänföras till den kategori av förnödenheter, för vilka det är särskilt viktigt att en viss minimistandard verkligen skall kunna säkerställas i ett krisläge. Det kan därför vara motiverat att i planeringen på detta område arbeta med en förutsättning om en längre uthållighet än på de flesta andra områden.

Utredaren har tolkat riksdagens ställningstagande så att kriser med en sammanlagd längd på omkring tre år skall ligga till grund för planeringen. Han har därför på tekoområdet liksom på skoområdet utgått från att som normalfall studera en kris som motsvarar det förkortade avspärrningsfallet D1 som inkl. efterkristid sträcker sig över en period på ca tre år. Detta fall har i programplaneringen visat sig i stort dimensionera behovet av beredskapsåtgärder inom det ekonomiska försvaret. Som redan har nämnts har i programplaneringen behovet av beredskapsåtgärder för en efterkristid inte beräknats annat än för åtgärder avseende planering och administration.

Remissinstanserna har inget att invända mot att den typ av krisfall som används i det ekonomiska försvarets programplanering utnyttjas för att analysera uthålligheten på beklädnadsområdet. Överbefälhavaren (ÖB), försvarets materielverk (FMV), ÖEF och Sveriges industriförbund för emellertid fram synpunkter med innebörden att utredaren borde ha studerat fler krisfall. ÖEF framhåller att kravet på förutseende är särskilt stort då det gäller att bestämma behov av inhemsk produktion eftersom produktionskapacitet är en typ av tillgång som är svår att återskapa. Enligt ÖEF bör strävan på tekoområdet vara att huvuddelen av tillförselbehovet skall kunna tillgodoses genom inhemsk produktion i ett långvarigt krisläge.

Enligt riksdagens beslut om inriktning av säkerhetspolitiska och totalförsvarets fortsatta utveckling skall en ca ettårig avspärrnings- eller krigssituation kunna klaras. Möjligheten av avspärrnings- eller krigssituationer av annan längd skall dock inte uteslutas.

Jag vill för egen del framhålla att det beslut riksdagen våren 1977 fattade om uthålligheten i fråga om försörjningen med skor innebär att detta område har prioriterats jämfört med flertalet andra försörjningsområden. Utredaren föreslår nu att övriga delar av beklädnadsområdet skall betraktas på samma sätt. ÖEF:s studier om behovet av resurser för efterkris- och efterkrigstid har

ännu inte avslutats. Jag anser emellertid att ett tillräckligt underlag finns redan nu för att ta ställning till uthålligheten även på tekoområdet. Mot bakgrund av att utredaren redovisar behov av inhemsk produktion vid fyra olika antaganden om utrikeshandelns omfattning för en tvåårig resp. treårig krissituation anser jag att de krav som ett tillräckligt stort antal olika krisfall ställer nu har belysts.

Enligt ÖB borde fallet D1 följt av angreppsfasen i fall A1 ha legat till grund för utredarens överväganden. Jag kan inte dela denna åsikt. Enligt riksdagens beslut skall nämligen behovet av beredskapsåtgärder bestämmas av de krav som en avspärrnings- eller krigssituation ställer.

Mot bakgrund av vad jag har anfört anser jag, att uthålligheten på tekoområdet liksom på skoområdet bör bestämmas med utgångspunkt i en avspärrningssituation på ca ett år följt av en efterkristid av ungefär den längd som har studerats i försöken med långsiktsplanering inom det ekonomiska försvaret.

5.2.3 Försörjningsstandard

Utredaren framhåller att beklädnadsvaror är varaktiga konsumtionsvaror och att försörjningsstandard därför i princip bör uttryckas som *innehav* och inte som nytillförsel av plagg. Han har liksom på skoområdet ställt samman en s. k. krigsgarderob. I denna ingår det antal plagg av typen rockar, kappor, kavajer, tröjor, byxor, kjolar och klänningar som kan anses vara ett rimligt minimiinnehav för civilbefolkning i en krissituation. Även FBU ställde samman en krigsgarderob. För de typer av plagg som både utredaren och FBU tar upp överensstämmer krigsgarderoben i stort.

I fråga om lättare plagg som skjortor, blusar, underkläder och strumpor samt när det gäller barnens behov redovisar utredaren inget minimum för innehav utan i stället ett behov av tillförsel. Det av utredaren beräknade behovet för dessa typer av kläder överstiger det av FBU beräknade.

I likhet med flertalet remissinstanser kan jag i stort biträda utredarens överväganden i fråga om försörjningsstandard på tekoområdet. Den fortsatta beredskapsplaneringen på detta område kan självfallet leda till att vissa mindre korrigeringar i fråga om försörjningsstandarden kan visa sig motiverade. I huvudsak bör emellertid utredarens förslag kunna ligga till grund för planeringen.

5.2.4 Ransoneringsystem

Utredarens beräkningsmetod förutsätter i fråga om sådana kläder som ingår i krigsgarderoben att människor kan erhålla tilldelning av nya kläder, när innehavet av kläder genom slitage har minskat så att minimistandarden i fråga om innehav underskrids.

Utredaren anser att den genomförda klädenkäten klart visar att den stora

majoriteten av befolkningen har mycket stora tillgångar på kläder. Enligt utredaren bör det därför i en kris vara möjligt att upprätthålla en tillfredsställande försörjning med relativt låg generell tilldelning som kombineras med selektiv tilldelning till grupper med bristfälligt innehav av kläder.

ÖEF, Svensk industriförening, Sveriges industriförbund, Beklädnadsarbetarnas förbund och TCO är kritiska till utredarens förslag och ifrågasätter bl. a. om en selektiv tilldelning är möjlig att genomföra. ÖEF menar att en kontroll av det enskilda klädinnehavet torde förutsättas vilket skulle medföra irritation. ÖEF betonar vidare svårigheten att handla optimalt från ransonerings- och fördelningssynpunkt utan att man känner det fortsatta förloppet av en kris. Enligt ÖEF bör alla personer erhålla samma tilldelning räknat i ransoneringspoäng och vissa grupper som havande kvinnor, barn och vissa yrkeskategorier få en extra tilldelning.

Enligt min mening är det väsentligt att ransoneringssystemen görs så effektiva som möjligt. Detta förutsätter mer eller mindre selektiva inslag i systemen. Härigenom kan kostnaderna för andra beredskapsåtgärder hållas lägre. Ett ransoneringssystem på tekoområdet bör kunna konstrueras så att en generell tilldelning kombineras med särskild tilldelning till grupper som kan förutses ha särskilt stora behov. Jag anser dock i likhet med utredaren att den generella tilldelningen med hänsyn till de betydande garderobstillgångarna åtminstone under ett första krisår bör kunna hållas relativt låg. Detta kan få till följd att ett antal människor anser sig få för låg standard. Extra tilldelning bör då efter någon form av prövningsförfarande kunna utgå. Omfattningen av denna extra tilldelning blir naturligtvis beroende av hur låg den generella tilldelningen är.

FBU förutsatte i likhet med utredaren att nytillförsel av kläder beräkningsmässigt skall ske först då individernas garderobsinnehav underskrider ett visst minimum. För att kompensera för svagheter i ransoneringssystemet gjorde FBU ett särskilt tillägg som för en treårsperiod uppgick till 15–20 % av det ursprungligt beräknade behovet. Utredaren har inte gjort någon motsvarande korrigering. Det av utredaren beräknade tillförselbehovet för civilbefolkningen under en treårig kris överstiger det av FBU beräknade med mer än 40 % uttryckt som tilldelning i kg textilvara per person. Även med hänsyn tagen till att utredaren förutsätter att något tyngre väv används i kläderna ser jag mot bakgrund av vad jag här har anfört inte något skäl till att en ytterligare ökning bör ske av tillförselbehovet.

Jag vill i detta sammanhang även nämna att regeringen i september 1977 givit i uppdrag åt statens jordbruksnämnd och ÖEF att utveckla ett system för reglering av förbrukningen av dagligvaror.

5.2.5 Försvarsmaktens behov

Försvarsmakten har till utredaren redovisat dels behov för att täcka befintliga brister i förrådshållningen i fråga om tekovaror dels ersättningsbe-

hovedet for indeliggende beredskapsstyrker og værnpligtsomganger.

Utredaren anser att försvarsmaktens avvägningar i fråga om förrådshållningens omfattning inte bör få påverka bedömningen av den inhemska produktionskapacitet som erfordras av försörjningsberedskapsskäl och har därför inte tagit hänsyn härtill i beräkningarna.

ÖB och FMV anser att en större lagring skulle medföra problem bl. a. från omsättningssynpunkt och att den material- och konfektionstekniska utvecklingen inte torde kunna följas.

Jag vill för egen del framhålla följande. I prop. 1972:127 framhöll föredragande departementschefen att krigsmaktens förråd av beklädnadsvaror i möjligaste mån borde fyllas redan i fred. Riksdagen hade intet att erinra häremot. Detta önskemål gäller enligt min mening fortfarande. Försvarsmakten bör inte räkna med att sedan en kris har inträffat i någon större utsträckning kunna ta tillgångar i anspråk i form av produktion och lager hos näringslivet för att täcka brister i förrådshållningen. Däremot skall givetvis i planeringen förutsättas att försvarsmaktens löpande förslitning av materiel i ett beredskapsläge skall ersättas. Härigenom kommer försvarsmaktens beredskap inför ett krigsfall att vidmakthållas oförändrad under en avspärringssituation.

Försvarsmakten förutsätter att slitaget på uniformer m. m. i ett beredskapsläge är detsamma som i ett krig. Utredaren ställer sig tveksam till detta och har endast räknat med 50 % av det redovisade behovet.

ÖB och FMV hävdar i sina yttranden över promemorian att miljön i en beredskapsituation medför stort slitage på beklädnaden genom bl. a. realistiska övningar och tältförläggning.

Jag anser att den principen bör gälla att försvarsmakten i en avspärringssituation skall ersättas för förslitningen av tekoavaror. I beredskapsplaneringen är det självfallet inte möjligt att annat än uppskattningsvis bedöma omfattningen av detta slitage. Mot denna bakgrund och med hänsyn till att ställningstagandet i denna fråga endast har mindre betydelse för det totala behovet av inhemsk produktion, bör man i planeringen kunna utgå från de uppgifter som försvarsmakten har lämnat i detta avseende.

5.2.6 Utrikeshandelns omfattning i en kris

I sina beräkningar förutsätter FBU att någon import inte skulle förekomma i en kris. Under senare år har emellertid ÖEF i planeringen räknat med en krisimport för garn och fibrer på 10 resp. 20 % av den normala fredsimporten.

I de miljöexempel som ligger till grund för programplaneringen inom det ekonomiska försvaret ingår förutsättningar i fråga om import. I krisfallet D1 förutsätts utrikeshandeln från ett normalläge minska snabbt och efter relativt kort tid i det närmaste upphöra. Efter drygt ett år, då stridshandlingar har upphört i Europa, sker en gradvis återhämtning. Efter ca två års efterkristid

antas utrikeshandeln i huvudsak ha uppnått normal omfattning.

Som redan har nämnts har i enlighet med regeringens anvisningar efterkristiden i miljöexemplen inte beaktats i programplaneringen.

För beklädnadsområdet uppgår krisimporten i de olika perioder som fall D1 är indelat i till 95, 85, 65 och 5 % av den normala. Under efterkristiden förutsätts en krisimport på 40 % av den normala. Det vägda genomsnittet över samtliga perioder inkl. efterkrisperioden uppgår till 38 %.

Utredaren har i promemorian utgått från antaganden om krisimporten i fall D1. Resultat redovisas för fyra alternativa genomsnittliga importantaganden nämligen 48, 38, 28 och 18 % av den normala. Utredaren har med dessa importantaganden även gjort beräkningar för en tvåårig kris i vilken ingår en efterkristid på ca ett år.

Exporten av tekovaror har av utredaren förutsatts utvecklas på samma sätt som importen under det första krisåret. För efterkristiden har någon export inte antagits i fråga om tekovaror med undantag för sådana områden där exporten har i stort sett samma omfattning som importen.

Utredaren har vid beräkning av utrikeshandeln i ett krisläge utgått från utrikeshandelsstatistiken under de senaste åren. I fråga om varje enskild tekovara har endast den del av importen resp. exporten beaktats som kan anses "intressant" dvs. utgörs av sådana kvaliteter som kan jämföras med de som i en kris kommer att framställas inom landet.

Flera remissinstanser har invändningar mot de importantaganden som gjorts. Textilrådet-konfektionsindustriföreningen, Beklädnadsarbetarnas förbund och TCO anser således att en krisimport på 38 % av den normala importen inte är rimlig. ÖEF menar att en import av denna storlek i alla förädlingsled får till följd att importens andel av behovet i fråga om väv och garn blir mycket hög om man räknar med både den direkta och den indirekta importen. Med indirekt import avses import av en insatsvara i efterföljande förädlingsled. ÖEF betonar syntetfiberns känslighet för störningar av oljetillförseln och att importen inte kan förväntas bli densamma för samtliga försörjningsviktiga importprodukter på tekoområdet.

Några remissinstanser framhåller att den numera betydande importen från avlägset liggande länder torde bli svår att upprätthålla i en kris medan andra pekar på de svårigheter som kan uppstå när det gäller import från krigshärjade länder i Europa.

Beklädnadsarbetarnas förbund anser att metoden att uttrycka krisimportens storlek som ett procenttal av den normala importen leder till att en över tiden ökande import medför ett minskat behov av inhemsk produktion. Eftersom den motsatta effekten enligt förbundet vore mer logisk bör importen uttryckas i fasta tal.

För egen del vill jag framföra följande.

Den internationella handeln med tekovaror är mycket omfattande. Den internationella arbetsfördelningen har gått mycket långt på detta område. För en avspärrningssituation av lång varaktighet är det inte rimligt att förutsätta

annat än att en viss import skall kunna upprätthållas. I likhet med flera remissinstanser anser jag dock att antaganden om utrikeshandelns omfattning i en framtida, tänkbar krissituation självfallet måste innehålla ett mått av osäkerhet. Enligt min uppfattning har utredaren beaktat detta genom att utföra beräkningar för flera olika importantaganden. Tillsammans täcker dessa olika alternativ kriser av mycket olika karaktär. Jag vill i sammanhanget påpeka att utredaren i beräkningarna endast räknat med den del av den framtida importen som kan anses vara av värde i en kris. Detta innebär att krisimportens andel av den totala fredsimporten är lägre än vad de angivna procentalen ger intryck av.

Jag delar ÖEF:s uppfattning att det ställs stora krav på förutscende vid bedömning av den produktionsnivå som erfordras från försörjningsberedskapssynpunkt eftersom det är svårt att i större utsträckning återuppta nedlagd industriproduktion. Mot denna bakgrund har jag här valt att utgå från en krisimport som genomsnittligt motsvarar det intervall som utgörs av utredarens två lägre krisimportantaganden, dvs. 18 – 28 % av den normala fredsimporten.

Behovet av särskild försiktighet när det gäller att bedöma behovet av inhemsk produktion i en krissituation kommer därmed att tillgodoses på två olika sätt. För det första bör, som jag redan har anfört, målet för uthålligheten sättas högre på beklädnadsområdet än på flertalet övriga försörjningsområden. För det andra har jag således valt att utgå från en krisimport som är lägre än vad som har antagits när det gäller övriga områden.

5.2.7 Lagertillgångar hos näringslivet

Utredaren har i likhet med FBU bedömt att de kommersiella lagren i näringslivet kan minskas i en krissituation. Detta blir möjligt främst genom att sortimentet kan skäras ned i väsentlig utsträckning.

Utredaren har inhämtat uppgifter om lagrens omfattning i detaljhandel, partihandel och industri. Han har antagit att 50 % av dess lagertillgångar bör kunna betraktas som en tillgång i beräkningarna. FBU räknar med en möjlig lagerminskning hos partihandeln med 90 %, detaljhandeln med 50 % och industrin med 50 %.

Remissinstanserna har i huvudsak inga invändningar mot utredarens överväganden i denna fråga. Även jag kan i stort biträda utredarens bedömningar.

5.2.8 Befintlig produktionskapacitet i fråga om tekoavorer

I promemorian redovisas den produktion av konfektion (inkl. trikå), väv och garn som bedöms vara möjlig att uppnå med nu tillgänglig produktionskapacitet. Bedömningen har grundats på uppgifter hos ÖEF om maskinbeståndets storlek våren 1977. Hänsyn har också tagits till maskiner som av

olika skäl inte ständigt används.

Utredaren förutsätter i likhet med FBU att skiftgången kan ökas i ett krisläge. Medan FBU antog att produktionen generellt kan drivas upp till treskiftsdrift under loppet av en treårig kris gör utredaren en försiktigare bedömning. Treskiftsdrift förutsätts således kunna uppnås endast i fråga om trikåvarutillverkning, vävning (egentlig väv) och spinning av bomullsgarn. Driften i de modernaste bomullsspinnerierna antas kunna komma upp i fyrskift.

Beklädnadsarbetarnas förbund framhåller att på de orter där tekoindustrin är koncentrerad är förvärvsintensiteten bland kvinnor mycket hög. Möjligheterna att öka skiftgången är därför begränsade enligt förbundet. Övriga remissinstanser har inga invändningar mot utredarens överväganden beträffande möjlig skiftgångsutveckling. Däremot hävdar flera remissinstanser att de uppgifter som utredaren i bilaga till promemorian redovisar över antal anställda i tekoindustrin inte längre är aktuella. Andra remissinstanser pekar på den produktions- och sysselsättningsnedgång som kan förväntas under år 1977. Enligt Textilrådet-konfektionsindustriföreningen tyder således importökningen av kläder under första halvåret 1977 på att produktionsvolymen inom konfektionsindustrin kommer att minska med 15 – 17 %. Organisationen hävdar att utredarens material är alltför inaktuellt för att ligga till grund för överväganden om behov och tillgångar av tekovaror i en kris. ÖEF framhåller att sysselsättningen i konfektionsindustrin torde minska med mer än 20 % under år 1977.

Jag vill för egen del framhålla att det under detta år har skett en kraftig minskning av produktion och antal sysselsatta inom konfektionsindustrin. Enligt min mening avser den av utredaren redovisade kapaciteten i fråga om konfektionering läget vid årsskiftet 1976-1977.

För egen del kan jag i stort biträda utredarens bedömningar om möjligheterna att i en krissituation öka skiftgången i tillverkningen. Mot bakgrund av den allmänt ändrade inriktning av produktionen som torde bli nödvändig då utrikeshandeln efter hand minskar kraftigt bör det vara möjligt för tekoindustrin att erhålla arbetskraft i sådan utsträckning att skiftgången kan öka.

Regeringen uppdrog i juli 1977 åt statens industriverk (SIND) att göra en framtidsbedömning av utvecklingen inom konfektionsindustrin (inkl. trikåplagg-tillverkningen). SIND:s rapport överlämnades till chefen för industridepartementet den 18 oktober 1977. Enligt rapporten bedöms produktionen av plagg minska volymmässigt med ca 37 % mellan år 1976 och perioden 1980 – 1982 med nedgången i stor utsträckning koncentrerad till innevarande år och de närmaste åren. Produktionsminskningen väntas bli ca 46 % för plagg av väv, medan tillverkningen av trikåplagg bedöms komma att minska med ca 25 %.

Hittills redovisade uppgifter för utvecklingen inom tekoindustrin under år

1977 och framlagda bedömningar av den framtida utvecklingen tyder på en betydande minskning av sysselsättningen och produktionen under såväl år 1977 som år 1978. Detta torde medföra att även produktionskapaciteten inom branschen kommer att gå ned genom att maskiner kasseras eller försäljs utomlands. Jag anser att det är angeläget att utvecklingen i fråga om tekoindustrins produktionskapacitet kontinuerligt kan följas av statsmakterna. Jag avser därför föreslå att ÖEF får i uppdrag att i samverkan med SIND rapportera om utvecklingen beträffande tekoindustrins produktionskapacitet. Jag återkommer till detta i det följande.

5.2.9 Jämförelse mellan behov av produktionskapacitet och befintlig produktionskapacitet

Utredaren redovisar behovet av inhemsk produktion i fråga om konfektion (inkl. trikå), väv och garn under två resp. tre krisår för fyra olika antaganden om krisimport. För treårsfallet har även beräknats behov av produktion vid en fullständig avspärning.

Vissa beräkningar har även gjorts beträffande behov av inhemsk fiberproduktion och tillverkning av arbetshandskar.

Utredaren har vid beräkning av produktionsbehovet av olika tekovaror utgått från tillförselbehovet av kläder och andra färdigvaror på tekoområdet. Sedan hänsyn tagits till krisimport, krisexport och möjlig minskning av de kommersiella lagren i näringslivet har ett produktionsbehov av konfektion (inkl. trikå) beräknats. Tillförsel- och produktionsbehov av insatsvaror, dvs. i första hand väv och garn, har därefter uppskattats genom beräkningar via produktstrukturer. Hänsyn till utrikeshandel och lagernedskärning har tagits i varje förädlingsled.

Resultaten av utredarens beräkningar redovisas i det följande för resp. varuområde.

Flera remissinstanser anser att de resultat som utredaren kommit fram till är för optimistiska. Man anför därvid bl. a. de argument som redan har redovisats i det föregående om krisimportens storlek. Sveriges industriförbund och TCO anser att tillförselbehoven har underskattats och Beklädnadsarbetarnas förbund menar att utredningen är för teoretisk och inaktuell för att kunna utgöra underlag för överväganden i detta sammanhang. Svensk industriförening anför liknande synpunkter. Textilrådet – konfektionsindustriföreningen menar att utredaren har varit för optimistisk i sina överväganden om vårt försörjningsläge i en krissituation.

ÖEF, Svensk industriförening, Textilrådet – konfektionsindustriföreningen, LO, Beklädnadsarbetarnas förbund och TCO anser att det från försörjningsberedskapssynpunkt är angeläget att åtgärder genast vidtas medan däremot SIND anser att det f. n. inte föreligger behov av långt gående ingrepp av försörjningsberedskapsskäl.

För egen del vill jag framhålla att utredaren vid beräkningarna avseende tekoområdet har använt i princip samma metod som användes i promemorian (Ds H 1976:7) Skor i kristid då det gällde försörjningsberedskapen på skoområdet. I prop. 1976/77:85 anförde jag att i den av utredaren använda metoden ingår uttryckliga förutsättningar i fråga om innehav, slitage och behov och att förenklingar måste göras i detta sammanhang. Vidare måste antaganden göras om möjlig lageravveckling, import och resultat av skiftgång i industrin. Jag framhöll vidare att knappast på någon punkt kan förutsättningar användas mot vilka inte invändningar i något avseende kan riktas. Detta minskar emellertid inte behovet av att använda väl strukturerade beräkningsmetoder. Liksom då vill jag nu påpeka att den av utredaren använda metoden väl svarar mot tankarna i det planeringssystem som numera används inom det ekonomiska försvaret.

Konfektionering (inkl. trikå)

Civilbefolkningens behov av kläder har som redan nämnts beräknats bl. a. med utgångspunkt i den genomförda klädenkäten. Härtill kommer det av försvarsmakten redovisade behovet.

Vid beräkning av behovet av produktion har utredaren korrigerat tillförselbehovet för import och export under krisen samt för den minskning av de kommersiella lagren som bedöms vara möjlig. Det beräknade behovet av produktion vid olika antaganden om krislängd och utrikeshandel under krisen framgår av tabell i det följande. (sid. 57)

Utredaren konstaterar att produktionskapaciteten beträffande konfektionering är tillräcklig vid de olika antaganden om krislängd och utrikeshandel i en kris som har gjorts. Han betonar emellertid samtidigt att utvecklingen tyder på en fortsatt nedläggning av konfektionsföretag om inte konkurrensförutsättningarna drastiskt förbättras. Utvecklingen inom denna bransch måste därför noga följas även om kapaciteten nu är tillräcklig från försörjningsberedskapssynpunkt.

Några av remissinstanserna behandlar utredarens beräkningar på konfektionsområdet. ÖEF anser att planeringen främst bör inrikta sig på den tvåårsperiod under fall D1 då krisimporten är som lägst. Marginalen mellan behov av och möjlig produktion har då enligt ÖEF helt försvunnit. ÖEF hävdar att kapaciteten inom branschen bör bibehållas på i stort sett den nivå som kommer att uppnås vid årsskiftet 1977-1978. TCO framhåller att produktionskapaciteten kan vara lägre i fråga om konfektionering än på det grundtextila området och pekar på möjligheterna att i hemmen sy kläder och på att inskolning av personal på detta område bör kunna ske relativt snabbt.

Jag vill för egen del anföra följande. Med utgångspunkt i den vid årsskiftet 1976-77 befintliga produktionskapaciteten förhåller sig möjlig produktion i en treårig resp. tvåårig kris till det av utredaren beräknade behovet av produktion enligt tabell i det följande. (sid. 58)

Behov av produktion och möjligproduktion av konfektion (inkl. trikå) i en treårig resp. tvåårig kris vid olika antaganden om den kristida utrikeshandelns omfattning. Behovet av väv förutsätts kunna tillgodoses (milj. st. par).

	Ytter- plagg och plagg över midjan ¹	Plagg un- der mid- jan ²	Skydds- och över- dragsklä- der	Skjortor, blusar	Underklä- der	Grövre strumpor, ankel- och knästrum- por	Strump- byxor	Mössor, vantar m. m.	
<i>Tre års kris</i>									
Möjlig produktion	40.0	46.0	20.0	20.0	82.0	97.0	115.0	15.0	
Behov av produktion									
- utrikeshandel									
48 % av fred	20.6	17.8	} 10,2	7,5	46,9	72,4	} 75,2	18,7	
- utrikeshandel									
38 % av fred	21,5	19,9		7,6	53,2	77,1		19,5	
- utrikeshandel									
28 % av fred	23,5	23,7	9,6	60,6	82,8	20,9			
- utrikeshandel									
18 % av fred	28,6	28,4	14,0	71,9	88,5	22,1			
<i>Två års kris</i>									
Möjlig produktion	23.0	26.0	12.0	12.0	46.0	51.0	77.0	9.0	
Behov av produktion									
- utrikeshandel									
48 % av fred	11.8	9.9	} 6,7	4,6	28,5	44,1	} 48,7	12,9	
- utrikeshandel									
38 % av fred	12,8	10,0		4,7	31,4	47,7		13,8	
- utrikeshandel									
28 % av fred	13,5	11,2	4,7	37,0	50,5	14,6			
- utrikeshandel									
18 % av fred	16,1	14,2	6,2	44,8	55,1	15,3			

¹ Plagg över midjan = kostymer, kavajer och tröjor resp. dräkter, tröjor och jumprar.

² Plagg under midjan = kostymer, udda långbyxor resp. dräkter, kjolar, klänningar och långbyxor.

Som jag tidigare har nämnt har jag här utgått från att importen i en kris genomsnittligt motsvarar det intervall som utredarens två lägsta antaganden om krisimport bildar, dvs. 18–28 % av den normala.

Utredaren förutsätter i fråga om det tvååriga krisfallet att efterkristiden är ca ett år medan den för det treåriga fallet är ca två år. Eftersom skiftgången i industrin förutsätts öka med tiden är det teoretiskt möjligt att behoven under en tvåårig kris genomsnittligt ställer större krav på produktionskapacitet än behoven under en treårig kris. Utredarens beräkningar avseende både en tvåårig och treårig kris redovisas därför.

Enligt utredarens beräkningar är för det *lägsta* importantagandet möjlig produktion av konfektion mellan 40 och 96 % större än behovet av produktion.

Förhållande mellan möjlig produktion och behov av produktion i en treårig resp. tvåårig kris vid olika krisimportantaganden (procent).

Plagg	Möjlig produktion i förhållande till behov av produktion	
	Tre års kris	Två års kris
<i>Konfektion</i>		
Plagg över midjan	140-194	143-195
Plagg under midjan	162-258	183-263
Skydds- och överdragskläder	196	179
Skjortor, blusar	143-267	161-194
<i>Trikå</i>		
Underkläder	117-175	103-161
Grövre strumpor, arbetssockor och knästrumpor	109-134	93-116
Strumpbyxor	153	158
Mössor, vantar m. m.	68- 80	59- 70

Enligt SIND:s prognos för konfektionsindustrins utveckling bedöms produktionen av plagg av väv minska med ca 46 % mellan år 1976 och perioden 1980-1982. Eftersom tyngdpunkten i nedgången väntas inträffa innevarande år och de närmaste åren innebär detta att läget inom några år skulle kunna bli kritiskt från försörjningsberedskapssynpunkt.

Jag anser emellertid att produktionskapaciteten i fråga om konfektion än så länge är tillräcklig.

Jag vill dock samtidigt betona riskerna med ett statiskt betraktelsesätt i denna fråga. Konfektionsindustrins situation synes försämrats hastigt. Tillgängliga prognoser för år 1977 pekar mot en nedgång i sysselsättningen i storleksordningen 15 % vilket innebär en 2-3 gånger så stor minskningstakt som den genomsnittliga under 1970-talet. Det finns därför skäl att särskilt noga följa utvecklingen inom branschen. Jag kommer i det följande att föreslå att ÖEF får ett uppdrag med denna innebörd.

Det kan enligt min mening inte uteslutas att kapacitet försvinner som från försörjningsberedskapssynpunkt skulle vara värdefull att bevara på lång sikt.

Mot denna bakgrund anser jag att det är angeläget att vidta sådana åtgärder att den nuvarande utslagningstakten inom konfektionsindustrin kan minskas. Jag återkommer här till i det följande.

När det gäller trikåvaror som underkläder, strumpor m. m. är enligt min mening situationen från ren försörjningsberedskapssynpunkt allvarligare än i fråga om konfektionering. Som utredaren framhåller bör bristen i fråga om mössor, vantar m. m. inte vara svår att kompensera genom handstickning. I fråga om underkläder och vissa slag av strumpor måste däremot finnas en tillräcklig industriproduktion. Vid låga krisimportantaganden är möjlig produktion nätt och jämnt tillräcklig.

Otillräcklig produktionskapacitet i fråga om underkläder i ett krisläge bör enligt min mening delvis kunna tillgodoses genom att företag som normalt tillverkar andra plagg övergår till sömnad av underkläder.

Stickning av strumpor sker i särskilda trikåmaskiner. Produktionsmöjligheterna är därför direkt beroende på tillgången på sådan kapacitet.

Enligt SIND:s prognos bedöms produktionen av trikåplagg minska med 25 % mellan år 1976 och perioden 1980–1982 med särskilt stark nedgång under innevarande år och de närmaste åren. Detta innebär att den kapacitet som baseras på den löpande produktionen inom en nära framtid kan komma att understiga det behov av produktionskapacitet som av utredaren beräknats för en kris. Särskilda åtgärder bör därför vidtas för att trygga försörjningsberedskapen på detta område. Jag återkommer här till i det följande.

Jag vill i detta sammanhang slutligen framhålla importens betydelse för utvecklingen av den svenska produktionen av konfektion inkl. trikå, och då i synnerhet inköpen från de s. k. lågprisländerna. Importen från ett antal asiatiska länder har här särskilt stor betydelse.

Vävning

Tillförselbehovet av egentlig väv och trikåväv har av utredaren härletts ur produktionsbehovet av kläder m. m. Härtill har lagts vissa behov av väv för bl. a. tekniska ändamål samt sjukvårdens behov. Produktionsbehovet av väv har beräknats genom att korrigera tillförselbehovet för import, export och lagerminskning i näringslivet.

Det beräknade behovet av produktionen framgår av följande tabell.

Behov av produktion och möjlig produktion av väv i en treårig resp. tvåårig kris vid olika antaganden om den kristida utrikeshandelns omfattning. Behovet av garn förutsätts kunna tillgodoses (milj. m²).

	Egentlig väv	Trikåväv	Totalt
<i>Tre års kris</i>			
Möjlig produktion	158	325	483
Behov av produktion			
– utrikeshandel 48 % av fred	89	51	140
– utrikeshandel 38 % av fred	109	55	164
– utrikeshandel 28 % av fred	144	63	207
– utrikeshandel 18 % av fred	192	75	267
<i>Två års kris</i>			
Möjlig produktion	88	185	193
Behov av produktion			
– utrikeshandel 48 % av fred	45	31	76
– utrikeshandel 38 % av fred	61	32	83
– utrikeshandel 28 % av fred	78	37	115
– utrikeshandel 18 % av fred	106	45	151

Utredaren framhåller att en krisimport på omkring 25 % av den normala efterfrågan för att behoven av egentlig väv skall täckas. Den överkapacitet som finns i fråga om trikåväv kan täcka bristen i fråga om egentlig väv men detta förutsätter beredskapslagring eller krisimport av fina trikågarner som inte framställs inom landet. Under denna förutsättning får enligt utredaren produktionskapaciteten när det gäller väv anses vara tillfredsställande.

Textilrådet – konfektionsindustriföreningen tar upp hela den grundtextila tillverkningens situation och framhåller att den hittills under år 1977 drastiskt försämrade lönsamheten kommer att återverka på produktionskapaciteten inom delbranschen. Organisationen betonar vidare i likhet med ÖEF den begränsade flexibiliteten inom trikåsektorn.

Den produktion som enligt utredaren är möjlig i en kris förhåller sig till behovet av produktion enligt följande.

Förhållande mellan möjlig produktion och behov av produktion i en treårig resp. tvåårig kris vid olika importantaganden (procent).

Väv	Möjlig produktion i förhållande till behov av produktion	
	Tre års kris	Två års kris
Egentlig väv	82-178	83-196
Trikåväv	433-637	411-598

Vid de importantaganden som jag i det föregående har förutsatt är den kapacitet som baseras på den löpande produktionen av egentlig väv nätt och jämt tillräcklig för att täcka behovet av produktion i en kris. Som utredaren och ÖEF påpekar kan inte de fina trikågarner som krävs i en stor del av trikåvävsmaskinskapaciteten framställas inom landet.

Produktionskapaciteten i fråga om väv inger således oro. Enligt min mening måste emellertid förutsättningarna för avvägningen mellan bibehållande av löpande tillverkning av egentlig väv – malpåschållning av produktionskapacitet i fråga om egentlig väv – beredskapslagring av trikågarner närmare klarläggas innan man kan besluta om mer långtgående åtgärder på detta område.

Spinning

Tillförselbehovet av garn har härletts ur produktionsbehovet av väv. Efter det att hänsyn tagits till import, export och lagerminskning hos näringslivet har utredaren beräknat ett produktionsbehov av garn. Storleken av detta framgår av följande tabell.

Behov av produktion och möjlig produktion av garn i en treårig resp. tvåårig kris vid olika antaganden om den kristida utrikeshandelns omfattning. Behovet av fibrer förutsätts kunna tillgodoses (ton).

	Kard- garns- typ	Kam- garns- typ	Bomulls- typ	Ändlöst synte- tiskt	regene- rerat
<i>Tre års kris</i>					
Möjlig produktion	33 600	3 200	28 700	-	-
Behov av produktion					
- utrikeshandel					
48 % av fred	18 000	150	14 800	12 100	-
- utrikeshandel					
38 % av fred	19 600	300	19 200	13 500	-
- utrikeshandel					
28 % av fred	24 300	850	25 600	15 300	-
- utrikeshandel					
18 % av fred	31 600	1 800	35 600	17 500	200
<i>Två års kris</i>					
Möjlig produktion	18 700	1 800	16 300	-	--
Behov av produktion					
- utrikeshandel					
48 % av fred	10 700	--	8 700	7 900	-
- utrikeshandel					
38 % av fred	11 800	100	10 400	8 600	-
- utrikeshandel					
28 % av fred	12 900	250	13 400	9 500	-
- utrikeshandel					
18 % av fred	17 400	700	20 100	10 900	-

Enligt utredaren synes produktionen vara tillräcklig i fråga om kardgarn och kamgarn. När det gäller bomullsgarn krävs en krisimport på ca 25 % av den normala importen för att behovet skall tillgodoses. Ändlösa syntetiska och regenererade garner tillverkas över huvud taget inte inom landet. Utredaren framhåller att fina bomullsgarner för tillverkning av trikåvaror normalt inte framställs i Sverige och att det är oekonomiskt från produktionsutfallssynpunkt att ställa om tillverkningen i ett krisläge för sådan tillverkning. Beredskapslagring bör därför ske i fråga om dessa garner. Utredaren påpekar också att det finns vissa substitutionsmöjligheter mellan olika typer av garn och att det får bli en avvägning huruvida en stor spinningskapacitet skall bibehållas och kombineras med en mindre lagring av ändlöst syntetiskt garn eller om i stället en mer omfattande beredskapslagring skall ske. Utredaren framhåller att även om produktionskapaciteten synes tillräcklig bör utvecklingen på detta område följas noggrant.

ÖEF framhåller i sitt yttrande över promemorian att när den i enlighet med det preliminära avtalet mellan staten och bomullsspinnerierna planerade omstruktureringen har genomförts kommer produktionen av bomullsgarn att minska. Kapaciteten i fråga om kard- och kamgarn bör därför bibehållas.

Vidare befarar ÖEF att den av utredaren angivna möjliga produktionen av kardgarn kan komma att minska från 33 600 ton till ca 25 000 ton eftersom spinningkapaciteten hos de tre maskinfilttillverkarna är i farozonen.

De av utredaren redovisade resultaten i fråga om spinning ger följande förhållande mellan möjlig produktion och behov av produktion.

Förhållande mellan möjlig produktion och behov av produktion i en treårig resp. tvåårig kris vid olika importantaganden (procent).

Garn	Möjlig produktion i förhållande till behov av produktion	
	Tre års kris	Två års kris
Kardgarnstyp	106-187	107-175
Kamgarnstyp	178-213	0-257
Bomullstyp	81-194	81-187
Ändlöst syntetiskt	-	-
Ändlöst regenererat	-	-

Jag anser för egen del att produktionskapaciteten i fråga om spinning nu har nått en från försörjningsberedskapssynpunkt kritisk gräns. Som utredaren påpekar kan i och för sig den avvägningen göras att spinningkapaciteten tillåts gå ned och att i stället ändlösa syntetgarner beredskapslagras i större omfattning. Utredarens beräkningar visar emellertid på ett mycket stort beredskapslagringsbehov av ändlösa syntetgarner. Erfarenheterna inom ÖEF av beredskapslagring av sådana garner är relativt begränsad. Med hänsyn härtill anser jag att den nuvarande spinningkapaciteten i princip bör bibehållas. Detta kan då ske antingen genom att löpande produktion bevaras eller, till en del, genom att kapacitet läggs i malpåse. Jag återkommer till detta i det följande.

Produktion av fibrer

Textilfibrer tillverkas i Sverige av ett enda företag, det av Kooperativa förbundet ägda Svenska Rayon AB i Älvenäs. Denna fiber är s. k. viskosfiber som framställs ur cellulosa dvs. en inhemsk råvara. Viskosfiber kan blandas med andra konstgjorda fibrer och med naturfibrer.

Utredaren redovisar vissa översiktliga beräkningar avseende det behov av fibrer som behövs för att produktionsbehovet av olika slag av garn skall kunna tillgodoses.

Utredarens beräkningar tyder enligt min mening på att den inhemska viskosfibertillverkningen är tillräcklig från försörjningsberedskapssynpunkt. Ingen av remissinstanserna redovisar någon annan uppfattning. ÖEF varnar emellertid i sitt yttrande för en alltför optimistisk bedömning av importmöjligheterna i en kris när det gäller fibrer. Tillförselbehovet av fibrer är enligt ÖEF större än vad utredaren har räknat med eftersom hänsyn även bör tas till behovet av fibrer för non-woven produkter och vadd.

Den nuvarande produktionskapaciteten i fråga om textilfibrer kan enligt min mening anses vara tillfredsställande från försörjningsberedskapssynpunkt även om de av ÖEF redovisade ytterligare behoven inräknas.

5.3 Åtgärder för att upprätthålla försörjningsberedskapen på tekoområdet

5.3.1. Allmänt

Jag har i det föregående redogjort för hur stor produktion av olika tekovaror som i en krissituation bör kunna ske inom landet. Jag konstaterade därvid att den nuvarande produktionskapaciteten i fråga om garn, väv och trikåvaror i stort är tillräcklig från försörjningsberedskapssynpunkt. När det gäller garn bör i princip hela den nuvarande kapaciteten bevaras. För väv och trikåvaror kan ytterligare kapacitetsbortfall medföra att den erforderliga nivån riskerar att underskridas. Jag anser vidare att i fråga om konfektion bör den nuvarande snabba utslagningstakten dämpas.

Den nuvarande utvecklingen inom tekoindustrin är således bekymmersam från försörjningsberedskapssynpunkt. Tekoindustrins hastiga krympning vållar emellertid självfallet också problem från andra synpunkter. Sålunda har sysselsättningen inom branschen minskat kraftigt under senare år och minskningen kan förutses fortsätta i samma höga takt under den närmaste framtiden. I nuvarande konjunktur har den friställda arbetskraften svårt att finna annan anställning, vilket drabbar den enskilde hårt. Det är av stor betydelse i sammanhanget att tekoindustrin är geografiskt koncentrerad till vissa regioner där antalet lediga platser är begränsat.

Mot denna bakgrund kommer enligt vad jag har inhämtat chefen för arbetsmarknadsdepartementet att senare lämna förslag till regeringen om att hos riksdagen hemställa dels om en förlängning av det särskilda sysselsättningsbidraget till äldre arbetskraft till den 30 juni 1978, dels om bemyndigande att förlänga den tid bidraget kan utgå till den 31 december 1978. Bidraget föreslås fr. o. m. den 1 januari 1978 utgå med 20 kr. per timme och anställd över 50 år mot nuvarande 15 kr. per timme och anställd. För att stödja sysselsättningen kommer enligt vad jag har inhämtat senare denna höst beställningar finansierade med arbetsmarknadsmedel att läggas ut inom tekoindustrin.

Den hastiga strukturomvandlingen i tekoindustrin beror delvis på att denna efter flera års svag lönsamhet inte kan generera tillräckligt med kapital för att genom investeringar i moderna maskiner och effektivare marknadsbearbetning eller andra åtgärder försöka vända på utvecklingen. Även livskraftiga företag kan därmed komma att slås ut. Enligt vad jag har inhämtat har chefen för industridepartementet i detta läge beslutat att senare föreslå regeringen att hos riksdagen hemställa att systemet med särskilda strukturgarantier för tekoindustrin (prop. 1976/77:105, NU 1976/

77:41, rskr 1976/77:305) förlängs med höjd garantiram under budgetåret 1978/79. Härigenom bör tekoindustrins finansiella förhållanden förbättras och anpassning av produktion och produktionsapparat till ändrade marknadsförhållanden underlättas.

Dessa av regeringen planerade åtgärder är motiverade av andra skäl än de försörjningsberedskapspolitiska, men får givetvis effekt även på försörjningsberedskapen. Samma gäller förslagen i den proposition om åtgärder för att främja utvecklingen av mindre och medelstora företag som regeringen kommer att lämna inom kort. Många tekoföretag är nämligen förhållandevis små.

Jag vill i detta sammanhang framhålla att när det gäller konfektions- och triksåmrådena kan små företag i många fall ha bättre möjligheter att konkurrera än stora enheter. De fördelar som stora företag har i fråga om möjligheter till stordrift, bättre ekonomi i materialförbrukningen och lägre försäljningskostnader uppvägs enligt min mening ofta av att små företag befinner sig nära marknaden och har en organisation som lätt kan ändra produktionsinriktning. Detta gör det möjligt att snabbt anpassa sig till signaler från marknaden avseende t. ex. förändringar i modet.

De nyligen företagna nedskrivningarna av kronans värde i förhållande till andra valutor har också påverkat tekoföretagens konkurrenssituation. Rimligen bör såväl exporterande som importkonkurrerande företag inom branschen få större möjligheter att hävda sig åtminstone gentemot tekoindustrin i andra industriländer med marknadsekonomi. Detta är positivt från försörjningsberedskapssynpunkt.

Det är vidare min förhoppning att regeringens allmänna ekonomiska politik kommer att få positiva effekter på företagsklimatet i Sverige. Detta har nämligen upplevts som pressande av många företag, och i konsekvens därav har satsningar på nya idéer och produkter inte alltid gjorts. En ökad optimism i näringslivet till följd av den förda ekonomiska politiken kan inte undgå att få effekter även på tekoindustrin. Förhoppningsvis kan detta leda till att behovet av statliga stödåtgärder i olika former på sikt blir mindre än vad som annars skulle.

Tekoindustrin har, av skäl som jag tidigare har redogjort för, generallt sett haft en negativ utveckling under en lång följd av år. Detta har inte kunnat undgå att påverka framtidsförväntningarna inom de enskilda tekoföretagen. Investeringsviljan har således länge varit svag. Branschen har vidare haft svårigheter att rekrytera personal eftersom framtiden inom branschen av många har betraktats som osäker. Dessa förhållanden har i sin tur haft en negativ inverkan på tekoindustrins konkurrensmöjligheter.

För att denna onda cirkel skall kunna brytas är det enligt min mening väsentligt att en positivare anda kan vinna insteg i branschen. Den av regeringen förda ekonomiska politiken bör kunna bidra till att detta blir möjligt. Av största betydelse i sammanhanget är emellertid att företagen genom eget agerande når sådana framgångar att tron på framtiden blir ljusare.

En aktiv marknadsföring och produktutveckling med inriktning på mode och design samt följsamhet efter marknadsförändringar är enligt min mening av central betydelse för att svenska tekoföretag skall lyckas härmed.

Efter denna beskrivning av vissa i huvudsak generella åtgärder av betydelse för tekoindustrin, övergår jag till att redogöra för vissa handelspolitiska åtgärder som rör tekoindustrin, för frågor rörande detaljhandelsprissättningsprinciper för tekovaror samt för specifika åtgärder avseende vissa grenar av tekoindustrin.

5.3.2 Handelspolitiska åtgärder

Våra möjligheter att förbättra den svenska tekoindustrins läge genom att ingripa mot importen begränsas av våra internationella åtaganden. För ett litet, starkt exportberoende land som Sverige finns särskild anledning att slå vakt om frihandeln och de internationella regler som värnar den. Avsteg från dessa regler från svensk sida riskerar – något som inte nog kan understrykas när krav på ökade protektionistiska åtgärder nu förs fram från olika håll – att mötas av motåtgärder från andra länder, som skulle bli besvärande och leda till arbetslöshet i andra viktiga branscher. Vårt bästa skydd mot en tilltagande protektionism är och förblir det regelsystem som nedlagts och utvecklats i GATT, det allmänna tull- och handelsavtalet.

Det finns emellertid områden, där särregler för handeln visat sig nödvändiga. Tekohandeln är just ett område där man på ett tidigt stadium internationellt erkänt att en helt oreglerad frihandel på sikt inte skulle tjäna vare sig export- eller importländernas intressen. Som ett uttryck för detta tillkom redan på 1960-talet GATT:s bomullstextilavtal, vilket år 1974 ersattes av det s. k. multifiberavtalet, MFA.

Multifiberavtalets syfte är att möjliggöra en fortsatt liberalisering och expansion av världens textilhandel men samtidigt säkra att utvecklingen sker i ordnade former utan allvarliga störningar på enskilda marknader. Enligt avtalet kan överenskommelser om begränsningar av handeln med tekovaror ingås bilateralt, om marknadsstörning eller risk för marknadsstörning föreligger. Exportlandet skall samtidigt tillförsäkras en viss årlig ökning – i normala fall minst 6 % – av den således begränsade exportnivån.

I multifiberavtalet finns en speciell s. k. nordisk klausul, enligt vilken särskild hänsyn skall tas till importländer med små marknader, en exceptionellt hög importnivå och en motsvarande låg inhemsk produktion i syfte att undvika skada på deras nödvändiga minimiproduktion av textilier. Även om tolkningen av denna klausul varit omtvistad har Sverige med dess hjälp lyckats uppnå att de årliga ökningarna av begränsningsnivåerna minskats till f. n. 1–2 % och i vissa fall t. o. m. lägre.

Multifiberavtalet utlöper i och med 1977 års utgång. Förhandlingar om en förlängning av avtalet i oförändrad eller modifierad form har pågått under en längre tid utan att fullständig enighet kunnat uppnås. En förlängning

förefaller emellertid ligga inom räckhåll, även om det definitiva avgörandet inte kan väntas förrän mot slutet av året. Vid förhandlingar under den gångna sommaren kunde nämligen flertalet MFA-an slutna länder enas om arrangemang för en förlängning av avtalet i oförändrad form på vissa överenskomna villkor. Enligt det viktigaste av dessa villkor skall vid avtalets framtida tillämpning möjlighet ges i bilaterala förhandlingar till "gemensamt överenskomna skäliga avsteg" från avtalet.

Om en förlängning av MFA kan komma till stånd på dessa villkor torde det för svensk del innebära förbättrade möjligheter att begränsa störande lågprisimport under förutsättning att överenskommelser härom kan uppnås. I den preliminära förhandlingslösningen för en förlängning har vi också försäkrats om en förbättrad tillämpning av den nordiska klausulen.

Sverige har sedan slutet av 1960-talet ingått bilaterala begränsningsavtal med ett växande antal lågprisländer, främst i Asien. Flertalet av dessa avtal slöts tidigare inom ramen för bomullstextilavtalet och ingås numera under multifiberavtalet.

Begränsningar i fråga om tekoimport upprätthålls även i förhållande till statshandelsländerna.

Sverige har en inte obetydlig export av tekovaror. År 1976 uppgick den till 71 000 ton, till ett värde av 1 959 milj. kr. Detta innebär en ökning i förhållande till år 1975 med 10 % i värde och 7 % i volym. Värdet av vår tekoexport var lika stort som av järnmalmsexporten.

Under första halvåret i år exporterade vi 40 000 ton för 1 032 milj. kr. Det betyder en ökning jämfört med första halvåret 1976 med 5 % i värde och också med 5 % i volym.

90 procent av den svenska tekoexporten går till EFTA och EG.

Importen från lågprisländerna ökade förra året väsentligt snabbare än importen från övriga länder. De volymmässiga ökningarna av importen från lågprisländerna som ägt rum förklaras av att nya leverantörländer tillkommit och att varor som inte omfattas av begränsningsavtalen börjat exporteras i stor utsträckning. Vid en jämförelse mellan värdesiffror bör man hålla i minnet att de betydande ökningarna till en viss del återspeglar prishöjningar.

Jag har i det föregående för trikoområdet framhållit att den produktionskapacitet som baseras på den löpande produktionen inom en nära framtid kan komma att understiga behovet i en kris.

Jag har vidare påpekat att konfektionsindustrins situation synes hastigt försämrats och att det enligt min mening inte kan uteslutas att på detta område kapacitet försvinner som från försörjningsberedskapssynpunkt skulle vara värdefull att bevara på lång sikt.

Mot denna bakgrund och med hänsyn till att det nuvarande multifiberavtalet löper ut den 31 december i år har en genomgång skett av möjliga alternativ till det begränsningssystem som nu tillämpas.

Inom regeringen råder efter denna genomgång enighet om att beträffande

den textila beklädnadssektorn i första hand söka få till stånd en mer effektiv tillämpning av det nuvarande systemet med bilaterala avtal inom ramen för ett troligen förlängt MFA.

Jag har funnit att detta bör ske genom att Sverige söker uppnå överenskommelser med lågprisländer omfattande alla känsliga varor på konfektionsområdet, dvs. i stort sett de varor inom kap. 60-62 i tulltaxan för vilka övervakningslicensiering infördes den 1 januari 1976. För att uppnå en bättre skyddseffekt än hittills måste vi också räkna med begränsningsarrangemang med fler lågprisländer än tidigare. Härvid bör man söka ta särskild hänsyn till att restriktioner påverkar länder olika hårt, allt efter utvecklingsgrad.

Vad beträffar grundtextilier måste särskilda överväganden göras. Handelspolitiska restriktioner ter sig här åtminstone för närvarande som mindre lämpliga av två skäl: dels kommer den övervägande delen av importen av grundtextilier från EFTA och EG, dels rör det sig om insatsvaror för svensk konfektionsindustri. Andra stödåtgärder, av den typ som här föreslås, har därför vidtagits på detta område.

En skärpning av vårt bilaterala begränsningssystem kan givetvis innebära svårigheter att nå överenskommelser med åtminstone några av våra förhandlingsparter. En utvärdering av systemet måste därför ske efter en viss tid och kommer också att ha betydelse för fortsatta svenska överväganden om anslutning till en eventuell förlängning av multifiberavtalet.

I förhållande till länder med vilka vi ingått särskilda frihandelsavtal föreslås inga förändringar, ej heller i förhållande till övriga medel- eller högprisländer, vars export till Sverige ej har den omfattning eller karaktär som skulle motivera gränsskydd.

Från branschens sida har uttryckts farhågor för att import från begränsningsländer kan ske på ett sätt som kringgår restriktionerna på tekoområdet, bl. a. genom att varorna uppges ha ursprung i andra länder.

Jag anser det vara angeläget att ett kringgående av gällande bestämmelser på detta område motverkas och förordar att berörda myndigheter söker finna vägar att lösa detta problem.

5.3.3 Detaljhandelns prissättningsmetod

Inom detaljhandeln med beklädnadsvaror liksom f. ö. inom stora delar av detaljhandeln i övrigt tillämpas vid prissättning huvudsakligen en metod med procentuella pålägg på inköpspriset. Denna prissättningsmetod har ifrågasatts i olika sammanhang på den grunden att den skulle missgynna de i inköp dyrare svenska varorna i förhållande till importerade varor. I propositionen (1976/77:85) om åtgärder för försörjningsberedskapen på skoområdet anförde jag för egen del att en mer differentierad prissättning inom detaljhandeln skulle kunna utgöra ett värdefullt stöd för den svenska beklädnadsindustrin. Jag framhöll vidare att långt drivna schabloner i form

av stela procentpåslag kan innebära att handeln ej utnyttjar affärsmässiga möjligheter.

Som jag ser det bör det inte finnas några intresse motsättningar mellan berörda parter. Detaljhandel, industri, konsumenter och samhälle torde alla i längden vara betjänta av påläggsmetoder som speglar de faktiska särkostnaderna för de olika varorna. Problemet synes närmast ha varit att bestämma hur dessa kostnader ser ut.

För att få en bättre bild av detta förhållande har regeringen uppdragit åt statens pris- och kartellnämnd (SPK) att undersöka i vad mån metoderna att beräkna påläggen på svenska resp. importerade varor inom beklädnadshandeln leder till kostnadsmässigt motiverade resultat. Om undersökningarna skulle visa att påläggen inte är kostnadsmässigt motiverade, skall nämnden i samråd med berörda intressenter undersöka hur man med stöd i en vidgad kunskap om kostnadssituationen kan nå en rimlig och praktisk tillämpbar fördelning av påläggen mellan svenska och importerade varor.

SPK kommer nu – efter vad jag har inhämtat – att med biträde av vissa utredningsorgan inom handeln söka ta fram ett underlag för bedömning av hur detaljhandelns kostnader fördelar sig på olika varor. Utredningsarbetet inriktas på förhållandena inom textildetaljhandeln. Resultatet torde dock kunna bilda underlag för bedömningar även av prissättningen inom skodetaljhandeln. Jag ämnar återkomma till regeringen med förslag om att ställa medel till nämndens förfogande för de externa beställningar som behövs. Jag räknar med att materialet skall föreligga under våren 1978.

På grundval av detta material bör man kunna finna påläggsmetoder, som speglar kostnaderna för olika varugrupper, utan att samtidigt försvåra beräkningsarbetet i detaljhandeln i nämnvärd utsträckning. Jag förutsätter att parterna med ett sådant underlag kommer att verka för en skyndsam anpassning av den faktiska prissättningen inom detaljhandeln till de nya metoderna.

Det förtjänar att påpekas att möjligheterna att ingripa mot prissättningen genom prisreglering inom ramen för nuvarande prisregleringslag på grund av det snabbt skiftande varusortimentet är begränsade i den mån prisregleringen blir av längre varaktighet. En formell prisreglering skulle således föra med sig svåra administrationsproblem för alla parter. Det torde därför ligga i allas intresse att en uppgörelse kan träffas på frivillig grund.

Det bör också – med hänsyn till de ofta upprepade kraven på särskild lagstiftning – framhållas att även om man skulle kunna reglera prissättningsmetoderna kan man inte tvinga butiker att saluhålla den ena eller andra varukategorin. En reglering som medför en prissättning som inte avspeglar de verkliga kostnaderna och detaljhandelns uppfattning om dessa skulle medföra att man slutade att saluhålla varor som uppfattas som förlustbringande.

5.3.4 Åtgärder för att upprätthålla försörjningsberedskapen på enskilda varuområden

Vissa principer

Utredaren redovisar på ett principiellt plan för- och nackdelar med olika metoder att upprätthålla försörjningsberedskapen på tekoområdet. Bl. a. diskuteras avvägningen mellan å ena sidan åtgärder som syftar till att på ett eller annat sätt säkra en produktion och å andra sidan beredskapslagring.

Utredaren framhåller att en fördel med beredskapslagringen är att återvinning av gjorda investeringar helt eller delvis kan ske vid en försäljning. Stödåtgärder som har vidtagits för att säkerställa produktionskapaciteten kan däremot inte återvinnas. Han menar vidare att ett vidmakthållande av produktion eller produktionskapacitet ger god flexibilitet i valet av produktionsriktning i en kris. Man får dessutom möjlighet att i en kris nå en längre uthållighet än vad som ingår i planeringsförutsättningarna. Detta utgör enligt utredaren fördelar jämfört med beredskapslagring som metod att tillgodose försörjningsberedskapen. En nedläggning av produktionskapacitet innebär i regel också att möjligheten till produktion oåterkalleligt förloras.

Utredaren diskuterar vilka vägar som kan väljas för att upprätthålla en nödvändig produktionskapacitet. Han redogör närmare för de två alternativen att bibehålla en löpande produktion som normalt inte är lönsam resp. att hålla produktionskapaciteten i malpåse i kombination med löpande produktion.

När det gäller metoder för att vidmakthålla en löpande olönsam tillverkning diskuterar utredaren för- och nackdelar med alternativen "inmalningstväng" dvs. att svenska företag åläggs att till en viss del utnyttja svenska insatsvaror i tillverkningen, importrestriktioner, driftstöd, konsumtionsstöd och investeringsstöd.

Utredaren framhåller att när kostnaden för att vidmakthålla en tillräcklig löpande produktion framstår som orimlig kan man tvingas övergå till en kombination av löpande produktion och kapacitet i malpåse. Utredaren anser att om man på ett tidigt stadium förutser en sådan utveckling kan det vara rationellt att omgående välja denna lösning.

Det största problemet med att satsa på en viss kapacitet i malpåse är enligt utredaren att i en krissituation ha säker tillgång på kunnig personal som kan sättas in i en krissituation för att öka tillverkningen. Han anser att detta problem är störst i fråga om grundtextil tillverkning i vilken en stor del av personalen behöver ha speciell yrkesskicklighet. I konfektionstillverkningen utgör detta inte något stort problem.

Utredaren påpekar att det egentligen finns en form av malpåschållning i många tekoföretag eftersom en del av den befintliga maskinkapaciteten utnyttjas i begränsad omfattning.

Utredaren anser att det inom konfektionsindustrin bör vara möjligt att ha

en förhållandevis större passiv kapacitet än inom den grundtextila tillverkningen eftersom andelen personer som redan från början behöver ha speciell yrkesskicklighet, som redan har nämnts, är mindre i den plaggtillverkande industrin än i fråga om spinning, vävning och trikåttillverkning.

TCO anser att produktionskapacitet inom tekoindustrins olika förädlingsled bör säkras genom ett system med löpande produktion och viss kapacitet i malpåse. ÖEF betonar svårigheterna att i en kris ha tillgång på kvalificerad personal och framhåller att det inte ens beträffande konfektion är ett realistiskt alternativ till en levande produktion att helt eller till största delen bygga på en kapacitet i malpåse.

Jag kan i stort biträda utredaren i de överväganden som här har redovisats. Enligt min mening är det väsentligt att i det fall produktionskapacitet som har stor betydelse från försörjningsberedskapssynpunkt hotar att försvinna, ett noggrant övervägande görs om de kostnader som är förknippade med alternativen att ge stöd till löpande produktion, att hålla kapacitet i malpåse kombinerat med löpande produktion resp. att bygga upp beredskapslager. Valet mellan att tillgodose försörjningsberedskapen med beredskapslagring eller kapacitet för produktion är en fråga som måste belysas ytterligare. Jag återkommer härtill.

Jag delar ÖEF:s uppfattning att problem kan vara förknippade med att i stor skala bygga beredskapen på en kapacitet i malpåse. Däremot är det enligt min mening lämpligt att pröva detta system i högre grad än vad som redan förekommer.

Jag anser att det nu är nödvändigt att grundligt överväga de problem som sammanhänger med att vidmakthålla produktionskapacitet på tekoområdet. Jag vill i sammanhanget framhålla att det knappast är möjligt att i förväg avgöra vilka metoder som bör användas i det enskilda fallet. Problemen för de enskilda företagen i tekobranschen kan nämligen vara mycket olikartade beroende på varuområde, konkurrenssituation, företagsstruktur osv. Det är därför enligt min mening väsentligt att iaktta en pragmatisk inställning i dessa frågor.

När det gäller stöd till löpande produktion vill jag ge följande kommentar. Det finns enligt min mening vissa risker förknippade med att ge företag statligt stöd för att bedriva en sådan tillverkning som anses väsentlig från försörjningsberedskapssynpunkt. Dessa risker sammanhänger främst med att incitamentet att bedriva verksamheten effektivt kan minska. Även om riskerna i praktiken inte går att helt eliminera är det viktigt att man strävar efter att göra dem så små som möjligt. En viktig princip är därvid att stöd inte bör utgå för att helt täcka förluster i företag utan i stället avse fasta belopp som företag erhåller oavsett vilket det faktiska resultatet visar sig bli. Självfallet måste ett ev. stöd baseras på en ingående affärsässig bedömning på förhand.

Jag vill också peka på de handelspolitiska riskerna för det fall stödet innebär snedvridning av konkurrensen mellan inhemsk och utländsk produktion.

särskilt om stödet ges en form som innebär subventionering av exporten. Härutöver vill jag framhålla att stödåtgärder så långt möjligt bör vara generella för att risken av konkurrenssnedvridningar skall bli så liten som möjligt. Inte heller här är det emellertid möjligt att i praktiken helt undvika negativa effekter av stöd.

Efter dessa principiella överväganden övergår jag nu till att föreslå vissa åtgärder till stöd för den svenska produktionen av bomullsgarn, textilfibrer och arbetshandskar av läder.

Avtal mellan staten och de svenska bomullsföretagen

Den svenska produktionen av bomullsgarn har under lång tid minskat. Av försörjningsberedskapsskäl har under senare år åtgärder vidtagits för att motverka denna utveckling. I Sverige finns f. n. fem bomullsföretag nämligen Almedahls AB, Borås Wäfveri AB/Kungsfors fabriker AB, Gustaf Werner AB, Rydboholms AB och AB Sjuntorp. Företagen har en integrerad tillverkning med spinning, vävning och beredning. Beredningen under 1970-talet har varit relativt lönsam. Både i fråga om spinning och vävning har däremot lönsamheten varit dålig. Det rör sig här om varor av stapelvarukaraktär där de svenska företagen har haft svårt att konkurrera med import från länder med lägre kostnadsäge. Detta har inte kunnat kompenseras av det betydande statliga stöd för investeringar i maskiner och byggnader som av försörjningsberedskapsskäl kommit bl. a. dessa företag till del från år 1973.

Med anledning av lönsamhetsproblem och de fördelar som bedömdes kunna ligga i en samordning av den grundtextila verksamheten på bomullsområdet fick Statsföretag AB under våren 1976 i uppdrag att förhandla med bomullsföretagen för att få fram förslag till en ägarmässig samordning av den grundtextila bomullsindustrin.

Statsföretag lämnade förslag till regeringen i december 1976. Enligt förslaget skulle de svenska bomullsföretagen bilda ett företag benämnt AB SVEBO – Sveriges Förenade Bomullsindustrier. SVEBO:s verksamhet skulle till en början främst avse spinning. Förslaget innebar bl. a. att spinnerierna hos Almedahls, Rydboholm och Sjuntorp skulle läggas ned och den moderna maskinutrustningen övertas av SVEBO vars verksamhet skulle bedrivas vid Gustaf Werners och Kungsfors fabrikers anläggningar.

Statligt stöd skulle enligt förslaget utgå i form av förlusttäckning som beräknades till ca 24 milj. kr. per år under en femårsperiod. Dessutom skulle behövas 15 milj. kr. avskrivningslån för investeringar, 22 milj. kr. i kreditgarantier och 40 milj. kr. i långfristiga lån.

Statsföretags förslag hade enligt min mening vissa väsentliga brister. Detta gällde främst principen med förlusttäckning som bedömdes olämplig från incitamentssynpunkt. Vidare var ett av företagen – Rydboholms AB – inte

villigt att medverka i en samordning på de villkor som Statsföretags förslag innebar. Bl. a. av dessa skäl ansåg jag att Statsföretags förslag inte borde ligga till grund för ett avtal.

Efter förhandlingar under första halvåret 1977 mellan representanter för regeringkansliet och företagen kunde emellertid i juni 1977 ett avtal slutas med företagen inom bomullsindustrin. Avtalet kräver riksdagens godkännande.

Beklädnadsarbetarnas förbund har löpande informerats om förhandlingarna.

Avtalet innebär att Almedahls AB, Borås Wäfveri AB/Kungsfors fabriker AB och Gustaf Werner AB erhåller visst stöd mot att produktion och produktionskapacitet garanteras fram till den 1 januari 1979 (Almedahls) resp. den 1 juli 1980 (Kungsfors och Gustaf Werner).

En strukturomvandling av bomullsindustrin kommer att ske enligt avtalet. Sjuntorps spinneriverksamhet upphör således och spinneriutrustningen köps den 1 juli 1978 av Kungsfors fabriker AB. Vidare upphör Rydboholm den 1 januari 1979 med både garn- och vävtillverkning. Viss del av företagets maskinutrustning övertas den 1 januari 1978 av Gustaf Werner AB som under år 1978 hyr ut den till Rydboholm. Rydboholm erhåller ett sysselsättningsbidrag mot att företaget under perioden 1 juli 1977–31 december 1978 inte avskedar personal i spinneri och väveri.

Företagens åtaganden sammanfattas i tabell i det följande.

De avtalslutande företagen erhåller som motprestation för dessa åtaganden enligt avtalet visst statligt stöd. Detta utgår enligt följande.

- *Försörjningsberedskapslån* till Almedahls AB, Kungsfors fabriker AB och Gustaf Werner AB. Försörjningsberedskapslån utgår enligt avtalen för ett år i sänder och är ränte- och amorteringsfritt. Vid årets slut avskrivs lånet i proportion till omfattningen av företagets produktion inom det givna produktionsåtagandet.
- *Särskilda strukturgarantier* till Borås Wäfveri AB och Gustaf Werner AB. Särskilda strukturgarantier infördes budgetåret 1977/78 genom riksdagens beslut (NU 1976/77:41, rskr 1976/77:305) med anledning av prop. 1976/77:105. Särskild strukturgaranti kan under 1977/78 utgå till långsiktigt livskraftiga tekoföretag under förutsättning av att en konkret plan för utveckling och rationalisering av företagets verksamhet föreligger. Lån mot särskild strukturgaranti är ränte- och amorteringsfritt i två år. Lånet löper därefter med ränta och återbetalas under längst en tioårsperiod.

Ärenden rörande särskild strukturgaranti handläggs av SIND. Om låntagande företag avser att genomföra viktiga strukturella åtgärder har

Företagens åtaganden enligt avtal mellan staten och de svenska bomullsföretagen (exkl. åtagande med anledning av tidigare medgivet kreditstöd för investeringar).

Företag	Åtaganden Tid	Produktion (ton/år)	Produktions- kapacitet vid kontinuerlig drift (ton)	Syssel- sättning
Almedahls AB	1977-07-01– 1978-06-30	500– 900	2 000	–
	1978-07-01– 1978-12-31	250– 450	2 000	
Kungsfors fabriker AB	1977-07-01– 1980-06-30	2 000–3 400	7 000	–
Gustaf Werner AB	1977-07-01– 1979-06-30	600–1 000	4 500	–
	1979-07-01– 1980-06-30	600–1 000	5 500	
Rydboholms AB	1977-07-01– 1978-12-31	–	–	Att under av- talstiden ej av- skeda perso- nal vid spinne- ri- och väveri- anläggningar- na

SIND möjlighet att med företaget överenskomma om en avskrivning med upp till 25 % av lånebeloppet. Avskrivningen verkställs först efter det att den planerade åtgärden har genomförts eller företaget enligt SIND:s bedömning under ändrade betingelser har fullgjort vad som rimligen kan krävas. Beslut om avskrivning bör vara fattat inom två år från beslut om beviljande av garanti.

I avtalet med bomullsföretagen ingår bestämmelser om att särskild strukturgaranti skall lämnas för lån av här redovisad storlek och att dessa är ränte- och amorteringsfria under de två första låneåren. Efter denna tid kan avskrivning ske med 25 % varefter lånet återbetalas under en tioårsperiod.

- Kreditstöd för investeringar i form av avskrivningslån och lånegarantier till Borås Wäfveri AB/Kungsfors fabriker AB och Gustaf Werner AB. Kreditstödet utgår enligt de regler som gäller sedan år 1973 för avskrivningslån och lånegarantier för investeringar som är av väsentlig betydelse från försörjningsberedskapssynpunkt.
- Lån till Kungsfors fabriker AB för att hålla bomullslager.
- Engångsbidrag av arbetsmarknadspolitiska skäl till Rydboholm AB för att upprätthålla sysselsättningen under avvecklingen av företagens spinneri- och väveriverksamhet fram till slutet av år 1978.

Enligt avtalet kan endera av parterna, vid väsentliga förändringar av de förutsättningar som ligger till grund för avtalet, påkalla förhandlingar om jämkningar i avtalsbestämmelserna.

Stödåtgärdernas omfattning framgår av följande tabell.

Stöd till företagen enligt avtal mellan staten och de svenska bomullsföretagen (1 000-tal kr.).

Företag	Sysse- sätt- ningsbi- drag	Försörjningsberedskapslån			Kreditstöd för investe- ringar		Struk- tur- garanti	Lån för bom- ulls- lager
		1977/78	1978/79	1979/80	Avskr. lån	Låne- garanti		
Almedahls AB	–	2 350	175	–	–	–	–	–
Borås Wäfveri AB/ Kungsfors fabriker AB	–	9 650	9 650	9 650	30 250	6 200	25 000	7 000
Gustaf Werner AB	–	4 250	4 250	4 500	10 581,5	3 085,5	4 500	–
Rydboholms AB	3 000	–	–	–	–	–	–	–
Summa	3 000	16 250	15 075	14 150	40 831,5	9 285,5	29 500 ¹	7 000

¹Härtill kommer 25 milj. kr. vid ett ev. avtal om fusionering mellan Almedahl-Dalsjöfors AB och Borås Invest AB.

De belopp som angivits i fråga om avskrivningslån avser bl. a. lån för inköp av spinneri- och väveriutrustning från Rydboholms AB och AB Sjuntorp. Dessa företag kommer vid försäljningen av maskinerna att till staten återbetala sammanlagt ca 6,8 milj. kr. som utgör den del av erhållna avskrivningslån som inte avskrivits.

Almedahl-Dalsjöfors AB och Borås Invest AB som är moderföretag till Almedahls AB resp. Borås Wäfveri AB och Kungsfors fabriker AB, träffade i juni 1977 avtal om att inleda förhandlingar om ett fullständigt samgående mellan företagen. I avtalet mellan staten och dessa företag förbinder sig staten att, under förutsättning att förhandlingarna före den 30 juni 1978 leder till avtal om fullständigt samgående, utställa en särskild strukturgaranti för lån på 25 milj. kr. till den nya företagsenheten. Lånet skall vara ränte- och amorteringsfritt under de två första låneåren och därefter skrivas av med 25 %. Återbetalning av lånet sker under en tioårsperiod.

Som jag tidigare har anfört anser jag att spinningskapaciteten inom landet generellt sett har nått en från försörjningsberedskapssynpunkt kritisk gräns. Detta gäller i särskilt hög grad spinningskapaciteten ifråga om bomullsgarn. Med utgångspunkt från den våren 1977 tillgängliga produktionskapaciteten erfordras en krisimport på ca 25 % av den normala för att behovet av bomullsgarn skall täckas i en kris. Det finns härutöver risk för att viss äldre maskinutrustning har uttrangerats under tiden fram till nu.

Det är mot denna bakgrund väsentligt att den återstående maskinkapaciteten säkras. Genom det avtal som under förutsättning av riksdagens godkännande nu har slutits mellan staten och de svenska bomullsföretagen vidmakthålls produktionskapaciteten på detta område en tid framåt genom en kombination av löpande produktion och kapacitet i malpåse. Eftersom

malpåsekapaciteten har knutits till företag med löpande produktion bedömer jag att den mycket snabbt bör kunna komma i användning i en krissituation.

Enligt min mening har det nu föreliggande avtalet väsentliga fördelar framför SVEBO-förslaget. Enligt avtalet utgår således inte bidrag som förlusttäckning utan stödet är utformat som fasta belopp vilka, när det gäller försörjningsberedskapslånen, skrivs av i proportion till i vilken utsträckning produktionsåtagandena uppfylls. Vidare kommer spinning av bomullsgarn att ske vid tre eller på sikt två företag vilket innebär att en konkurrens upprätthålls.

Antalet sysselsatta i bomullsspinnerierna uppgick i september 1977 till knappt 800 personer. Enligt avtalen kommer verksamheten vid Rydboholms spinneri och väveri samt vid Sjuntorps spinneri med 110 resp. 40 anställda att successivt upphöra.

I Rydboholms spinneri och väveri kommer således ett stort antal anställda att beröras vid nedläggningen av verksamheten. Genom engångsbidraget till företaget har avvecklingsperioden utsträckt med ett år. Detta bör enligt min mening kunna underlätta omställningsproblemen för den berörda personalen.

Mot bakgrund av vad jag här har anfört bör regeringen hemställa om riksdagens bemyndigande att sluta avtal med de svenska bomullsföretagen.

ÖEF bör enligt min mening ha ansvaret för den statliga administreringen av det ingångna avtalet.

Enligt riksdagens beslut (prop. 1976/77:105, bil. 1, s. 20, NU 1976/77:41, rskr 1976/77:305) skall särskilda strukturgarantier endast lämnas till företag som bedöms ha förutsättningar för att långsiktigt upprätthålla en lönsam produktion. De avtal som här har redovisats avser produktion som bör vidmakthållas av i första hand försörjningsberedskapsskäl. Det förhållandet att garanti skall lämnas där även andra motiv än de industripolitiska aspekterna varit vägledande, skall ses som ett särskilt motiverat undantag.

Chefen för arbetsmarknadsdepartementet och chefen för industridepartementet kommer senare denna dag att ta upp frågorna om sysselsättningsbidrag resp. särskild strukturgaranti.

Stöd till svensk produktion av fibrer

Jag har i det föregående framhållit att den nuvarande produktionskapaciteten beträffande textilfibrer kan anses vara tillfredsställande från försörjningsberedskapssynpunkt. Som jag redan har nämnt tillverkas textilfibrer i Sverige av ett enda företag, det av KF ägda Svenska Rayon AB i Älvenäs. Tillverkningen avser viskosfiber som framställs ur cellulosa dvs. en inhemsk råvara.

ÖEF har i skrivelse i februari 1977 meddelat att Svenska Rayon AB:s verksamhet gått med förlust åren 1975 och 1976 samt att företaget räknar med att förluster skall uppstå även för åren 1977 och 1978. Med anledning härav

och mot bakgrund av företagets betydelse från försörjningsberedskapssynpunkt har ÖEF hemställt att ÖEF skall tilldelas 16 milj. kr. som skall utgå som avskrivningslån till Svenska Rayon för investering i maskiner som skall möjliggöra en lönsammare inriktning av produktionen. Vidare har ÖEF hemställt om ett s. k. villkorligt försörjningsberedskapslån på sammanlagt 40 milj. kr. som stöd till företagets produktion under åren 1977 och 1978.

KF har till handelsdepartementet anmält att Svenska Rayon AB:s lönsamhet har försämrats ytterligare under år 1977. För år 1977 beräknar KF en förlust av ca 38 milj. kr.

Mot bakgrund härav pågår förhandlingar mellan KF och Borregaard A/S i Norge om en eventuell fusionering av dotterbolagen Svenska Rayon AB och Borregaards motsvarande produktionsenhet i Norge. En förutsättning för en eventuell fusionering uppges vara att svenska och norska staten ger ekonomiskt stöd.

Jag vill för egen del betona betydelsen av att en inhemsk tillverkning av viskosfiber i möjligaste mån kan upprätthållas inom landet. Svenska Rayon AB:s produktionskapacitet är enligt min mening tillräcklig för att vid en krisituation möjliggöra en hög viskosfiberinblandning.

Mot bakgrund av att förhandlingarna mellan KF och Borregaard A/S pågår, finner jag inte anledning att nu ta ställning till ÖEF:s framställning om avskrivningslån till investeringar i maskiner.

Det är angeläget att undersöka möjligheterna att bibehålla Svenska Rayon AB:s försörjningsberedskapsviktiga produktion, i synnerhet som en fusion mellan Svenska Rayon AB och Borregaards motsvarande produktionsenhet kan komma att på sikt erbjuda bättre lönsamhet. Mot bakgrund härav förordar jag att Svenska Rayon AB för år 1977 erhåller ett försörjningsberedskapslån som jag beräknar till 11,6 milj. kr. Jag återkommer till detta vid min anmälan av anslagsfrågor.

Stöd till svensk produktion av arbetshandskar av läder

Enligt utredaren bedömer ÖEF att krisförbrukningen i fråga om arbetshandskar av läder uppgår till ca 6 milj. par per år. Denna typ av handskar erfordras för vissa arbetsuppgifter inom industrin där stora krav ställs på skydd av händerna. Normal fredsproduktion per år uppgår endast till ca 0,5 milj. par.

Utredaren framhåller att produktionsbehovet för en treårig kris beroende på importantaganden kan beräknas till mellan 7 och 14 milj. par och för en tvåårig kris till mellan 5 och 9 milj. par.

Även om läderkonfektionsindustrins kapacitet delvis tas i anspråk är dessa produktionsmål enligt utredaren svåra att uppnå. En produktion av ungefär nuvarande storleksordning bör vidmakthållas.

ÖEF framhåller i sitt yttrande att arbetshandskar bör tillverkas i sådan

omfattning att en tillräcklig grund finns för att i en kris uppnå så stor produktion att behoven kan täckas.

ÖEF har i skrivelse i november 1976 hemställt att förhandlingar tas upp med länder som har stor export i fråga om skinnkläder och arbetshandskar av läder i syfte att begränsa importen till Sverige. Importen av skinnkläder har nämligen ökat så snabbt under 1970-talet att den inhemska produktionen som utgör ett minimum från försörjningsberedskapssynpunkt hotar att underskridas. ÖEF föreslår vidare att avskrivningslån för investeringar skall kunna utgå till företag i dessa branscher.

Jag delar utredarens och ÖEF:s uppfattning att det är väsentligt från försörjningsberedskapssynpunkt att en viss löpande produktion av arbetshandskar bibehålls inom landet.

Jag har i det föregående redogjort för olika stödåtgärder som av försörjningsberedskapsskäl kan utgå till beklädnadsindustrin. En viktig sådan åtgärd är investeringsstöd i form av avskrivningslån. Enligt nuvarande regler kan sådant stöd utgå till teko-, sko- och garveriindustrierna. Jag anser att sådant stöd även bör kunna utgå till företag i läderbranschen med försörjningsberedskapsviktig produktionskapacitet och föreslår därför att en ändring av bestämmelserna för avskrivningslån görs med denna innebörd. Motsvarande ändring bör även ske ifråga om kreditgarantier för investeringar.

De företag som tillverkar arbetshandskar av läder har f. n. svårigheter som delvis kan bedömas vara konjunkturellt betingade. För att underlätta företagets verksamhet den närmaste framtiden och för att förbättra försörjningsberedskapen på detta område föreslår jag att ÖEF tillförs 2 milj. kr. för uppbyggnad av ett beredskapslager avseende arbetshandskar av läder. Jag återkommer till detta vid min anmälan av anslagsfrågor.

5.3.5 Bevakning av utvecklingen m. m.

Som framgått av vad jag har anfört i det föregående har på vissa områden inom tekobranschen den löpande produktionen sjunkit till en så låg nivå att det finns risk för att ett ytterligare bortfall av produktionskapacitet inom en nära framtid kan medföra att uppskattade behov av produktion i en kris inte kan täckas. På andra områden kan en viss tid ännu återstå innan denna situation inträffar.

Som jag redan tidigare har nämnt kan självfallet den ambition som enligt min mening f. n. bör gälla på tekoområdet bli föremål för omprövning i framtiden, exempelvis om kostnaderna skulle visa sig bli alltför höga.

Det är enligt min mening angeläget att tekoindustrins utveckling nu följs upp noga så att erforderliga åtgärder vid behov hinner sättas in i tid för att trygga försörjningsberedskapen. ÖEF bör därför få i uppdrag att i samverkan med SIND rapportera om utvecklingen inom tekoindustrin beträffande produktionskapaciteten, dvs. den produktion som bedöms vara möjlig under

en kris. Rapporteringen bör normalt ske årligen i samband med inlämnande av programplanen. Rapportering bör emellertid självfallet även kunna ske vid andra tillfällen då ÖEF bedömer att försörjningsberedskapen snabbt hotas att försämrans.

Utredaren anser det väsentligt att en genomtänkt strategi utformas över hur försörjningsberedskapen skall klaras på tekoområdet. Strategin bör enligt utredaren innehålla valda lösningar i stort, bl. a. i fråga om beredskapslagring samt omfattning av löpande produktion och malpåselagd kapacitet i olika led.

Ingen av remissinstanserna anför några invändningar mot utredarens förslag. Även jag biträder förslaget. Det är enligt min mening väsentligt att en långsiktig plan upprättas för hur försörjningsberedskapen skall kunna tillgodoses. Utarbetandet av planen bör kunna ske med utgångspunkt från de nivåer för produktionsbehov som jag har redovisat i det föregående. Därmed bör det bli möjligt att undvika tvångssituationer som lätt uppstår då lösningar snabbt måste improviseras fram för att trygga produktionskapacitet som hotas av nedläggning. Planen bör bl. a. innehålla allmänna principer för hur en tillräcklig kapacitet på olika delområden av tekobranschen skall säkras. Planen skall tjäna som vägledning för ÖEF då åtgärder skall vidtas eller föreslås för att i det akuta fallet trygga försörjningsberedskapen. Jag avser senare lämna förslag till regeringen i denna fråga.

Beklädnadsarbetarnas förbund föreslår att en tekodelegation bör tillsättas för att närmare analysera olika företags förutsättningar att i framtiden driva verksamheten. I delegationen, vars verksamhet skulle pågå kontinuerligt, skulle förutom representanter för regeringen även ingå företrädare för arbetsmarknadens parter.

Jag anser för egen del att den verksamhet som bedrivs inom ramen för tekobranschrådet och ÖEF:s beklädnadsråd f. n. inte behöver utvidgas. Utvecklingen kan emellertid komma att bli sådan att en något mer kontinuerlig verksamhet kan vara motiverad. Enligt min mening bör en sådan verksamhet kunna bedrivas inom ÖEF:s beklädnadsråd.

Jag vill också nämna att jag i ett senare sammanhang avser föreslå regeringen att initiera en studie rörande de metoder som bör användas för att trygga försörjningsberedskapen i allmänhet dvs. även för andra försörjningsområden än teko. En utvärdering bör ske av hittills använda metoder. Vidare bör utredas vilka nya metoder som är tänkbara.

Jag har i det föregående föreslagit att en långsiktig plan bör upprättas för hur försörjningsberedskapen på tekoområdet skall tillgodoses i framtiden.

Det finns enligt min mening viss risk för att produktionskapacitet som är av väsentlig betydelse från försörjningsberedskapssynpunkt kan försvinna under den tid denna plan utarbetas. Med anledning härav föreslår jag att särskilda medel ställs till regeringens förfogande för att ge regeringen möjlighet att omedelbart ingripa då företag eller företagsgrupp med försörjningsberedskaps viktig produktion hotas av nedläggning. Dessa medel kan

lämpligen inrymmas under investeringsanslaget Försörjningsberedskapslån.

Mot bakgrund av vad jag tidigare har anfört bör dessa försörjningsberedskapslån främst kunna lämnas till trikfåföretag och företag med grundtextil tillverkning (exkl. bomullsspinnerier) som under viss tid upprätthåller produktion och produktionskapacitet. Lånet bör under avtalstiden vara ränte- och amorteringsfritt och kunna skrivas av vid avtalstidens slut under förutsättning av att företaget har uppfyllt sina åtaganden.

Storleken av det lån som kan utgå till företag får bestämmas från försörjningsberedskapsmässiga och företagsekonomiska utgångspunkter. Dessutom måste hänsyn givetvis tas till andra samhälleliga stödåtgärder som företag generellt sett kan komma i åtnjutande av.

Det bör ankomma på regeringen att bestämma om formerna i övrigt för dessa medels användning.

För här angivet ändamål beräknar jag för budgetåret 1977/78 för försörjningsberedskapslån 10 milj. kr. Jag återkommer till detta i det följande vid min anmälan av anslagsfrågor.

Om utvecklingen inom de berörda branscherna skulle förändras så drastiskt att en tillräcklig produktionskapacitet inte kan upprätthållas avser jag återkomma till denna fråga i särskild ordning.

I syfte att stödja tekoindustrin i den nuvarande konjunktursvackan föreslår jag att *u p p h a n d l i n g* skall ske av vissa tekovaror som avses läggas in i beredskapslager.

Jag beräknar för budgetåret 1977/78 för detta ändamål 11 milj. kr. för inköp av dels kamgarmsväv dels textilier avsedda att användas av den civila hälso- och sjukvården i krig. Jag återkommer härtill vid min anmälan av anslagsfrågor.

6. Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de åtgärder för försörjningsberedskapen på tekoområdet som jag här har förordat
2. bemyndiga regeringen att träffa avtal med svenska bomullsföretag i enlighet med vad jag här har förordat

7. Anslagsfrågor för budgetåret 1977/78

DRIFTBUDGETEN

ELFTE HUVUDTITELN

F. Ekonomiskt försvar

F 1. Överstyrelsen för ekonomiskt försvar. Under denna rubrik har på statsbudgeten för innevarande budgetår anvisats ett förslagsanslag av 170 423 000 kr.

Medel har bl. a. beräknats för programmet Beklädnad m. m. Under anslaget får ÖEF under innevarande budgetår på driftbudgeten disponera högst 46 654 000 kr. Ytterligare medel har på kapitalbudgeten anvisats under investeringsanslagen V:8 Lån till teko-, sko- och garveriindustrier, V:10 Försörjningsberedskapslån och V:11 Skostrukturlån.

I det föregående har jag hemställt att regeringen skall föreslå riksdagen att bemyndiga regeringen att sluta avtal med de svenska bomullsföretagen. Med anledning härav kommer jag under investeringsanslaget V:8 Lån till teko-, sko- och garveriindustrier att föreslå att ytterligare medel anvisas under innevarande budgetår. Mot bakgrund härav föreslår jag att ramen för avtal om statlig kreditgaranti till teko-, sko- och garveriindustrier ökas till 95 milj. kr.

Med hänvisning till vad jag anfört i det föregående hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att medge att avtal om statlig kreditgaranti får ingås inom en ram av sammanlagt 95 000 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

V. FONDEN FÖR LÅNEUNDERSTÖD

V:8. Lån till teko-, sko- och garveriindustrier. Av vad jag har anfört i det föregående framgår att enligt avtalen mellan staten och svenska bomullsföretag föreslås för bl. a. inköp av maskinutrustning från Rydboholms AB och AB Sjuntorp sammanlagt 40 831 500 kr. Härav skall emellertid till svenska staten återbetalas sammanlagt 6 762 000 kr., som utgör inte avskrivnen del av utestående avskrivningslån. Med hänvisning till vad jag har anfört i det föregående om avskrivningslån till svenska bomullsföretag hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. till *Lån till teko-, sko- och garveriindustrier* på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 anvisa ett investeringsanslag av 34 100 000 kr.
2. medge att avtal om avskrivningslån till teko-, sko- och garveriindustrier får ingås inom en sammanlagd investeringsram av 205 000 000 kr.

V:10. Försörjningsberedskapslån. Med hänvisning till vad jag har anfört i det föregående om försörjningsberedskapslån till svenska bomullsföretag, Svenska Rayon AB och till vissa företag med försörjningsberedskapsviktig tillverkning inom trikåindustrin och den grundtextila industrin (exkl. bomullsspinnning) hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Försörjningsberedskapslån* på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 anvisa ett investeringsanslag av 37 850 000 kr.

VIII: FONDEN FÖR BEREDSKAPSLAGRING

Överstyrelsens för ekonomiskt försvar delfond

VIII:1 Lagring för beredskapsändamål. Med hänvisning till vad jag har anfört i det föregående om lån till Kungsfors fabriker AB för lagring av bomull och om upphandling av arbetshandskar, kamgarnsväv och textilier att användas av den civila hälso- och sjukvården i krig hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lagring för beredskapsändamål* på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 anvisa ett investeringsanslag av 20 000 000 kr.

Regeringens prop. 1977/78:42

Bilaga 2

ARBETSMARKNADSDEPARTEMENTET Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1977-10-06

Föredragande: statsrådet Ahlmark

Anmälan till proposition om åtgärder för försörjningsberedskapen på tekoområdet

B 3. Sysselsättningsskapande åtgärder

Chefen för handelsdepartementet har tidigare denna dag redovisat förslag till åtgärder för bomullsindustrin. Förslagen innefattar bl. a. stöd till omstrukturering av den grundtextila bomullsindustrin. Under förutsättning av riksdagens godkännande har avtal slutits mellan staten och företagen inom bomullsindustrin syftande till att upprätthålla en från försörjningsberedskapspolitisk utgångspunkt nödvändig produktionsvolym.

Den omstrukturering av den grundtextila bomullsindustrin som förutsätts i avtalet innebär bl. a. att spinneri- och väveriverksamheten vid Rydboholms AB kommer att upphöra. Rydboholms AB sysselsätter f. n. 110 personer i denna verksamhet. I syfte att underlätta omställningen för den berörda personalen har efter samråd med mig i avtalet innefattats en arbetsmarknadspolitiskt motiverad del innebärande att Rydboholms AB förbinder sig att mot ett engångsbidrag på 3 milj. kr. inte under perioden den 1 juli 1977–den 31 december 1978 avskeda personal i spinneri och väveri. Detta belopp bör utgå från reservationsanslaget Sysselsättningsskapande åtgärder och föranleda en däremot svarande uppräknig av det för budgetåret 1977/78 på statsbudgeten anvisade anslagsbeloppet.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Sysselsättningsskapande åtgärder* på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag på 3 000 000 kr.

Regeringens prop. 1977/78:42

Bilaga 3

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1977-10-06

Föredragande: statsrådet Åsling

Anmälan till proposition om åtgärder för försörjningsberedskapen på tekoområdet**DRIFTBUDGETEN****FJORTONDE HUVUDTITELN**

B 12. Kostnader för räntebefrielse vid särskilda strukturgarantier för textil- och konfektionsindustrierna. På statsbudgeten för budgetåret 1977/78 har under denna rubrik anvisats ett förslagsanslag av 13 milj. kr.

Riksdagen fattade våren 1977 med anledning av regeringens förslag till åtgärder för textil- och konfektions(teko)industrierna beslut om bl. a. extraordinära åtgärder inom de industri- och arbetsmarknadspolitiska områdena (prop. 1976/77:105, NU 1976/77:41, rskr 1976/77:305). På det industripolitiska området infördes särskilda strukturgarantier för textil- och konfektionsindustrierna under budgetåret 1977/78 med syfte att dels förbättra teko-företags finansiella förhållanden, dels stimulera och underlätta lönsamhetsbefrämjande strukturella åtgärder från företagets sida. Särskilda strukturgarantier skall enligt riktlinjerna kunna utgå endast till företag som kan bedömas ha förutsättningar för att långsiktigt upprätthålla en lönsam produktion. Lån mot särskild strukturgaranti är ränte- och amorteringsfritt i två år och skall därefter återbetalas under längst en tioårsperiod. Ramen för särskilda strukturgarantier fastställdes till 150 milj. kr.

Chefen för handelsdepartementet har tidigare denna dag redovisat förslag till åtgärder bl. a. för bomullsindustrin. Enligt förslagen, som innefattar bl. a. stöd till omstrukturering av den grundtextila bomullsindustrin, skall särskilda strukturgarantier beviljas vissa bomullsföretag till ett sammanlagt belopp av 54,5 milj. kr. Eftersom stödet avser en produktion som bör vidmakthållas av i första hand försörjningsberedskapsskäl och inte av industripolitiska skäl bör stöd i detta fall, som chefen för handelsdeparte-

mentet också har anfört, ses som ett särskilt motiverat undantag från de riktlinjer som gäller för särskilda strukturgarantier. I övrigt bör nämnda riktlinjer gälla även särskilda strukturgarantier för viss omstrukturering av bomullsindustrin.

Jag förordar att en särskild garantiram för viss omstrukturering av bomullsindustrin tas upp med 54,5 milj. kr. för budgetåret 1977/78. Regeringen bör alltså inhämta riksdagens bemyndigande att ikläda staten ekonomiska förpliktelser i samband med särskilda strukturgarantier för viss omstrukturering av bomullsindustrin med 54,5 milj. kr.

Kostnaderna för räntebefrielse för lån mot den garantiram om 150 milj. kr. som gäller för budgetåret 1977/78 har beräknats till sammanlagt 36 milj. kr. för en tvåårsperiod. Kostnaderna för räntebefrielse för lån mot den föreslagna särskilda garantiramen för viss omstrukturering av bomullsindustrin beräknar jag, likaså för en tvåårsperiod, till sammanlagt 13 milj. kr. Det förslagsanslag som har anvisats för räntebefrielse under innevarande budgetår bör få disponeras även för räntebefrielse vid lån mot den föreslagna ramen för särskilda strukturgarantier för viss omstrukturering av bomullsindustrin. Jag räknar med att medel härför skall finnas tillgängliga inom det för detta budgetår anvisade beloppet av 13 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för särskilda strukturgarantier för viss omstrukturering av bomullsindustrin som jag har förordat,
2. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1977/78 ikläda staten förpliktelse i form av särskilda strukturgarantier för viss omstrukturering av bomullsindustrin, som innebär åtaganden med ytterligare 54 500 000 kr.
3. godkänna vad jag anfört beträffande användning av förslagsanslaget *Kostnader för räntebefrielse vid särskilda strukturgarantier för textil- och konfektionsindustrierna.*

B 13. Kostnader för avskrivning av lån mot särskilda strukturgarantier för textil- och konfektionsindustrierna. På statsbudgeten för budgetåret 1977/78 har under denna rubrik anvisats ett reservationsanslag av 10 milj. kr.

Lån mot de nyss nämnda särskilda strukturgarantier för teko-industrierna, som infördes under budgetåret 1977/78, kan skrivas av med upp till 25 % under förutsättning av att det låntagande företaget genomför viktiga strukturella åtgärder inom det egna företaget eller medverkar i en effektivitetsfrämjande omstrukturering som berör också andra företag. Kostnaderna för avskrivning av dessa lån har beräknats till sammanlagt 19 milj. kr., varav 10 milj. kr. anvisats under ett särskilt reservationsanslag för budgetåret 1977/78.

För avskrivning av lån enligt samma regler mot föreslagna särskilda garantiram för viss omstrukturering av bomullsindustrin beräknar jag

13 625 000 kr. Det reservationsanslag som anvisats för avskrivning bör få disponeras även för avskrivning av lån mot den föreslagna ramen för särskilda strukturgarantier för viss omstrukturering av bomullsindustrin. Jag räknar med att ytterligare medel inte skall behöva anvisas under innevarande budgetår med anledning av mitt förslag.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna vad jag anfört beträffande användning av reservationsanslaget *Kostnader för avskrivning av lån mot särskilda strukturgarantier för textil- och konfektionsindustrierna.*

Innehåll

Proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll.....	1
Utdrag protokoll vid regeringssammanträde den 6 oktober 1977 .	2
Bilaga 1.....	3
1. Inledning.....	3
2. Promemorian (DsH 1977:1 Kläder i kristid).....	4
2.1 Utvecklingen på tekoområdet.....	4
2.1.1 Konsumtion	4
2.1.2 Utrikeshandel.....	5
2.1.3 Produktion	6
2.2 Hittills vidtagna åtgärder till stöd för tekoindustrin.....	11
2.3 Försörjningsuthållighet och försörjningsstandard i det ekonomiska försvarets planering	13
2.4 Försörjningsuthållighet i en kris i fråga om tekovaror ...	15
2.5 Försörjningsstandard i en kris i fråga om tekovaror	17
2.6 Garderobsundersökningar.....	18
2.7 Överväganden om behov och tillgångar i fråga om tekovaror i ett krisläge.....	18
2.7.1 Inledning.....	18
2.7.2 Konfektionering och trikåstickning (exkl. tillverkning av trikåväv).....	20
2.7.3 Vävning.....	24
2.7.4 Spinning.....	24
2.7.5 Behov av fibrer.....	26
2.7.6 Behov av produktion vid total avspärning	26
2.7.7 Beredning	26
2.7.8 Arbetshandskar av läder	27
2.8 Några olika metoder att tillgodose försörjningsberedskapen på tekoområdet	27
2.9 Remissyttranden	28
2.9.1 Försörjningsuthållighet	28
2.9.2 Försörjningsstandard	29
2.9.3 Utrikeshandelns omfattning i en kris.....	30
2.9.4 Försvarsmaktens behov	31
2.9.5 Minskning av de kommersiella lagren.....	32
2.9.6 Befintlig produktionskapacitet i fråga om tekovaror	32
2.9.7 Jämförelse mellan produktionsbehov och möjlig produktion i fråga om tekovaror i ett krisläge	33
2.9.8 Behov av åtgärder samt olika metoder att upprätthålla försörjningsberedskapen på tekoområdet.....	34

3. Avtal mellan staten och de svenska bomulls företagen	37
3.1 Bakgrund	37
3.2 Innehåll i stort i det preliminära avtalet mellan staten och den svenska bomullsindustrin	39
4. Övriga frågor	
4.1 ÖEF:s skrivelse om Svenska Rayon AB	41
4.2 ÖEF:s skrivelse om importen av skinnkläder m. m.	42
4.3 Detaljhandelns prissättningsmetod	42
4.4 SIND:s framtidsbedömning av utvecklingen inom konfek- tionsindustrin inkl. trikålaggtillverkningen	43
5. Föredraganden	44
5.1 Inledning	44
5.2 Mål för försörjningsberedskapen på tekoområdet	46
5.2.1 Inledning	46
5.2.2 Försörjningsuthållighet	47
5.2.3 Försörjningsstandard	49
5.2.4 Ransoneringssystem	49
5.2.5 Försvarsmaktens behov	50
5.2.6 Utrikeshandelns omfattning i en kris	51
5.2.7 Lagertillgångar hos näringslivet	53
5.2.8 Befintlig produktionskapacitet i fråga om tekovaror	53
5.2.9 Jämförelse mellan behov av produktionskapacitet och befintlig produktionskapacitet	55
5.3 Åtgärder för att upprätthålla försörjningsberedskapen på te- koområdet	63
5.3.1 Allmänt	63
5.3.2 Handelspolitiska åtgärder	65
5.3.3 Detaljhandelns prissättningsmetod	69
5.3.4 Åtgärder för att upprätthålla försörjningsberedskapen på enskilda varuområden	69
5.3.5 Bevakning av utvecklingen m. m.	77
6. Hemställan	79
7. Anslagsfrågor	80
Bilaga 2	82
Bilaga 3	83

